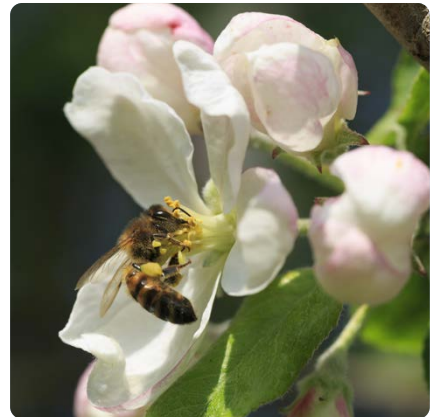

Återrapportering av medelsanvändning och resultat för skydd och åtgärder för värdefull natur 2018–2020

Redovisning av ett regeringsuppdrag (RB2021)

RAPPORT 6980 • MARS 2021

Återrapportering av medelsanvändning och resultat för skydd och åtgärder för värdefull natur 2018–2020

Redovisning av ett regeringsuppdrag (RB2021)

NATURVÅRDSVERKET

Beställningar

Ordertel: 08-505 933 40

E-post: natur@cm.se

Postadress: Arkitektkopia AB, Box 110 93, 161 11 Bromma

Internet: www.naturvardsverket.se/publikationer

Naturvårdsverket

Tel: 010-698 10 00

E-post: registrator@naturvardsverket.se

Postadress: Naturvårdsverket, SE-106 48 Stockholm

Internet: www.naturvardsverket.se

ISBN 978-91-620-6980-3

ISSN 0282-7298

© Naturvårdsverket 2021

Tryck: Arkitektkopia AB, Bromma 2021

Omslagsfoto:

Övre vänster: Rödörad vattensköldpadda. Foto: Ivanx Kuzmin, imageBROKER, IBL

Övre mitten: Lodjur. Foto: Lars Thulin

Övre höger: Bi pollinerar blomma. Foto: Jonas Forsberg, N, IBL

Nedre vänster: Fjällvandring. Foto: Maano Aunapuu

Nedre höger: Damm i Skåne. Foto: Claes Svedlindh

Förord

Den här rapporten är en sammanställning av hur anslagen för skydd av och åtgärder för värdefull natur användes under 2020. Den utgör Naturvårdsverkets redovisning till regeringen och visar utvecklingen under de senaste tre åren. Naturvårdsverket har en nationellt samordnande roll för dessa mycket viktiga anslag för det svenska statliga arbetet med naturvård.

2020 präglades förstås av coronapandemin och dess effekter på samhället på bredden och från individuell till strukturell nivå. Naturen fick en ännu större betydelse för många människor i vardagen. Det var här det gick att vara utomhus med minimal risk för smittspridning samtidigt som det här gick att få energi och fysisk aktivitet. Antalet besökare i skyddade naturområden har ökat väldigt mycket under året och den bebyggelsenära naturen har fått en starkt ökad betydelse för alltfler människor.

Även under 2020 genomfördes betydande insatser för värdefull natur runt om i hela landet. Anslagen för värdefull natur är centrala när det gäller genomförandet av de nationella politiska målen som rör biologisk mångfald, friluftsliv och viltförvaltning. Särskilda satsningar kommer också till uttryck i rapporten och redovisas särskilt – såsom satsningen på att gynna förutsättningarna för vilda pollinatörer som startade 2020.

Anslagen har stor betydelse för den biologiska mångfalden och för genomförandet av flera av miljökvalitetsmålen och friluftslivsmålen. Men de leder också till ökad social och ekonomisk hållbarhet genom att bidra till sysselsättning runt om i hela landet, vilket vi också redovisar i rapporten.

Många personer har bidragit till innehållet i denna rapport. Maria Sjö har samordnat hela arbetet och Anne-Li Maurin, Peter Dalin, Vesna Miljevic, Anette Karlsson, Christer Benktsson och många andra medarbetare på både Naturvårdsverket och landets länsstyrelser har gjort stora insatser i sammanställningen av det omfattande underlaget.

Till alla er som ser till att anslagen för värdefull natur används på ett effektivt sätt med god miljö- och samhällsnytta vill jag rikta ett varmt tack.

Stockholm den 25 mars 2021

Claes Svedlindh
Chef Naturavdelningen

Innehåll

FÖRORD		3
SAMMANFATTNING		7
INLEDNING		10
1	SKYDD AV VÄRDEFULL NATUR	11
1.1	Övergripande om 1:14-anslaget	11
1.2	Planering inför skydd av områden	13
1.3	Nya och utvidgade nationalparker	15
1.4	Beslut om naturreservat	16
1.5	Bidrag till länsstyrelserna för reservatsbeslut	20
1.6	Öppna ärenden hos länsstyrelserna	22
1.7	Naturvårdsavtal	23
1.8	Ersättningar till markägare	24
1.9	Skydd av tätortsnära natur	26
2	ÅTGÄRDER FÖR VÄRDEFULL NATUR	28
2.1	Övergripande om 1:3-anslaget	28
3	TEMA NATURSKÖTSEL	32
3.1	Skötsel av skyddade områden	33
3.1.1	Skötsel av arter och naturtyper i skyddade områden	33
3.1.2	Resultat av skötsel av arter och naturtyper	34
3.1.3	LIFE	38
3.1.4	Inmätning av områdesskyddsgränser	39
3.2	Åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper	40
3.3	Invasiva främmande arter	43
3.4	LONA	45
4	TEMA VÅTMARK	49
4.1	LONA våtmarker	49
4.1.1	Resultat	49
4.2	Åtgärder för våtmarker i skyddade områden	51
5	TEMA POLLINERING	52
5.1	Särskild satsning på vilda pollinatörer	52
5.2	LONA pollinering	52
5.3	Åtgärder för vilda pollinatörer inom ÅGP-verksamheten	53
6	TEMA TILLGÄNGLIGHET TILL NATUREN	55
6.1	Friluftsliv och allemansrätt	55
6.1.1	Utveckling av friluftslivet	55
6.1.2	Allemansrätt	58

6.1.3	Naturvägledning	58
6.1.4	Fjällsäkerhet	59
6.1.5	Statliga ledssystemet	60
6.1.6	Terrängkörningsplaner	61
6.2	Naturumverksamhet	62
6.3	Friluftslivsarbete i skyddade områden	63
6.3.1	Friluftslivsarbete i nationalparker	64
6.3.2	Arbete för friluftslivet i naturreservat	65
6.4	LONA – friluftslivsprojekt	70
7	TEMA FASTIGHETSFÖRVALTNING	71
7.1	Fastighetsförvaltning	71
7.2	Investeringar för byggnader och anläggningar	72
8	TEMA KUNSKAPSTÖD OCH UPPFÖLJNING	73
8.1	Grön infrastruktur m.m.	73
8.1.1	Kunskapsunderlag för grön infrastruktur och ekosystemtjänster	73
8.2	Genetiska resurser och traditionell kunskap	74
8.2.1	SLU Centrum för biologisk mångfald – expertstöd	74
8.3	Inventering och kunskapsstöd	75
8.3.1	Biogeografisk uppföljning	75
8.3.2	Artportalen	76
8.3.3	SLU Artdatabanken – kunskapsstöd	77
8.3.4	Nationella marktäckedata	78
8.3.5	NNK – Natura-naturtypskartering	78
8.3.6	Arktiska rådets arbetsgrupp för biologisk mångfald, CAFF	79
8.4	Övrigt	79
8.4.1	Åtgärder mot översvämningsmygg	79
8.4.2	Informationshantering inom naturområdet	80
8.4.3	IT-utveckling vid länsstyrelserna	81
9	TEMA ROVDJUR OCH ANNAT VILT	83
9.1	Rovdjursförvaltning	83
9.2	Övrig viltförvaltning	86
9.3	Rovdjursinventering	86
9.3.1	Inventeringar och metodutveckling	86
9.3.2	Resultat och rapporter	88
9.3.3	Rapportering av observationer	88
9.3.4	Ökad rapportering från allmänheten	89
9.3.5	Användning av inventeringsresultat	90
9.4	Viltförvaltning kunskapsunderlag	90
10	INSATSER SOM GYNNAR KULTURARVET	91
10.1	Skötselåtgärder som gynnar kulturarvet	91
10.2	Världsarv	91
10.3	Biosfärområden	92

11	SYSSELSÄTTNINGSEFFEKTER	94
11.1	Bakgrund	94
11.2	Sakanslagen	95
11.3	Syfte	95
11.4	Metod	95
11.5	Beräkningsresultat – hur har medlen använts år 2020?	95
11.5.1	Branschfördelning	96
11.5.2	Regional fördelning	96
11.5.3	Sysselsättningseffekter	97
11.5.4	Jämförelse över flera år	99
11.6	Referenser	100
	BILAGA 1. TABELL- OCH FIGURFÖRTECKNING	101
	BILAGA 2. NYA NATURRESERVAT 2020	104
	BILAGA 3 NATURVÅRDSVERKETS REGLERINGSBREV FÖR 2020	109
	BILAGA 4. FRILUFTSLIVSSAMORDNING	113
	BILAGA 5. LÄNSSTYRELSESNAS ARBETE MED VILDA POLLINATÖRER	120

Sammanfattning

Anslagen för skydd och åtgärder för värdefull natur omfattade för år 2020 drygt 2 miljarder kronor. I denna rapport redovisas hur medlen har använts och vilka resultat som åstadkommit. Både Naturvårdsverkets och länsstyrelsernas disposition redovisas. Totalt beräknas anslagen ge upphov till ca 1 447 helårsarbetskrafter.

Verksamheten under året präglades i många delar av coronapandemin. Våra skyddade områden, i synnerhet de som ligger nära tätorter, fick en ökad betydelse. Besökarantalet ökade starkt, och en stor del av besökarna var ovana eller nya besökare. Naturvårdsverket gjorde en extra kommunikationsinsatsning *Ta hand om varandra och naturen* för att nå ut med information om allemansrätten och visa på exempel på anpassningar av verksamheten för att möta både det ökade besöksstrycket och minska smittspridning. Fler besökare har även lett till ökat behov av skötsel.

Andra verksamheter, som innebär samarbete och dialog fick omvandlas till digitala möten. Konsekvenserna av digitala möten är skiftande; många fler kan delta utan att behöva lägga tid, kostnad och miljöbelastning på resor, samtidigt som viktiga funktioner vid fysiska möten förloras. I många fall har deltagarna varit mycket nöjda med genomförda webinarier och andra digitala möten.

Anslaget för skydd av värdefull natur finansierar förvärv, intrångsersättningar och avtalslösningar av värdefulla naturområden och har under året omfattat 875,5 miljoner kronor, varav länsstyrelserna disponerade 4,8 miljoner kronor för arbete med tätortsnära natur. Av anslaget användes 694,4 miljoner kronor till markersättningar. Under året säkrades genom dessa medel 19 300 hektar mark.

Under året fattades 164 beslut om bildande, utökning eller förstärkning av naturreservat. Alla nya naturreservat finns förtecknade i bilaga 2. Åtta naturvårdsavtal tecknades. Antalet öppna ärenden om bildande av naturreservat på länsstyrelserna uppgick till 710 stycken vid årets slut, vilket är en minskning jämfört med 2018, men något fler än 2019.

Två projekt för bildande av nya nationalparker pågår; för Bästeträskområdet på Gotland och Nämöskärgården i Stockholms län.

Anslaget för åtgärder i värdefull natur har omfattat 1 154 miljoner kronor. Efter en nedgång i anslaget storlek 2019, har det nästan återkommit till nivån för 2018. Länsstyrelserna har använt 76 % av anslaget (782 miljoner kronor) varav 89 miljoner kronor som länsstyrelserna själva disponerat. Åtgärderna omfattar både naturskötsel och insatser för friluftslivet.

Till naturskötsel i skyddade områden användes ungefär 367 miljoner kronor, främst genom länsstyrelsens och andra förvaltares insatser i nationalparker och statliga naturreservat. För fem projektidéer har anslaget medfinansierat framtagande av ansökningar om LIFE-medel. Anslaget medfinansierade fyra pågående LIFE-projekt (BushLIFE, SemiAquaticLIFE, LIFE Bridging the Gap och GRIP) med 13,5 miljoner kronor under 2020.

Under 2020 användes knappt 54 miljoner kronor för länsstyrelsernas arbete med åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper (ÅGP). Inom 119 av de gällande 132 programmen har länsstyrelserna genomfört åtgärder. Utöver det har vi bidragit med medel för arbetet med projekt vitryggig hackspett och projekt fjällgås.

Arbetet med invasiva främmande arter (IAS) har intensifierats under 2020. Länsstyrelserna har disponerat ungefär 19 miljoner kronor för eget arbete med bekämpningsåtgärder, metodutveckling och informationsinsatser. Utöver detta har utrotningsåtgärder och vägledning genomförts nationellt och system för rapportering och information har vidareutvecklats, sammanlagt för cirka 22 miljoner kronor.

Naturnära jobb har återupptagits inom ett gemensamt regeringsuppdrag som Skogsstyrelsen samordnar. Länsstyrelserna har disponerat 19 miljoner kronor för sin del i arbetet – regional samordning och tillhandahållande av arbetsuppgifter till arbetslagen. Naturvårdsverket har en samordnande roll, men eftersom arbetet har varit i en uppbyggnadsfas har inga ytterligare anslagsmedel förbrukats.

Inom ordinarie LONA har 53 miljoner kronor använts under 2020, och friluftslivsåtgärder och naturvårdsåtgärder står för nästan 50 % var av åtgärderna. De flesta projekten (65 %) inom ordinarie LONA drivs av en enskild kommun eller flera kommuner tillsammans.

En satsning som fortsätter, och utökas, är att förbättra våtmarkernas förmåga att hålla kvar och balansera vattenflöden i landskapet etc. För detta ändamål har cirka 28 miljoner kronor använts till kommunernas insatser inom lokala naturvårdssatsningar (LONA). Länsstyrelserna har arbetat med insatser för våtmarker i skyddade områden. Cirka 25 miljoner kronor har förbrukats under 2020. Den här våtmarkssatsningen kommer att pågå under ytterligare två år.

En ny satsning för 2020 har varit att stärka förutsättningarna för vilda pollinatörer. Förutom att genomföra ett regeringsuppdrag har Naturvårdsverket fördelat medel för detta ändamål via LONA och Åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper (ÅGP). Länsstyrelserna har disponerat 19 miljoner kronor för eget arbete med vilda pollinatörer, se vidare i bilaga 5.

Länsstyrelserna och andra förvaltare av nationalparker och naturreservat har använt cirka 106 miljoner kronor till friluftslivsanordningar, leder i skyddade områden samt information och naturvägledning. Länsstyrelserna har dessutom disponerat 19 miljoner kronor för friluftslivssamordning, se vidare i bilaga 4. Till detta kommer 32 miljoner kronor som använts till statliga ledsystemet. Upprustningen har fortsatt och bland annat 32 nya broar har tillkommit och 21 broar har renoverats. Många rastskydd har fått nya kaminer och sammanlagt har 26 rastskydd renoverats. Arbetet med att komplettera det statliga ledsystemet med en ny led har fortsatt under 2020 i Västerbotten. Leden förväntas bli klar under 2021 och innebär att det finns en sammanhängande fjälled genom Västerbottens län till det statliga ledsystemet i Jämtlands län. Naturvårdsverket driver dessutom en lavinprognostjänst för svenska fjällen.

Naturvårdsverket har använt drygt 15 miljoner kronor för investeringar i fastigheter, byggnader och anläggningar. Exempel på investeringsprojekt som genomfördes var solpaneler i Djurö nationalpark, VA i Tyresta NR och arbetet med nytt utskov vid Hornborgasjön.

Naturvårdsverket finansierar driften av Artportalen och har under 2020 även gett fortsatta uppdrag till Artdatabanken om kunskapsunderlag och utredningar.

Länsstyrelserna har under 2020 med hjälp av bidrag till rovdjursarbetet kunnat hålla en hög beredskap för att snabbt vara på plats vid incidenter som rör stora rovdjur. Möjligheten att snabbt vara på plats för att genomföra skadebesiktningar samt skadeförebyggande åtgärder är en viktig del i att minska konflikter med rovdjur.

Inledning

Naturvårdsverket har fått i uppdrag i regleringsbrevet för 2021, att redovisa medelsanvändning och resultat av anslagen för värdefull natur.

Regeringsuppdraget lyder

”Naturvårdsverket ska redovisa medelsanvändning och resultat för naturvård och biologisk mångfald avseende arbetet med skydd av och åtgärder för värdefull natur, statistik om naturreservatsärenden och sysselsättningseffekter samt arbetet med genomförandeplanen för nationalparker. Redovisningen ska vara möjlig att jämföra med tidigare års redovisningar och lämnas till regeringen (Miljödepartementet) senast den 31 mars 2021.”

Skydd av värdefull natur, i form av förvärv, intrångsersättningar eller avtalslösningar för statens räkning av värdefulla naturområden, finansieras via anslaget 1:14 *Skydd av värdefull natur* och är en förutsättning för att vi på sikt ska kunna nå de naturmiljöinriktade miljökvalitetsmålen och leva upp till EU:s naturvårdsdirektiv och andra internationella åtaganden.

Förlust eller förstörelse av naturmiljöer är de största orsakerna till hoten mot biologisk mångfald. Återställning är mycket kostsamt i de fall det ens är möjligt. Genom att skydda den värdefulla naturen, det vill säga genom att förhindra förstörelse av kvarvarande värden, bidrar vi till att på ett kostnads-effektivt sätt nå målen.

De skyddade områdena kräver skötsel för att naturvärdena ska kunna upprätthållas och för att områdena på ett bra sätt ska kunna tillgängliggöras. Det statliga åtagandet för att säkerställa detta finansieras via anslag 1:3 *Åtgärder för värdefull natur*.

I den här åtterrapporeringen vill vi ge en samlad bild av hur anslagen används och vilken nytta och effekt de ger för arbetet med att nå miljö- och friluftsmålen. Även för att nå målen med viltförvaltningen är anslagen ett viktigt verktyg.

Åtterrapporeringen för 1:3-anslaget bygger i stora delar på de redovisningar som länsstyrelserna lämnar till Naturvårdsverket. Redovisningen av 1:14-anslaget bygger huvudsakligen på Naturvårdsverkets egna siffror och underlag samt data från VIC Natur. De medel av dessa anslag som länsstyrelserna disponerar redovisas översiktligt.

I kapitel 1 redovisas medelsanvändning och resultat av anslag 1:14 *Skydd av värdefull natur*, medan kapitel 2–9 visar detsamma för anslag 1:3 *Åtgärder för värdefull natur*. Kapitel 10 lyfter fram insatser som gynnar kulturmiljön. Sysselsättningseffekter redovisas i kapitel 11 och gäller båda anslagen. Där ges också en kort beskrivning av metoden som ligger till grund för beräkningarna, inklusive en redogörelse för varför ersättningar som ges vid anspråk av mark inte leder till någon beräknad effekt på sysselsättningen.

1 Skydd av värdefull natur

1.1 Övergripande om 1:14-anslaget

Tabell 1. Anslaget 1:14 för skydd av värdefull natur 2018–2020 (tkr).

	2018	2019	2020
Kostnader för skydd av värdefull natur (ram). Disponeras av Naturvårdsverket, ap 1	1 418 000	978 000	870 700
Skydd av värdefull natur till Länsstyrelsen i Örebro (ram). Disponeras av Länsstyrelsen i Örebro län, ap 2			4 800
Summa	1 418 000	978 000	875 500

Källa: Regleringsbrev för Naturvårdsverket 2018–2020, se även bilaga 3.

Anslagspost 2 disponeras av Länsstyrelsen i Örebro län och ska fördelas ut till länsstyrelserna i Stockholms, Västra Götalands och Skåne län för att genomföra programmen för skydd av tätortsnära natur. Medel för detta ändamål har under tidigare år fördelats av Naturvårdsverket. Se avsnitt 1.9.

Tabell 2. Budget och utfall för anslaget 1:14 åren 2018–2020 (mnkr samt procentandel av förbrukad summa).

Kostnadsslag	2018	%	2019	%	2020	%
Budget	1 418,0		976,1		870,3*	
Markersättningar	1 241,6	87,4 %	822,6	84,2 %	694,4	79,5 %
Kringkostnader	62,4	4,4 %	64,9	6,6 %	73,1	8,4 %
Nationalparksprojekt	10,1	0,7 %	2,7	0,3 %	3,5	0,4 %
Naturtypskarteringar, GIS, IT	40,8	2,9 %	25,4	2,6 %	20,4	2,3 %
Bidrag till länsstyrelser	62,0	4,4 %	55,6	5,7 %	56,2	6,4 %
Övrigt (räntor, GSD**, utredningar, interna löner, avsättningar)	3,0	0,2 %	5,3	0,5 %	25,9	3,0 %
Summa utfall	1 419,9	100,0 %	976,5	100,0 %	873,6	100,0 %

Källa: Agresso.

*Anslaget minus 2019 års använda anslagskredit.

**Geografiska SverigeData.

Under 2020 disponerade Naturvårdsverket 870,7 miljoner kronor av anslaget för ”Skydd av värdefull natur”. Som framgår av tabellen har anslagskrediten nyttjats med 0,4–3,3 miljoner kronor per år under perioden 2018–2020. Ersättningar till markägare är den absolut största kostnadsposten. Kringkostnaderna ökade kraftigt under 2020, se vidare under avsnitt 1.8. Naturtypskarteringarna är grunden för att Naturvårdsverket ska kunna redovisa Sveriges skyddade natur internationellt, till SCB och i andra sammanhang, t.ex. i årsredovisningen och i samband med olika regeringsuppdrag. Under 2019–2020 har det varit en tillfällig minskning av kostnader för nationalparksarbetet, vilket berodde på att arbetet med etablering av en nationalpark i västra Jämtland avbröts samtidigt som arbetet med nya nationalparker nyligen startats. IT-utvecklingsarbetet drogs

ner under 2019–2020 på grund av anslagsminskning. Bidrag till länsstyrelserna som omfattar bidrag för arbete med Natura 2000 (till och med 2018), inventeringar och särskilda satsningar på områdesskydd och reservatsbeslut har legat på ungefär samma nivå under perioden, de år som respektive bidrag har betalats ut. Kostnadsslaget övrigt har ökat på grund av att interna personalkostnader förändrats från cirka 1,1 miljoner kronor 2018 till cirka 4,4 miljoner kronor 2019 och cirka 6,2 miljoner kronor 2020. Kostnadsökningen över tid hänger samman med satsningen på att stärka förutsättningarna att kunna skydda värdefulla naturområden med anslagsmedlen, och personalkostnaderna har använts för bland annat arbete med utredningar, inventeringar, systemförvaltning och etablering av nya nationalparker. Särskilda villkor i regleringsbrevet har gjort dessa satsningar möjliga.

Under 2020 har cirka 14,4 miljoner kronor avsatts på grund av ersättningsanspråk med anledning av beslut om naturreservat. Under 2020 uppgick räntekostnaderna till närmare 3,8 miljoner kronor, främst med anledning av utdömd ränta i en dom gällande intrångsersättning.

Med områdesskydd avses i denna återrapporering i första hand statens arbete med att bilda nationalparker och naturreservat samt skydd genom upprättande av naturvårdsavtal. Områdesskydd sker även genom beslut om biotopskyddsområden. Detta görs dock i begränsad omfattning av Naturvårdsverket och länsstyrelserna.

Områdesskyddsarbetet består av flera olika arbetsuppgifter, där markersättningsverksamheten med berörda fastighetsägare är en del och länsstyrelsernas formella beslutsfattande enligt miljöbalken och områdesskyddsförordningen är en annan del. Beslutsfattandet enligt miljöbalken och markersättningsarbetet sker i olika steg. Normalt sett löses markersättningsfrågorna före det formella beslutsfattandet enligt miljöbalken. Detta arbetssätt har sin grund redan i förarbetena till naturvårdslagen på 1960-talet, där departementschefen betonar att detta bör vara det normala arbetssättet. Så är det fortfarande. Ett blivande naturreservat berör i genomsnitt 5–6 olika fastigheter, som dessutom ofta ägs av mer än en ägare per fastighet. Att förhandla med var och en av dessa och att komma överens om beslutets utformning och om eventuell ersättning är en tidskrävande process. Ett normalt naturreservatsärende tar ca 2–3 år från den första kontakten med den enskilde markägaren till dess att naturreservatsbeslutet är fattat och har vunnit laga kraft. För arbetet med värdering av intrång vid områdesskydd, liksom för arbetet med att förhandla fram avtal med berörda fastighetsägare anlitar Naturvårdsverket och länsstyrelserna sedan början av 1990-talet fristående, oberoende konsulter. Det är två olika uppdrag som Naturvårdsverket lägger ut, ett för värdering och ett för förhandling om avtal med fastighetsägare.

Områdesskyddet bedrevs under 2018 med hög intensitet genom ett högt anslag. 2019 sänktes anslaget till 978 miljoner kronor och 2020 till cirka 875 miljoner kronor. Områdesskyddet har under 2018–2020 haft fortsatt fokus på skydd av värdefull skogsmark för att uppfylla etappmålet som beslutades 2014. Målet innebär bland annat skydd av ytterligare 150 000 hektar skog nedan gränsen för fjällnära skog under åren 2012–2020.

Fokus på skydd av skog liksom marina områden följer också av regleringsbrevet. Under 2020 betalade vi ut drygt 40 miljoner kronor för intrångsersättningar i blivande marina naturreservat jämfört med cirka 29 miljoner kronor 2018 och 5 miljoner kronor 2019.

1.2 Planering inför skydd av områden

I detta avsnitt redovisas översiktligt hur länsstyrelserna använt tilldelade medel till inventeringar av värdefulla naturområden, samt beskrivning av kunskapsunderlag som Naturvårdsverket tagit fram till Skogsutredningen (SOU 2020:73). Exempel på uppnådda resultat redovisas. Nitton länsstyrelser har under 2020 använt totalt ca 16 miljoner kronor för att genomföra framför allt olika typer av inventeringar inom ramen för arbete med områdesskydd av värdefulla naturmiljöer. Därutöver har fjällänen även fått 3,7 miljoner kronor i bidrag för att inventera fjällnära skog.

Tabell 3. Genomförda åtgärder för 1:14-medel, till inventering m.m. arealer i hektar.

Typ av åtgärd	Län som genomfört åtgärder (antal)	Antal funna objekt av reservatsklass	Areal, nya/uppdaterade objekt av reservats-klass, totalt
Inventering områden/naturtyper 2018	18	589	32 500
Inventering områden/naturtyper 2019	21	273	71 678*
Inventering områden/naturtyper 2020	19	594**	512 471***
Totalt		1 456	616 649

Källa: Länsstyrelsernas redovisningar.

*Varav 40 000 hektar i Norrbottens län och 10 050 hektar i Västerbottens län.

**Varav 388 i fjällänen (Norrbotten, Västerbotten, Jämtland och Dalarna). Objekt i Värmlands län ingår inte.

***Varav 500 009 hektar i fjällänen (Norrbotten, Västerbotten, Jämtland och Dalarna). Objekt i Värmlands län ingår inte.

Huvudfokus i länsstyrelsernas arbete med inventeringar har under 2020 varit inventering av naturvärden i skogsområden som är, eller kan komma att bli, aktuella för områdesskydd. Totalt har arton av länsstyrelserna bedömt att minst 594 nya, eller uppdaterade objekt, med en areal om drygt 512 000 hektar av de områden man inventerat är objekt av reservatsklass (ett län har inte sammanställt inventeringsresultatet ännu). Av de 594 objekten bedömer länsstyrelserna att 52 % av antalet och 82 % av arealen är av nationellt intresse (objekten i Norrbotten ingår inte i dessa siffror då de objekten ännu inte är bedömda av länsstyrelsen).

Ett flertal av objekten och större delen av arealerna är belägna i skogar nära fjällen då en särskild satsning på inventering i dessa trakter genomförts, se vidare nedan.

VIKTIGA RESULTAT AV INVENTERINGARNA SOM LÄNSSTYRELSENA REDOVISAT

I exempelvis Jämtlands län har 2020 års inventeringar resulterat i att länsstyrelsen redovisat ca 300 000 hektar produktiv skogsmark med höga naturvärden i eller i anslutning till det fjällnära området. Dessutom har man i Jämtland också avgränsat ett 3 000 hektar stort område med tallnurskog med höga naturvärden.

Ytterligare exempel på resultat från redovisningarna och nyttor som länsstyrelserna lyft:

- Bättre kunskap om skyddsvärda områden i länet, både vad gäller arter och naturtyper.
- Möjlighet att göra bättre avgränsningar av lämpliga geografiska objekt att skydda.
- Bättre strategiska prioriteringsunderlag utifrån grön infrastruktur, det vill säga i ett landskapsperspektiv som motverkar fragmentering.
- Stora områden med naturvärden av nationell klass har dokumenterats.
- God kunskap om områden underlättar nödvändiga prioriteringar i arbetet med att skydda värdefulla naturområden.
- Information om naturvärden underlättar samarbetet med fastighetsägare.
- Bra underlag för att hantera avverkningsanmälningar som aktualiseras.
- Ett stort antal hotade arter har hittats och registrerats i Artportalen, t.ex. olika marksvampar i sand- och kalkbarrskog och sällsynta insekter.
- Kvalitetssäkring av kontinuitetsskogar (skogar som aldrig varit kalavverkade).
- Kunskapspridning till berörda markägare och markägarorganisationer.
- 12 av de Natura 2000-områden som pekades ut 2015 har en bevarandeplan som vid årets slut har fastställts.

Kunskapsunderlag till Skogsutredningen

Under 2020 har Naturvårdsverket i samarbete med Skogsstyrelsen och länsstyrelserna tagit fram flera kunskapsunderlag till den under året pågående Skogsutredningen vilken slutredovisades den 30 november 2020. Vi har arbetat med att ta fram följande kunskapsunderlag:

A. Kunskapsunderlag och ansvarsfördelning.

I underlaget redovisas myndigheters behov av kunskapsunderlag om naturvärden, markägares behov av kunskapsunderlag för att bedriva hållbart skogsbruk, konsekvenser av om fler markägare ansvarar för att inventera höga naturvärden, markägares ansvar att bevara biologisk mångfald enligt skogsvårdslagen och miljöbalken, uttolkning och tillämpning av sektorsansvar.

B. Representativitetsanalys.

I underlaget redovisar Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen resultat av analyser av arealer av olika skogstyper i Sverige vad gäller formellt skydd och frivilliga avsättningar. I analysen ingår också jämförelser med total areal av respektive skogstyp i landet.

C. Kunskapssammanställning fjällnära skog.

I underlaget redovisar Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen kunskap och information gällande det stora och sammanhängande skogsområdet i det fjällnära området. Bland annat ingår kunskap och information om kontinuitetsskogar, dokumenterade naturvärden, arealer värdefulla områden, kärnområden för rennäring och markägarkategorier.

D. Nyckelbiotoper.

I underlaget redovisar Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen uppgifter om registrerade nyckelbiotoper i Sverige vad gäller arealer, andel formellt skydd, nyckelbiotoprika brukningsenheter, kostnadsuppskattningar för skydd av oskyddade nyckelbiotoper. Det ingår även skattningar av areal och kostnader för oregistrerade nyckelbiotoper.

E. Analys av möjligheten att ombilda vissa av Sveaskogs ekoparker till nationalparker.

I underlaget redovisar Naturvårdsverket lämpligheten och möjligheterna att bilda nationalparker av några av Sveaskogs 37 ekoparker. I underlaget konstateras att många av ekoparkerna har höga natur- och kulturvärden och stor potential för ett utvecklat friluftsliv och ökad naturturism. Fyra i underlaget namngivna ekoparker har studerats med avseende på möjlighet att bilda nationalpark.

1.3 Nya och utvidgade nationalparker

Arbetet med nationalparksbildning är en del av arbetet med att nå de naturmiljöinriktade miljö kvalitetsmålen och friluftsmålen samt genomföra den samlade naturvårdspolitik. Arbetet är i linje med *Nationalparksplan för Sverige*, en långsiktig plan för vilka områden som är lämpliga för nationalparksbildning eller utvidgning. I en nationalpark ska all mark vara statligt ägd. Arbetet med naturskötsel redovisas i avsnitt 3.1.1 och åtgärder för friluftslivet och varumärket för Sveriges nationalparker redovisas i avsnitt 6.3.1.

Arbetet med att ta fram underlag inför beslut om en ny eller utvidgad nationalpark genomförs i nära samarbete med berörda länsstyrelser, kommuner och övriga parter i området. Detta är en förutsättning för en god lokal delaktighet. Naturvårdsverket har under 2020 fortsatt att arbeta mot målen i *Nationalparksplan för Sverige – Genomförandeplanen för 2015–2020*.

Under 2020 har vi i samverkan med Länsstyrelsen i Gotlands län, Region Gotland och Havs- och vattenmyndigheten fortsatt arbetet med att bilda en nationalpark i Bästeträskområdet på norra Gotland. De samverkande myndigheterna har under året beslutat om en projektplan. Projektet har under året kontaktat de flesta berörda markägare inom arbetsområdet för den planerade nationalparken för inledande samtal om markköp. Under året har marina naturvärden i området kartlagts. Vidare har projektet undersökt hur området används av friluftslivet idag och hur friluftslivets värden kan utvecklas.

Planeringen för en nationalpark i Nämndöskärgården har också fortskridit under 2020, och en projektplan har tagits fram av Naturvårdsverket. Vi arbetar med bildandet av nationalparken i en samverkansgrupp tillsammans med Länsstyrelsen i Stockholms län, Havs- och vattenmyndigheten och Värmdö kommun. Berörda markägare har kontaktats under året för att diskutera möjligheter till markköp. Befintlig kunskap om natur- och kulturvärden inom området har sammanställts. För att öka kunskapen ytterligare har flera inventeringar av bl.a. fågellivet, fisk och grunda vikar genomförts inom utredningsområdet. En kunskapssammanställning om marin arkeologi har upprättats. Planering av skydd, skötsel och friluftslivsanordningar i Nämndöskärgården har påbörjats under året i en samverkansprocess. Nämndöskärgården är redan idag ett välbesökt område med fyra befintliga naturreservat som ligger inom området som planeras bli nationalpark.

1.4 Beslut om naturreservat

Under 2020 togs det 164 statliga beslut om bildande, utökning eller förstärkning av naturreservat, se tabell 7. Under perioden 2018–2020 var antalet statliga beslut om nybildande av naturreservat 440 stycken. Detta var en minskning jämfört med perioden 2017–2019 då antalet statliga beslut om nybildning var 543 stycken.

Tabell 4 och 5 visar antalet beslut om bildande och utökning per län och år. Variationen mellan länen och mellan åren är stor. Tabell 4 redovisar statliga beslut. Tabell 5 innehåller kommunala beslut och inkluderar endast de län där kommunala naturreservat bildats under perioden. Tabell 6 visar totalt antal och areal för både kommunala och statliga naturreservat. I bilaga 2 finns en förteckning över de beslut om bildande av naturreservat som har tagits under 2020.

Hur naturmiljöer fördelar sig i de naturreservat som bildats eller utökats under åren 2018–2020 framgår av tabell 8 (statliga naturreservat) och tabell 9 (kommunala naturreservat). Som framgår av tabell 6 är den totala arealen nybildade och utökade skyddade miljöer betydligt högre 2020 än både 2018 och 2019. En betydande del av den tillkommande arealen 2020 utgörs av havsmiljöer (utökning av Svenska högarna i Stockholms län samt nybildande av Ottenby rev i Kalmar län, Ronneby blåmusselbankar i Blekinge län och Skånska Kattegatt i Skåne län). Räknar man bort havsmiljöerna var nybildning och utökning av naturreservat på land under 2020 totalt 30 220 hektar

vilket är mindre än hälften jämfört med 2018 respektive 2019. Arealen för produktiv skogsmark i nybildade och utökade statliga naturreservat var 15 472 hektar under 2020 jämfört med ca 40 000 hektar både 2018 och 2019 (tabell 7). Fördelningen av naturmiljöer är baserat på data från produkten Nationella marktäckedata som färdigställdes under 2019.

Effekterna av att skydda områden som naturreservat är framför allt bevarande av nödvändigt livsutrymme för biologisk mångfald i form av arter och naturtyper. Naturreservaten underlättar också för människor att få uppleva och lära om värdefulla naturmiljöer av olika slag. Nya och utökade naturreservat bidrar till att ge ytterligare möjligheter till upplevelser, ökad kunskap och förståelse för naturen. Naturreservaten såväl som andra skyddade områden bidrar också till folkhälsan för Sveriges befolkning bland annat genom att det i många områden finns bra möjligheter till olika typer av aktiviteter som promenader och löpning m.m. i fin natur.

Tabell 4. Antal beslut och areal för nybildade och utökade statliga naturreservat (hektar).

Län	2018		2019				2020			
	Beslut om nybildning		Beslut om nybildning		Beslut om utökning		Beslut om nybildning		Beslut om utökning	
	Antal	Areal	Antal	Areal	Antal	Areal	Antal	Areal	Antal	Areal
Stockholms län	9	565	6	309			1	56	2	58 332
Uppsala län	3	790	4	279	1	7	8	547	1	9
Södermanlands län	5	372	4	177			2	61		
Östergötlands län	12	3 200	15	545	1	27	6	202	1	6
Jönköpings län	5	345	3	194						
Kronobergs län	3	521	6	370	1	7	4	434		
Kalmar län					1	15	4	13 885	1	81
Gotlands län	3	404	6	372	1	41	5	863	1	72
Blekinge län	1	12	1	42	1	36	2	14 218	1	19
Skåne län	3	86	11	763	2	466	7	59 016	7	426
Hallands län	11	520	2	168			5	1 724	2	94
Västra Götalands län	7	866	7	636	6	256	3	6 956	1	15
Värmlands län	9	528	4	2 265	1	7	7	4 491	3	358
Örebro län	9	1 568	7	415	2	23	4	157	2	43
Västmanlands län	4	367	6	440			4	162		
Dalarnas län	18	1 624	21	5 735	2	32	4	548	1	19
Gävleborgs län	16	1 913	11	3 545	1	799	8	2 416	3	26
Västernorrlands län	1	51	7	1 089	1	14	4	150	1	30
Jämtlands län	13	1 987	15	5 835	2	2 598	13	8 088		
Västerbottens län	15	35 996	15	8 968	3	1 127	8	1 898	1	39
Norrbottnens län	11	7 851	16	40 676	5	1 248	16	8 128	2	888
Totalt	158	59 565	167	72 823	31	6 702	115	124 000	30	60 456

Källa: Uttag ur VIC Natur, 2021-01-22.

Tabell 5. Antal beslut och areal för nybildade och utökade kommunala naturreservat (hektar).

Län	2018		2019		2020	
	Antal	Areal	Antal	Areal	Antal	Areal
Stockholms län	4	463				
Uppsala län	5	3 547				
Södermanlands län	1	247			1	87
Östergötlands län	1	42	1	34		
Jönköpings län	1	43			1	33
Kronobergs län	1	142				
Kalmar län						
Gotlands län						
Blekinge län						
Skåne län	5	546	3	145	1	21
Hallands län					1	54
Västra Götalands län	2	1 267	1	4		
Värmlands län						
Örebro län	2	15	2	511		
Västmanlands län					1	75
Dalarnas län	1	39	3	91	4	223
Gävleborgs län					1	205
Västernorrlands län						
Jämtlands län			1	147		
Västerbottens län						
Norrbottnens län						
Totalt	23	6 351	11	932	10	698

Källa: Uttag ur VIC Natur, 2021-01-22.

Tabell 6. Totalt antal och areal för nybildade och utökade statliga och kommunala naturreservat (hektar).

Län	2018		2019				2020			
	Beslut om nybildning		Beslut om nybildning		Beslut om utökning		Beslut om nybildning		Beslut om utökning	
	Antal	Areal	Antal	Areal	Antal	Areal	Antal	Areal	Antal	Areal
Stockholms län	13	1 028	6	309	0	0	1	56	2	58 332
Uppsala län	8	4 337	4	279	1	7	8	547	1	9
Södermanlands län	6	619	4	177	0	0	3	148	0	0
Östergötlands län	13	3 242	16	579	1	27	6	202	1	6
Jönköpings län	6	388	3	194	0	0	1	33	0	0
Kronobergs län	4	663	6	370	1	7	4	434	0	0
Kalmar län	0	0	0	0	1	15	4	13 885	1	81
Gotlands län	3	404	6	372	1	41	5	863	1	72
Blekinge län	1	12	1	42	1	36	2	14 218	1	19
Skåne län	8	632	14	908	2	466	8	59 037	7	426
Hallands län	11	520	2	168	0	0	6	1 779	2	94
Västra Götalands län	9	2 133	8	640	6	256	3	6 956	1	15
Värmlands län	9	528	4	2 265	1	7	7	4 491	3	358
Örebro län	11	1 583	9	926	2	23	4	157	2	43
Västmanlands län	4	367	6	440	0	0	5	237	0	0
Dalarnas län	19	1 663	24	5 826	2	32	8	770	1	19
Gävleborgs län	16	1 913	11	3 545	1	799	9	2 621	3	26
Västernorrlands län	1	51	7	1 089	1	14	4	150	1	30
Jämtlands län	13	1 987	16	5 982	2	2 598	13	8 088	0	0
Västerbottens län	15	35 996	15	8 968	3	1 127	8	1 898	1	39
Norrbottnens län	11	7 851	16	40 676	5	1 248	16	8 128	2	888
Totalt	181	65 916	178	73 755	31	6 702	125	124 699	30	60 456

Källa: Uttag ur VIC Natur, 2021-01-22.

Tabell 7. Antal beslut om statliga naturreservat samt areal för nybildade och utökade naturreservat (hektar).

Antal beslut om statliga naturreservat	2018	2019	2020
Bildade naturreservat	158	167	115
Utökade och/eller förstärkta naturreservat	54	51	49
varav utökade naturreservat	47	31	30
Summa antal statliga beslut	212	218	164
Areal, bildade och utökningar av reservat, hektar land	76 612	75 310	30 220
Areal, bildade och utökningar av reservat, hektar land, sjöar och vattendrag*		78 715	31 434
Areal bildade och utökningar av reservat, hektar produktiv skog	39 966	40 323	15 472

Källa: Uttag ur VIC Natur, 2021-01-22.

*Areal exklusive hav.

Tabell 8. Areal marktäcke i nybildade och utökade statliga naturreservat (hektar).

	2018	2019		2020	
	Nybildning	Nybildning	Utökning	Nybildning	Utökning
Produktiv skogsmark	30 591	36 423	3 900	14 365	1 107
Improduktiv skogsmark	2 380	11 203	640	4 893	254
Öppen våtmark	11 018	17 198		5 706	233
Öppen mark	7 572	4 273		3 279	151
Odlingsmark (åker)	435	87		81	22
Sjöar och vattendrag	3 253	2 645	760	854	360
Hav	3 865	810		94 718	58 304
Oklassat/bebyggd mark	451	184	1 402	104	25
Summa	59 565	72 823	6 702	124 000	60 456

Källa: Uttag ur VIC Natur, 2021-01-22 och Nationella marktäckedata.

Tabell 9. Areal marktäcke i nybildade i kommunala naturreservat (hektar).

	2018	2019	2020
Produktiv skogsmark	982	440	355
Improduktiv skogsmark	84	26	8
Öppen våtmark	69	42	7
Öppen mark	478	86	48
Odlingsmark (åker)	458	6	3
Sjöar och vattendrag	247	320	91
Hav	3 840	1	176
Oklassat/bebyggd mark	193	11	10
Summa	6 351	932	698

Källa: Uttag ur VIC Natur, 2021-01-22 och Nationella marktäckedata.

1.5 Bidrag till länsstyrelserna för reservatsbeslut

Naturvårdsverket har i regleringsbrevet från och med 2016 fått möjlighet att ge bidrag till länsstyrelserna för en tillfällig insats för att slutföra ärenden och fatta beslut om naturreservat. Syftet med bidragen är att minska länsstyrelsernas ärendebalanser för skydd av värdefulla naturområden, särskilt för de ärenden där markåtkomsten är helt löst.

Totalt avsattes 39 miljoner kronor för 2020. Länen fick mellan 0,3 och 4,5 miljoner kronor per län. Utgångspunkt för fördelningen har varit andel per län av etappmålsarealen enligt skogsstrategin, samt hur många objekt det fanns i respektive län med i stort sett färdig markåtkomst. Samtliga län fick del av de ekonomiska medlen. Den positiva trenden för den riktade insatsen till reservatsbeslut har inte fortsatt 2020 då antalet beslut som länsstyrelserna fattat eller arbetat med har minskat jämfört med tidigare år.

Tabell 10. Antal beslut om statliga naturreservat där markåtkomsten är klar sedan minst 3 år tillbaka.

Beslut och arbetsinsats	2018		2019		2020	
	Antal	Areal (ha)	Antal	Areal (ha)	Antal	Areal (ha)
Beslut om naturreservat där markåtkomsten är helt klar sedan minst 3 år tillbaka inkl. delbeslut i pågående objekt	72	76 086**	68	51 578**	48	21 969**
Objekt med klar markåtkomst sedan minst 3 år tillbaka som länsstyrelsen arbetat aktivt* med under året men inte fattat beslut om	70	110 729**	45	100 520**	38	41 198**
Summa	142	186 815**	113	152 098**	85	63 116**

Källa: Länsstyrelsernas redovisningar.

Siffrorna avser beslut som fattats, de kan vara gällande eller ännu inte ha vunnit laga kraft.

*Aktivt = Utarbeta beslutsunderlag och remisshantering etc. under mer än ca 0,5 arbetsmånad.

**Totalareal land och vatten.

Exempel på framgångsfaktorer i arbetet med att fatta beslut om naturreservat som länsstyrelserna angett för beslutsfattande om naturreservat:

- Hög kompetens och kontinuitet i personalgruppen.
- Bra planering av genomförande av process vid bildande av naturreservat.
- Använda rutiner och mallar för beslut och skötselplaner.
- Fatta delbeslut.
- Möjlighet att fokusera på att skriva beslut samt extra resurser till arbete med beslut.
- Kunskapsutbyte mellan länsstyrelserna.
- Goda relationer och bra dialog med markägare.
- Skötselplaner författade av upphandlade konsulter.
- Tidiga samråd med kommunerna.
- Framgång i arbetet med ersättning till markägare.
- Möjlighet till resursförstärkning via bidrag från Naturvårdsverket.
- Färre antal markägare underlättar processen vid beslut om skydd.
- Ett arbetssätt som innebär att många avtal träffas tidigt på året.

Länsstyrelserna anger följande förklaringar till varför ärenden ibland drar ut på tiden vid bildande av naturreservat:

- Kortsiktig budget försvårar planering av arbete.
- Brist på ekonomiska resurser (både pengar och bytesmark) till ersättning till markägarna.
- Markägare inte intresserade av områdesskydd.
- Brist på resurser till personal för ärendehandläggningen som ofta är komplex.

- Splittrad arbetssituation för handläggare.
- Akuta ärenden som följd av avverkningsanmälningar i värdefulla områden tar tid plus svårt att planera.
- Coronapandemin har påverkat arbetet; dels blir personalen splittrad och dels har pandemin fördröjt beslutsfattande på grund av ej möjligt hålla samrådsmöten.
- Värderingsprocessen har blivit utdragen av olika skäl.
- Förhandlingar med markägare som krånglar av olika anledningar, ibland på grund av många markägare.
- Fastighetsrättsliga frågor kring till exempel samfälligheter.

1.6 Öppna ärenden hos länsstyrelserna

I detta avsnitt redovisas antalet årsarbetskrafter som länsstyrelserna under 2018–2020 lagt på bildande av naturreservat samt antalet öppna ärenden om bildande av naturreservat hos länsstyrelserna.

Vid årsskiftet 2020/2021 fanns vid länsstyrelserna 93,6 årsarbetskrafter för bildande av naturreservat vilka finansieras av länsstyrelsernas ramanslag och bidrag till reservatsbeslut från Naturvårdsverket. För 2018 gäller att även andra arbetsuppgifter som inventering inför reservatsbildning inkluderades i antalet årsarbetskrafter därför är det inte möjligt att rakt av jämföra årsarbetskrafterna för 2018 med siffrorna för 2019 och 2020.

Antalet öppna ärenden om bildande av naturreservat på länsstyrelserna uppgår till 710 vid årsskiftet 2020/2021 vilket är på samma nivå som 2019, vilket innebär att vi inte längre ser en trend med minskande antal öppna reservatsärenden hos länsstyrelserna. Ser man längre bak i tiden, till och med år 2016 då länsstyrelserna fick möjlighet att erhålla bidrag för arbetet med naturreservat, har dock en minskning av ärendebalansen skett (2016 var antalet öppna ärenden 1 067 stycken).

Länsstyrelserna har under 2020 fattat beslut i 48 ärenden där markåtkomsten är helt klar sedan minst tre år tillbaka. Därutöver har länsstyrelserna under 2020 arbetat aktivt¹, men inte fattat beslut, i 37 ärenden om bildande av naturreservat där markåtkomsten är helt klar.

¹ Mer än 0,5 månad

Tabell 11. Antal årsarbetskrafter och öppna ärenden om bildande av naturreservat.

Län	Antal årsarbetskrafter			Antal öppna ärenden		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020
Stockholms län	5	2,6	3,2	25	25	33
Uppsala län	3,8	2,6	4,4	19	17	12
Södermanlands län	3	3	2,8	22	28	27
Östergötlands län	4	3,5	2,6	37	22	21
Jönköpings län	3,1	2,5	3,6	16	20	24
Kronobergs län	3,7	2,3	2,0	29	28	32
Kalmar län	3	4,3	5,2	7	9	15
Gotlands län	2,7	2,3	1,7	38	30	32
Blekinge län	3	3,5	2,9	13	11	12
Skåne län	9	9	8,6	23	15	16
Hallands län	6,1	5,2	5	42	46	39
Västra Götalands län	7,4	7	8	80	76	72
Värmlands län	6	6,5	5	70	64	63
Örebro län	5	5	5	41	37	39
Västmanlands län	3	3	2,5	30	27	28
Dalarnas län	4	3,6	2,3	70	38	38
Gävleborgs län	6,7	5,5	3,5	52	28	40
Västernorrlands län	5	3,3	4,3	31	21	15
Jämtlands län	4,7	5,4	6,5	75	70	60
Västerbottens län	9	7,2	8,5	65	67	66
Norrbottnens län	4	5	6	31	21	26
Totalt	101,2	92,3	93,6	816	700	710

Källa: Länsstyrelsernas redovisningar.

1.7 Naturvårdsavtal

Antalet tecknade naturvårdsavtal, det vill säga frivilliga överenskommelser mellan staten och en markägare om skydd av natur minskade 2020 jämfört med 2018–2019. Ersättningen till markägare för naturvårdsavtal är i storleksordningen hälften jämfört med intrångsersättningen vid bildande av naturreservat, vilket sannolikt kan minska markägares intresse att teckna naturvårdsavtal och effekten av ursprungliga kometuppdraget² har avtagit. Under 2020 har totalt åtta naturvårdsavtal tecknats, varav två avtal för ädellövskogar och ett för andra typer av skogsobjekt. Den sammanlagda arealen för årets naturvårdsavtal utgör cirka 360 hektar land, varav närmare 300 hektar är produktiv skogsmark. Naturvårdsavtal används även inom arbetet med åtgärdsprogram för hotade arter för att åstadkomma skydd och skötsel i miljöer med hotade arter. Under 2020 har inget avtal för detta ändamål tecknats.

² <http://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer6400/978-91-620-6621-5.pdf?pid=13341>

Tabell 12. Antal naturvårdsavtal 2018–2020 fördelat på huvudsakliga objektskategorier.

	2018	2019	2020
Barr-, bland- och triviallövskog nedan gränsen för fjällnära skog	1	4	1
Ädellövskog	3	4	2
Odlingslandskap	5	0	4
Sjöar och vattendrag	0	1	1
Objekt där åtgärdsprogram för hotade arter är grund för avtalet	5	2	0
Våtmark	1	1	0
Summa	15	12	8

Källa: VIC Natur.

1.8 Ersättningar till markägare

Under år 2020 säkrades drygt 11 600 hektar produktiv skogsmark genom köp, intrång och bidrag. Vi har säkrat totalt 19 300 hektar under 2020, vilket är en minskning jämfört med 2019. Under 2019 gjordes bland annat en uppgörelse avseende Temminki, ett stort myrmarksområde i Norrbottens län på närmare 9 700 hektar, vilket bidrog till att en stor areal det året kunde skyddas till en lägre kostnad per hektar.

Statens verksamhet med att genomföra områdesskyddet sker genom 1) överenskommelser om intrångsersättning enligt miljöbalken, 2) förvärv av mark, 3) upprättande av naturvårdsavtal eller 4) markersättningsbidrag till kommuner. Naturvårdsverket kan lämna bidrag till kommuners skydd av värdefull natur genom bildande av naturreservat och biotopskyddsområde. Det förekommer också att vi förvärvar mark som inte ska skyddas, för att senare använda den som bytesmark vid ett samtidigt köp av mark som ska skyddas. Verksamheten med naturvårdsavtal beskrivs särskilt under avsnitt 1.7 och siffrorna redovisas därför inte i tabellerna nedan.

Tabell 13. Markersättningslag, skyddad mark, landareal respektive areal produktiv skog, arealer i hektar.

	Landareal			Varav produktiv skog		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020
Köp	7 319	8 687	3 893	4 966	6 649	1 960
Intrång	18 846	20 511	14 420	11 594	13 202	9 092
Bidrag	599	221	943	400	170	592
Summa*	26 764	29 419	19 256	16 960	20 021	11 644

Källa: VIC Natur.

*Exklusive naturvårdsavtal.

Totalarealen, liksom arealen säkrad produktiv skogsmark varierar mellan åren beroende på vilka avtal som träffats.

Naturvårdsverket har fattat 445 beslut om ekonomisk ersättning för skydd av värdefulla områden, vilket är lika många som under 2019, trots att anslaget var högre 2019. Detta beror på att Naturvårdsverket gjorde fler affärer på

större belopp 2019 än 2020. De högsta ersättningsbeloppen 2020 avsåg det blivande naturreservatet Säljöhallan, ett ca 1 250 hektar stort brandobjekt i Jämtlands län, för vilket 44 miljoner kronor utbetalades till markägaren Holmen Skog samt en dom avseende intrångsersättning på 67,5 miljoner kronor för cirka 3 700 hektar i naturreservatet Sörvallen-Mellanåsen i Jämtlands län till markägaren Mellanåsen AB. Det dyraste köpet uppgick till 30 miljoner kronor då vi köpte cirka 500 hektar av Stockholms stad inom Tyresta naturreservat. Efter köpet åger vi ca 85 % av naturreservatet.

Tabell 14. Markersättningslag, antal beslut/avtal och kostnad (mnkr).

	2018		2019		2020	
	Antal	mnkr	Antal	mnkr	Antal	mnkr
Köp	124	219,6	99	125,3	123	84,2
Intrång	388	998,5	340	687,0	313	578,4
Bidrag	7	17,0	6	9,7	9	30,7
Summa*	519	1 235,1	445	822,1	445	693,4

Källa: VIC Natur.

*Exklusive naturvårdsavtal.

Som framgår av tabell 14 är intrångsersättningarnas andel av den årliga förbrukningen av markersättningsmedel stor. År 2010 utgjorde intrångsersättningarnas andel ca 51 % och år 2020 över 80 %. Den huvudsakliga förklaringen till detta är ändringen av expropriationslagen 2010, som innebär ett påslag med 25 % på intrångsersättningen i bl.a. naturreservatsärenden. Enligt Naturvårdsverkets beräkningar uppgick det 25 %-iga påslaget till 114 miljoner kronor år 2020. Under den senaste femårsperioden har det 25 %-iga påslaget uppskattningsvis uppgått till totalt ca 773 miljoner kronor.

Tabell 15. Ersättningar till markägare fördelat på olika objekt-kategorier av skyddade områden (mnkr).

	2018	2019	2020
Skogar, utom ädellövskog, nedan fjällnära gränsen	853	548	425
Ädellövskogar	102	84	64
Fjällnära skogar och fjällområden	27	78	75
Myrar	146	90	40
Sjöar och vattendrag	31	35	51
Odlingslandskap	28	16	10
Geologiska objekt	11	0	1
Havsområden	29	5	41
Summa	1 227	857	707

I ovanstående tabell redovisas hur ersättningarna till markägare fördelar sig på olika objekt-kategorier av skyddade områden. Av tabellen framgår att ersättningar till markägare i allt väsentligt går till skogar nedan fjällnära gränsen. Under 2020 rör det sig om 60 % av ersättningarna, inkluderas ädellövskogarna

är det 69 %. Markersättningar inom fjällnära skogar är betydligt högre både 2019 och 2020 än 2018, framför allt beroende på uppgörelsen med Jokkmokks allmänning 2019 och ersättningen i Sörvallen-Mellanåsen 2020.

Tabell 16. Kringkostnader för områdesskyddet (tkr).

	2018	2019	2020
Värdering	22 654	13 926	13 940
Förhandling	16 476	15 385	16 808
Förrättning	16 434	29 143	33 260
Lagfart	469	46	39
Ombud	3 246	3 895	3 482
Fastighetsutredning	3 064	2 511	5 595
Summa	62 343	64 907	73 124

För att kunna genomföra skyddet av värdefull natur uppstår det kostnader för värdering, förhandling, lantmäteriförrättning och lagfart. Dessutom ersätter Naturvårdsverket privata fastighetsägares kostnader för ombud i naturreservatsförhandlingar efter prövning i varje enskilt fall. Kostnaderna för markägareombud regleras genom att Naturvårdsverket tillämpar ett förfaringsätt med upprättande av en så kallad kostnadsram i varje enskilt ärende. Förrättningskostnaden ökade markant 2019–2020, framför allt beroende av att Lantmäteriet upparbetade mycket tid på de förrättningar som fortfarande pågår med anledning av ESAB-projektet samt på delvis ändrat arbetssätt vad gäller inmätningens arbetet, som har lett till att inmätningen numera belastar förrättningskostnaderna. Värderingskostnaderna har varit i ungefär samma storlek 2019–2020, beroende på att vi 2019 bromsade värderingsarbetet med anledning av dels det mindre anslaget, dels för att påbörja ett mer fokuserat arbetssätt. Kostnaderna för fastighetsutredning har ökat kraftigt, jämfört med tidigare år. Flera av ärendena har under 2020 uppgått till ett högt belopp. Drygt 1,5 miljoner kronor av 2020 års kostnad fördelar sig på nio ärenden av totalt cirka 150. Totalt ökade kringkostnaderna med cirka 10 miljoner kronor jämfört med 2018 respektive 2019.

1.9 Skydd av tätortsnära natur

År 2002 beslutade regeringen att ge länsstyrelserna i de tre storstadslänen; Stockholms, Västra Götalands och Skåne län, i uppdrag (M2002/02284/Na) att ta fram var sitt program för hur de mest värdefulla tätortsnära områdena för friluftsliv och naturvård skulle ges varaktigt skydd och förvaltning. Arbetet med att genomföra programmet fortgår alltjämt med inriktningen att programmen ska vara genomförda 2025. Arbetet med att skydda tätortsnära områden bedrivs både av länsstyrelserna och kommunerna i de tre länen. Länsstyrelserna har som uppgift att stötta kommunerna i deras skyddsarbete.

De tre storstadslänen har 2020 fått totalt 4,8 miljoner kronor för att genomföra programmet som bland annat innehåller en plan för skydd av tätortsnära områden.

Från och med 2020 fördelas medlen via Länsstyrelsen i Örebro län med stöd av dispositionsrätt. Resultat av arbetet med bland annat tätortsnära natur ska redovisas i respektive länsstyrelses årsredovisning enligt länsstyrelsernas regleringsbrev för budgetåret 2021.

2 Åtgärder för värdefull natur

2.1 Övergripande om 1:3-anslaget

Anslaget 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* finansierar åtgärder för att bevara naturvärdena inom skyddade områden, men också i resterande landskapet genom åtgärdsprogram för hotade arter samt den lokala naturvårdssatsningen (LONA), åtgärder för återskapande av våtmarker och arbete med grön infrastruktur. Anslaget används också för att skapa förutsättningar för friluftsliv i de skyddade områdena, i tätortsnära natur och på de statliga fjällederna samt för att sprida kunskap om svensk natur, bland annat via naturum. Anslaget bidrar även till arbetet med viltförvaltning, till exempel rovdjursinventeringar och information om rovdjur.

Anslaget finansierar också förvaltning av Naturvårdsverkets fastighetsinnehav, investeringar i och underhåll av byggnader, utstakning, inmätning och gränsmarkering av nya naturreservat samt drift av naturum.

I tabell 17 visas omfattningen av 1:3-anslaget under de tre senaste åren.

Tabell 17. Anslaget 1:3 för åtgärder för värdefull natur 2018–2020 (tkr).

	2018	2019	2020
Kostnader för skötsel av skyddade områden, artbevarande, friluftsliv m.m. (ram). Disponeras av Naturvårdsverket, ap 2	1 194 535	859 535	1 065 035
Åtgärder värdefull natur – del till Länsstyrelsen i Örebro (ram). Disponeras av Länsstyrelsen i Örebro län, ap 1	53 000	0	89 000
Summa	1 247 000	859 535	1 154 035

Källa: Regleringsbrev för Naturvårdsverket 2020, version 2020-11-26. Se även bilaga 3.

Året 2020 präglades starkt av coronapandemin. Bland de allra mest påtagliga effekterna har varit möjligheten att mötas och genomföra aktiviteter. Utbildningar och träffar har fått ställas in eller genomföras digitalt, naturum har fått stänga sina verksamheter inomhus och flytta ut verksamheter för att bemöta besökare. Naturmiljön har under coronapandemin fått ökad betydelse, något som syns genom ökat besöksstryck i naturen. Detta har lett både till ökade åtgärdsbehov och till ökade utmaningar att ta hand om naturen och besökare.

I södra Sverige, i granbarkborrebekämpningsområdet, har länsstyrelserna varit aktivt engagerade i åtgärder för hantering av granbarkborreskador. Arbetet med invasiva främmande arter har ökat takten, bl.a. genom medel till bekämpningsåtgärder och kommunikation gentemot allmänheten. Naturvårdsverket genomförde kommunikativa satsningar för att inspirera till projekt att gynna vilda pollinatörer samt fördelade medel för satsningen.

För att adressera konsekvenserna av klimatförändringar påbörjades under 2020 arbete med klimat- och sårbarhetsanalys av skyddade områden, med fokus på att hitta lämplig metodik för anläggningar samt för natur- och friluftsvärden.

Olika kommunikationsinsatser och vägledningsinsatser har genomförts under året i form av konferens för länsstyrelser och andra aktörer inom viltförvaltning samt möten på ledningsnivå utifrån strategin för svensk viltförvaltning.

I tabell 18 redovisas hur medlen har förbrukats på olika anslagsområden. Anslagsområdena är en ny indelning sedan 2018 som bättre belyser anslagets effekter på olika politikområden och regeringens satsningar. Indelningen i anslagsområden har även styrt upplägget av denna rapport.

Anslaget minskade för år 2019, och därför avvecklades vissa satsningar och finansieringen av andra verksamheter minskades.

Det väsentligt höjda anslaget har under 2020 möjliggjort extra satsningar, t.ex. helt nya områden som att gynna vilda pollinatörer, fortsättning av under 2019 pausade områden som naturnära jobb samt genetiska resurser och traditionell kunskap. Men främst har höjningen betytt förstärkning av det pågående arbetet med åtgärder för värdefull natur, bland annat tillgängliggörande av och naturskötsel i skyddade områden, åtgärder för hotade arter (ÅGP), lokala naturvårdssatsningar (LONA), rovdjursinventering och -förvaltning.

En liten del av anslaget har använts till interna personalkostnader. Dessa kostnader uppgick till cirka 16,5 miljoner kronor 2018, 15,4 miljoner kronor 2019 och 19,2 miljoner kronor 2020. Kostnadsökningen över tid hänger samman med en vilja att stärka förutsättningarna för att kunna genomföra satsningarna på arbetet mot invasiva främmande arter, arbetet med våtmarker, kunskapsunderlag om rovdjur, rovdjursförvaltning, grön infrastruktur med mera. Särskilda villkor i regleringsbrevet har gjort dessa satsningar möjliga.

Tabell 18. Användning av 1:3-anslaget, ap 1 och 2, 2018–2020 (tkr).

Sakanslagsområde Naturvårdsverkets disposition – anslagspost 2	Total förbrukning 2018 (tkr)	Total förbrukning 2019 (tkr)	Total förbrukning 2020 (tkr)
TEMA NATURSKÖTSEL			
Skötsel av skyddade områden (exkl. friluftsliv)	352 536	314 292	367 376
ÅGP (exkl. pollinering 2020)	57 212	42 972	56 620
Invasiva främmande arter	18 095	18 918	24 117
Naturnära jobb	30 457	0	0
LONA ordinarie (exkl. pollinering 2020)	51 208	31 642	53 263
TEMA VÅTMARK			
LONA våtmark	121 260	31 333	28 235
Åtgärder för våtmarker i skyddade områden	54 412	27 946	25 524
TEMA POLLINERING			
LONA pollinering	0	0	14 950
ÅGP pollinering	0	0	7 408
TEMA TILLGÄNGLIGHET TILL NATUREN			
Friluftsliv och allemansrätt	59 050	55 398	61 361
Naturumverksamhet	41 809	47 479	49 237
Skötsel av skyddade områden – friluftsliv	111 180	79 063	106 415
TEMA FASTIGHETSFÖRVALTNING			
Fastighetsförvaltning	81 835	47 438	66 326
Byggnader och anläggningar (investeringar)	37 043	13 200	15 147
TEMA KUNSKAPSSTÖD OCH UPPFÖLJNING			
Grön infrastruktur	13 285	29 148	18 098
Genetiska resurser och traditionell kunskap	1 742	0	2 423
Inventering och kunskapsstöd	57 151	35 925	44 802
Övrigt	3 527	8 411	12 228
TEMA VILT OCH ROVDJUR			
Rovdjursförvaltning	21 544	15 848	26 060
Rovdjursinventering och övrig kunskap	72 020	65 667	73 639
Viltförvaltning kunskapsunderlag	12 240	6 535	7 696
Viltförvaltning	2 939	2 297	3 112
ÅTERTAG OFÖRBRUKADE MEDEL*	-3	-9 410	-32 639
Summa	1 200 542	864 103	1 031 397
Länsstyrelsernas disposition – anslagspost 1			
Friluftslivssamordning	17 155	0	19 000
Regionala handlingsplaner för grön infrastruktur	20 503		19 050
Invasiva främmande arter	0	0	18 950
Naturnära jobb	16 000	0	13 000
Pollinatörer	0	0	19 000
Summa användning av hela 1:3-anslaget	1 254 200	864 103	1 120 397

Källa: Länsstyrelsernas förbrukning av bidrag och intäkter samt övriga utbetalda medel enligt Naturvårdsverkets huvudbok. För anslagspost 1 är underlaget fördelningsbeslut från Länsstyrelsen i Örebro län, och kan även omfatta oförbrukade medel från året innan.

*Återtaget gäller oförbrukade medel året innan.

Tabell 19. Summa och andel fördelat av 1:3-anslaget, ap1 och ap2, per länsstyrelse 2018–2020 (tkr).

Län	Utbetalt 2018	Andel av 1:3 2018	Utbetalt 2019	Andel av 1:3 2019	Utbetalt 2020	Andel av 1:3 2020
Stockholms län	56 267	5 %	32 324	4 %	44 089	4 %
Uppsala län	37 234	3 %	18 529	2 %	28 671	2 %
Södermanlands län	36 223	3 %	28 478	3 %	31 984	3 %
Östergötlands län	50 650	4 %	36 438	4 %	46 044	4 %
Jönköpings län	30 427	2 %	24 220	3 %	32 030	3 %
Kronobergs län	27 523	2 %	17 591	2 %	22 148	2 %
Kalmar län	72 163	6 %	49 617	6 %	63 196	6 %
Gotlands län	36 617	3 %	30 164	4 %	40 207	4 %
Blekinge län	29 022	2 %	16 018	2 %	25 684	2 %
Skåne län	89 731	7 %	55 778	6 %	76 443	7 %
Hallands län	30 510	2 %	22 604	3 %	32 605	3 %
Västra Götalands län	96 667	8 %	70 969	8 %	91 461	8 %
Värmlands län	30 946	2 %	20 446	2 %	30 551	3 %
Örebro län	38 381	3 %	22 588	3 %	30 556	3 %
Västmanlands län	32 661	3 %	15 406	2 %	21 849	2 %
Dalarnas län	47 548	4 %	32 684	4 %	45 471	4 %
Gävleborgs län	40 355	3 %	27 560	3 %	33 441	3 %
Västernorrlands län	29 601	2 %	20 120	2 %	28 042	2 %
Jämtlands län	45 408	4 %	33 837	4 %	43 901	4 %
Västerbottens län	50 748	4 %	36 268	4 %	49 690	4 %
Norrbottnens län	55 078	4 %	45 386	5 %	53 109	5 %
Totalsumma	963 760	77 %	657 022	76 %	871 170	76 %

3 Tema naturskötsel

Tabell 20. Användning av 1:3-medel inom Tema naturskötsel, 2018–2020 (tkr).

Sakanslagsområde	Total förbrukning 2018 (tkr)	Total förbrukning 2019 (tkr)	Total förbrukning 2020 (tkr)	Läs mer här
Tema naturskötsel – anslagspost 2				
Skötsel av skyddade områden	352 536	314 292	367 376	
Varav LIFE*	27 954	11 769	13 523	3.1.3
Varav Inmätning**	22 667	21 888	30 801	3.1.4
ÅGP (exkl. pollinering 2020)	57 212	42 972	56 620	3.2
Invasiva främmande arter	18 095	18 918	24 117	3.3
Naturnära jobb	30 457	0	0	
LONA ordinarie (exkl. pollinering 2020)	51 208	31 642	53 263	3.4
Summa	509 508	407 824	501 376	
Länsstyrelsernas disposition – anslagspost 1				
Invasiva främmande arter	0	0	18 950	3.3
Naturnära jobb	16 000	0	13 000	
Summa till naturskötsel, hela 1:3-anslaget	525 508	407 824	531 098	

Källa: Del av tabell 18 samt länsstyrelsernas förbrukning av bidrag och intäkter och övriga utbetalda medel enligt Naturvårdsverkets huvudbok. För anslagspost 1 är underlaget fördelningsbeslut från Länsstyrelsen i Örebro län.

*Se tabell 26.

**Se tabell 27.

I det här kapitlet redovisas medel som främst använts till skötsel av arter och naturtyper. Sammanlagt omfattar insatserna mer än 530 miljoner kronor, och arbetet genomförs till mycket stor del av länsstyrelserna. Huvuddelen av de medel som används till skötsel av skyddade områden, inklusive både naturskötsel och åtgärder för besökare, fördelas som ett schablonberäknat bidrag till varje län. I det här kapitlet redovisas den del av detta bidrag som använts till skötsel av arter och naturtyper, medan den del som bekostar friluftslivs-åtgärder redovisas i kapitel 6 *Tillgänglighet till naturen*.

Förutom detta stora bidrag till länsstyrelserna används för naturskötsel även medel till LIFE-projekt, inmätning av naturreservat och annat områdeskydd, åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper, arbete med invasiva främmande arter, restaurering av våtmarker samt LONA. Även från LONA-medlen går en stor del till friluftslivsutveckling, och resultatet redovisas samlat med annat friluftslivsarbete i kapitel 6 *Tillgänglighet till naturen*. Medel till LONA våtmark redovisas i kapitel 4 *Våtmarker* liksom medel till åtgärder för våtmarker i skyddade områden.

Genom vårändringsbudgeten 2020 gjorde regeringen en satsning på naturnära jobb som omfattade medel till Naturvårdsverket på 1:3-anslaget på högst

26 miljoner kronor. Eftersom satsningen på naturnära jobb var i ett uppbyggnadsskede under 2020 så behövdes inte medlen. Naturvårdsverket valde att istället ge extra bidrag till länsstyrelserna för att hantera förvaltningen av skyddade områden med det ökade besöksstryck som pandemin innebar.

3.1 Skötsel av skyddade områden

Länsstyrelserna, Stiftelsen Tyrestaskogen och Laponiatjuottjudus använder en stor del av 1:3-medlen till åtgärder som kan ses som skötselns basverksamhet. Basverksamheten utvecklas och förfinas, bl.a. efter uppföljning, utveckling av nya skötselmetoder och genom samverkan med t.ex. ÅGP.

Alla siffror som presenteras i tabellerna 21 och 22 nedan är tagna från de nämnda organisationernas ekonomiska redovisningar till Naturvårdsverket. För vissa län finns det osäkerheter i den ekonomiska redovisningen som kan påverka uppgifternas tillförlitlighet.

Uppgifterna i tabell 21 är en sammanställning av hur schablonbidraget för skötsel samt särskilda medel har använts, exklusive medel som rör friluftsliv.

Tabell 21. Förbrukning av länsstyrelsernas, Stiftelsen Tyrestaskogens och föreningen Laponiatjuottjudus bidrag för skötsel av skyddade områden (tkr).

Kostnadspost	2018	2019	2020
Skötsel av naturtyper	168 890	128 543	161 538
Gränsmarkeringar	19 713	11 100	17 396
Uppföljning naturtyper och arter	10 390	7 146	12 092
Övrigt*	83 050	96 431	101 807
Summa	282 043	243 220	292 833

Källa: Länsstyrelsernas m.fl. redovisningar.

Summan för 2019 var betydligt lägre än 2018 och 2020 vilket enligt länsstyrelsernas verksamhetsberättelser beror på att första halvåret genomfördes med betydligt lägre budget.

*Övergripande arbete samt vägunderhåll och skötsel av byggnader som inte ägs av NV.

3.1.1 Skötsel av arter och naturtyper i skyddade områden

Verksamhetsberättelserna från länsstyrelserna visar att fortsatt och utökad skötsel samt restaurering är nödvändig för att nå och upprätthålla gynnsam bevarandestatus för många naturtyper i de skyddade områdena.

Länsstyrelserna lyfter också fram problem så som svårigheter att få till naturvårdsbränningar, problem med att hitta djurhållare samt svårigheter med att bli av med överblivet gräs från ängsslätter.

En stor del av länsstyrelsernas löpande skötselkostnader är knutna till bevarande av ängs- och betesmarker. Stora arealer av betesmarker underhålls-röjs och betas och ängar slås. En mycket viktig del i finansieringen av skötseln av skyddade områden är dessutom de medel som söks från jordbrukets miljöersättningar – antingen av brukare själva, eller i vissa fall av länsstyrelsen. Dessa medel är inte knutna till 1:3-anslaget och ingår därför inte i denna redo-

visning. Att förvaltarna även behöver använda betydande medel från 1:3-anslagen beror normalt på att miljöersättningarna inte är sökbara för vissa marker, eller att ersättningsnivåerna inte motsvarar de faktiska skötselkostnaderna och därmed är för låga för att motivera brukare att själva sköta markerna.

Även arbetet med naturskötsel har påverkats av coronapandemin under 2020. De kurser och träffar som normalt genomförs för att upprätthålla kontaktnät och bidra till kompetensutveckling har fått ställas in.

Naturvårdsverket har ett årligt avtal med SLU Artdatabanken som med vår finansiering bidrar till att den senaste kunskapen om arter och naturtyper kan tas in i arbetet med skyddade områden.

Arbetet med skötsel av skyddade områden följs upp genom länsstyrelsernas, Stiftelsen Tyrestaskogens och Laponiatjuottjudus återrapportering för hur bidragen från Naturvårdsverket har använts samt genom en verksamhetsberättelse där de beskriver genomförda insatser och konkreta resultat.

Tabell 22. Kostnader för naturtypsskötsel i skyddade områden fördelat på åtgärder (tkr).

	2018	2019	2020
Betesdrift	54 494	38 585	49 569
Ängsbruk	22 508	20 172	23 449
Restaurering	58 203	41 929	57 341
Skötsel av träd	5 621	4 475	4 529
Naturvårdsbränning	7 978	6 612	5 508
Artinriktad skötsel	7 885	3 292	4 382
Åtgärder mot invasiva främmande arter i skyddade områden			1 414
Marin skötsel		1 467	
Övrig skötsel	12 201	12 011	15 344
Summa	168 890	128 543	161 538
Uppföljning naturtyper och arter	10 390	7 146	12 092

Källa: Länsstyrelsernas m.fl. redovisningar.

Bruttokostnader anges, dvs. ej avdrag för ev. intäkter.

3.1.2 Resultat av skötsel av arter och naturtyper

Skötseldos är Naturvårdsverkets databas som kan användas av förvaltare av statliga skyddade områden för att strukturera information om anordningar och skötselområden och bl.a. planera och registrera åtgärder som utförs i skyddade områden, för åtgärdsprogram för hotade arter och för statliga leder i fjällen.

Naturvårdsverkets ambition är att skötselåtgärder som genomförts med pengar från 1:3-anslaget ska registreras löpande i Skötseldos.

Länsstyrelserna rapporterar dock uppgifter i Skötseldos på ganska olika sätt, både gällande omfattningen av hur stora andelar av åtgärder som registreras i Skötseldos (tabell 23), och när det gäller hur uppgifterna klassas. Det gör att det är svårt att sammanställa och göra jämförelser mellan år, naturtyper och län. Länsstyrelsen i Kalmar län använder ett eget, liknande system som heter Sidis. Under 2020 har många länsstyrelser dessutom angett att

de inte haft möjlighet att prioritera inrapportering i Skötselodos på grund av coronapandemin, hög arbetsbelastning och distansarbete.

Nedanstående tabell innehåller arealsiffror för 2019 och 2020 från Skötselodos, men Naturvårdsverkets bedömning är att siffrorna är osäkra och bör betraktas som exempel på vad som rapporterats in – inte som en fullständig, konsekvent eller representativ beskrivning av det skötselarbete som genomförts under 2019 eller 2020.

Tabell 23. Areal med olika typer av naturvårdsåtgärder 2019 och 2020 (areal i hektar).

Åtgärdskategori	Areal 2019	Areal 2020	Varav restaurering 2020	Varav löpande skötsel 2020	Areal Kalmar
Betesdrift	13 117	19 223	483	18 704	1 033
Ängsbruk	1 731	2 184		11 681	64
Restaurering	8 956	5 987		1 330	196
Skötsel av träd	575	237	87	144	
Naturvårdsbränning	1 036	1 288	1 200	70	4
Artinriktad skötsel	8 105	6 762	25	6 735	

Källa: Skötselodos. Arealerna avser samtliga 20 länsstyrelser utom Kalmar och Stiftelsen Tyresta-skogen.

För data 2019 har ytorna för varje skötselkategori för områden med typ "löpande skötsel/drift", "nyanläggning/nyskapande" och "restaurering" adderats. Observera att detta endast är ett urval av åtgärdsstyper i skyddad natur. För 2020 har även uppgifter om restaurering och löpande skötsel som åtgärds-"typer" noterad under andra åtgärdsstyper lagts till i egen kolumn.

Kolumnen för Kalmar län omfattar arealer från deras skriftliga redovisning, eftersom de inte använder Skötselodos.

ANDEL AV ÅTGÄRDerna SOM ÄR RAPPORTERADE I SKÖTSELDOS

Arbetet med att registrera naturvårdande skötsel i Skötselodos genomförs av de flesta län, men många län framhåller i sina redovisningar att verktyget behöver förbättras.

Tabell 24. Andel registrerade åtgärder i Skötselodos.

	Andel åtgärder registrerade	Antal länsstyrelser 2019	Antal länsstyrelser 2020
Nästan allt med	90–100 %	11	4
Det mesta med	75–100 %	5	8
Mycket saknas	30–70 %	4	7
Nästan inget med	0–10 %	1	2

Källa: Länsstyrelsernas verksamhetsberättelser. Andel icke registrerade objekt påverkar tillförlitligheten i de tabeller som har Skötselodos som källa.

LÄNSSTYRELSEARNAS VERKSAMHETSBERÄTTELSE 2020

För att ge exempel på det som länsstyrelserna har genomfört under 2020 presenteras här ett utdrag ur verksamhetsberättelserna vad gäller

- Åtgärder för att hantera granbarkborreangrepp
- Naturvårdsbränning
- Bete och slätter
- Utmaningar för att nå gynnsam bevarandestatus
- Andra intressanta erfarenheter

GRANBARKBORRAR

Även under 2020 har många länsstyrelser arbetat mycket med att hantera effekterna av de kraftiga granbarkborreangrepp som skett efter torråret 2018. Som ett led i att minska spridningen av granbarkborren från skyddade områden samt för att möjliggöra inventering av granbarkborrar och granbarkborreskadorna fördelade Naturvårdsverket 4 miljoner kronor till de 12 länsstyrelser som omfattats av bekämpningsområdet (exklusive Länsstyrelsen i Skåne län på grund av endast små arealer av granbarkborrebegärlig skog i skyddade områden). I vissa län har även stormpåverkan av skyddade skogar bidragit till att skapa gynnsamma förutsättningar för granbarkborrar. Stora insatser har därför genomförts under året för att hantera angrepp av granbarkborrar i naturreservat och nationalparker. Samtliga län inom bekämpningsområdet anger att de, i olika utsträckning, har genomfört åtgärder i ett förebyggande syfte eller riktade insatser för att hantera ett pågående angrepp. Det handlar om att bedöma risken för angrepp, kartlägga omfattningen av pågående angrepp och analysera lämpliga handlingsalternativ. Det handlar också om användning av feromonfällor och fångstvirke samt genomföra barkning av vindfällan eller stående angripna granar samt att avverka granbestånd eller gallra bort gran som en restaureringsåtgärd med den kompletterande avsikten att förebygga angrepp av granbarkborre (inom ramen för vad som tillåts enligt föreskrifterna). Flera län lyfter fram att de lagt mycket fokus på dialog och kommunikation, och flera har haft en positiv samverkan med markägare och skogsbolag när det gäller t.ex. utläggning av fångstvirke. Det framhålls att det ofta är svårt att göra bedömningarna om och när åtgärder ska sättas in för att försöka bromsa angreppen. Små angrepp är sällan negativa för naturvärdet. När angreppen blir så stora att de riskerar att påverka naturvärden negativt är det ofta för sent att sätta in effektiva åtgärder.

NATURVÅRDSBRÄNNING

Naturvårdsbränning i gräs- och hedmarker har sedan länge använts i sydvästra Sverige, men metoden har börjat användas för restaurering av gräsmarker i fler delar av landet, även längre norrut som i Västernorrland och Norrbotten. Länsstyrelsen i Jönköpings län har följt upp bränning som gjordes 2016, som tillsammans med frösådd och plantutsättning lett till mycket positiv utveckling för den hotade mosippan. Länsstyrelsen i Skåne län lyfter fram att vårbränning

kan ge snabba positiva resultat, som rik blomning av smörbollar, efter tre års bränning.

Naturvårdsbränning i skogsmark har genomförts av minst 11 län under året, till stor del inom ramen för projektet LIFE taiga, som kommer att slutredovisas under 2021. Länsstyrelserna i Värmlands och Västmanlands län har genomfört uppföljningar av tidigare naturvårdsbränningar som visar viktiga positiva resultat för bland annat brandgynnade insekter.

BETE OCH SLÅTTER

Länsstyrelserna lägger mycket arbete på underhåll och restaurering av ängs- och betesmarksmiljöer samt även restaurering av trädmiljöer med naturvärden knutna till tidigare öppna, hävdade marker. Jordbrukets miljöersättningar är en viktig finansieringskälla för den löpande skötseln – i första hand givetvis genom de ersättningar som djurhållare och markägare söker själva, men i många län söker länsstyrelserna eller andra förvaltare också miljöersättningar, om andra brukare inte vill göra det. Väst kuststiftelsen som kanske har störst åtaganden har mer än 1 100 hektar betesmark och 160 hektar slätteräng med miljöersättning. Flera förvaltare nämner att de också finansierat restaureringar genom att söka restaureringsstöd inom landsbygdsprogrammet.

Under 2020 har alla län arbetat med ängsskötsel, och nästan alla med hagmarksskötsel eller restaurering. Lokal sysselsättning och brukarengagemang är viktigt, och Kalmar län lyfter fram flera positiva samarbeten med markägare kring restaureringar, vilket även bidrar till att förvaltningen inte behöver lägga lika mycket tid på planering med mera.

UTMANINGAR FÖR ATT NÅ GYNNSAM BEVARANDESTATUS

Länsstyrelserna lyfter fram en rad faktorer som påverkar möjligheterna att nå gynnsam bevarandestatus. Många av dem handlar om odlingslandskapets miljöer – brist på betesdjur, inte minst i skärgårdsmiljöer, predation på strandängsvadare, svårigheter att få till en tillräckligt varierad skötsel som är anpassad till känsliga arters behov och också brist på entreprenörer för röjningar. Andra exempel är kunskapsbrist om artförekomster och deras behov, föråldrade skyddsbeslut och skötselplaner, inflygning av granbarkborrar från omgivande produktionsskogar, äldre vattendomar samt brist på entreprenörer med naturvårdsbränningskompetens.

ANDRA INTRESSANTA ERFARENHETER

Länsstyrelsen i Uppsala län lyfter fram att reservatsförvaltningen påverkats påtagligt av att personal flyttats till uppgifter kopplade till coronapandemin, vilket minskat möjligheterna att genomföra planerade naturvårdsåtgärder.

I Stockholms län har man provat bete med vattenbuffel på strandängar med positivt resultat inte minst för den blå bården.

I Jämtlands län har en uppskattad kurs om skötsel av lövskogsmiljöer genomförts.

I Västerbottens län har man genomfört en restaurering i marin miljö, genom återläggande av muddermassor för att återskapa tröskeln mot en flada (avsnörd havsvik).

3.1.3 LIFE

EU:s miljöfond LIFE bidrar med betydande belopp till naturvårdsåtgärder, framför allt i Sveriges Natura 2000-områden. Naturvårdsverket är nationell kontaktpunkt för LIFE-programmet och erbjuder stöd i form av information och rådgivning till dem som vill söka LIFE-medel.

SKRIVARMEDEL 2020

Följande fem projekt beviljades skrivarmedel 2020:

- Länsstyrelsen i Skåne län för framtagande av ansökan för tidig upptäckt och bekämpning av invasiva arter.
- Länsstyrelsen i Skåne län för framtagande av ansökan om restaurering av bokdominerad ädellövskog.
- Länsstyrelsen i Västmanlands län för framtagande av ansökan om ett nytt projekt inriktat på taiga – som en efterträdare till ett pågående projekt som avslutas 2021. Projektet ska ha fokus på naturvårdsbränning i brandpräglade barrskogar.
- Länsstyrelsen i Västra Götalands län för framtagande av ansökan om DNA-baserad inventeringsmetodik på lodjur.
- Länsstyrelsen i Skåne län för framtagande av ansökan med inriktning mot åtgärder för pollinatörer i västra delen av Östersjöområdet.

Ansökningsprocessen för LIFE sker i två steg. I det första steget skickar projektet in en konceptansökan, och om kommissionen ger den en positiv bedömning kan projektet gå vidare och skicka in en fullständig ansökan. Länsstyrelsen i Skåne län återtog sin ansökan om skrivarmedel för pollinatörsprojektet, de övriga fyra lämnade in konceptansökningar sommaren 2020. Av dem gick projektet för restaurering av bokdominerad ädellövskog och taiga-projektet vidare till att kunna skicka in en fullständig ansökan i februari 2021. Kommissionens bedömning av dem förväntas vara klar sommaren 2021.

Projektet LIFE RestoRED, som skickade in en fullständig ansökan i början av 2020, efter en konceptansökan 2019, fick under 2020 godkännande för att skriva projektavtal med medfinansiering från kommissionen. Projektets budget är på ca 14,5 miljoner €, varav EU står för 60 %. Projektet kommer att inledas i mars 2021 och pågå till 2027. Det är inriktat mot restaurering av hävdberoende naturtyper som finns på EU:s rödlista över naturtyper, och projektet kommer framför allt att arbeta med trädklädda betesmarker.

LIFEPROJEKT 2020

Naturvårdsverket medfinansierar LIFE-projekt inom områdena *Natur* och *Biologisk mångfald*. Det är ett sätt att växla upp 1:3-anslaget och genomföra prioriterade åtgärder som behövs för att klara kraven enligt art- och habitat-

direktivet. Med hjälp av bidragen genomförs storskaliga restaureringar och skötselåtgärder som förbättrar statusen för många värdefulla naturtyper och hotade arter. LIFE-programmet kräver också en plan för den fortsatta förvaltningen efter det att projekten avslutas, så att uppnådda förbättringar kan upprätthållas långsiktigt.

Tabell 25. Medfinansiering av LIFE-projekt från 1:3-anlaget, pågående projekt 2020.

Projekt	Beskrivning	Projektperiod	Total budget hela projektet (€)	Bidrag från EU (€) totalt	NV medfinansiering (€) totalt
BushLIFE	Restaurering av livsmiljöer i buskrika gräsmarker	2014–2020	3 206 781	1 603 390	1 088 061
LIFE Taiga	Naturvårdsbränning av västlig taiga	2015–2021	11 219 812	5 609 906	2 886 393
SemiAquaticLIFE	Restaurering av komplexa habitat för semi-akvatiska faunan	2016–2020	5 805 123	3 478 377	400 000
LIFE Bridging the Gap	Restaurering av värdefulla ekmiljöer	2016–2022	8 343 675	4 999 784	1 595 589
GRIP	Implementera PAF för Natura 2000	2017–2025	16 653 702	9 693 702	3 331 779
Totalt för dessa projekt			45 229 093	25 385 159	9 301 822

Tabell 26. Utbetalda 1:3-medel till pågående LIFE-projekt 2018–2020 (tkr).

Projekt	Utbetalt 2018	Utbetalt 2019	Utbetalt 2020
LIFE Coast Benefit	4 191	4 093	0
BushLIFE	9 212	1 150	3 496
LIFE Taiga	2 000	0	0
SemiAquaticLIFE	750	730	1 027
LIFE Bridging the Gap	2 500	1 400	3 300
GRIP	0	5 700	5 700
Övriga pågående projekt	9 300	-1 305*	
Summa	27 954	11 769	13 523

*Återtag av förbrukade bidrag avseende Naturvårdsverkets medfinansiering i avslutade projekt.

3.1.4 Inmätning av områdesskyddsgränser

Inmätning av områdesskyddsgränser (i huvudsak naturreservatsgränser) görs för att få korrekt och rättssäker redovisning av gränserna i naturvårdsregistret och i förlängningen även i fastighetsregistret. Gränserna stakas ut i terrängen och mäts in i fält. I de fall naturreservatsgränsen sammanfaller med eller går fram till en fastighetsgräns mäts också fastighetsgränsens gränspunkter in för att säkerställa att reservatet hamnar på rätt berörd fastighet. Om fastighets-

gräns som mäts in har låg kvalitet i den digitala registerkartan rapporteras mätdata in till Lantmäteriet för att höja kvaliteten i registerkartan.

Inmätning av områdesskyddsgränser har sedan 2017 utförts av Skogsstyrelsen som då tog över efter Lantmäteriet. 2018 var det första hela året då Skogsstyrelsen hade inmättningsverksamhet igång över hela landet. Under 2020 kunde Skogsstyrelsens inmättningsverksamhet öka i omfattning jämfört med 2018–2019 tack vare höjd budget och utökade resurser för inmätning (tabell 27).

Skogsstyrelsens inmätningar av fastighetsgränspunkter (som sammanfaller med reservatsgräns) levereras löpande till lantmäterimyndigheterna som använder mätdata för att förbättra kvaliteten i den digitala registerkartan.

Viss inmätning av områdesskyddsgränser utförs fortfarande av Lantmäteriet inom projekt på områden ägda av Statens fastighetsverk. Lantmäteriet har arbetat mer aktivt med dessa projekt under 2020 jämfört med 2018–2019 och planen är att de ska avslutas till slutet av 2021.

Tabell 27. Inmätning av områdesskyddsgränser. Förbrukade medel (tkr).

	2018	2019	2020
Skogsstyrelsen inmätning	18 847	18 796	23 558
Lantmäteriet inmätning	3 820	3 092	7 243
Summa	22 667	21 888	30 801

Källa: Naturvårdsverkets huvudbok.

Skogsstyrelsen har under 2020 arbetat med mätuppdrag i 457 olika områdesskyddsobjekt (i huvudsak naturreservatsobjekt) spridda över hela landet. Under 2020 beställdes 290 objekt och 217 mätuppdrag har slutförts under året. 70 stycken av de avslutade objekten avslutades innan beslut om bildande/utökning av naturreservat togs av länsstyrelsen. Skogsstyrelsen lade ner ca 17 årsarbetskrafter på inmättningsverksamheten under 2020.

Avseende kvalitetshöjande åtgärder i den digitala registerkartan i samband med inmätning av områdesskyddsgränser så gjorde Skogsstyrelsen under 2020 114 stycken mätdataleveranser till lantmäterimyndigheterna som resulterade i 1 013 incheckade och förbättrade fastighetsgränspunkter.

Lantmäteriet utför kontrollmätningar för att säkerställa att Skogsstyrelsens inmätningar håller den kvalitet som behövs. Under 2020 genomförde Lantmäteriet 5 kontrollmätningar i 5 olika län. Resultatet visade att Skogsstyrelsens inmätningar överlag håller god kvalitet.

3.2 Åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper

Arbetet inom åtgärdsprogrammen för hotade arter och naturtyper (ÅGP) fokuserar på att nå gynnsam bevarandestatus för de arter och livsmiljöer som är särskilt hotade eller som fungerar som paraplyarter, dvs. arter vars krav på

sin livsmiljö täcker in många andra skyddsvärda arters behov. Genom arbetet med ÅGP har artperspektivet fått en tydlig tillämpning. Åtgärdsarbete utifrån arter är ett arbetssätt som länkar samman mål, miljötillstånd, kunskap om hot och behov, åtgärd och effekt, och det har stor betydelse för miljötillståndet på biotop- och landskapsnivå, liksom för den genetiska nivån. Det har en styrande inverkan på naturvårdshänsyn och för att vässa naturvårdsåtgärder – ”rätt åtgärd på rätt plats i landskapet”. Åtgärdsprogrammen är avsedda att fungera som ett komplement till andra åtgärder för biologisk mångfald.

Under 2020 förbrukades knappt 54 miljoner kronor för länsstyrelsernas arbete med ÅGP. Utöver det har cirka 2 miljoner kronor använts för bidrag till Naturskyddsföreningen för arbetet med projekt vitryggig hackspett och till Svenska Jägareförbundet för projekt fjällgås samt löner på Naturvårdsverket.

Länsstyrelserna redovisar årligen hur mycket av bidragen som används för varje åtgärdsprogram för dialog och samverkan, aktiva åtgärder, datainsamling och analyser samt hur mycket som läggs på det övergripande regionala arbetet med att koordinera ÅGP. Länsstyrelsernas kostnader de senaste tre åren redovisas i tabell 28.

Tabell 28. Länsstyrelsernas kostnader för arbetet med åtgärdsprogram (tkr).

	2018	2019	2020
Dialog och samverkan	2 387	7 014	9 328
Aktiva åtgärder	13 803	12 921	17 627
Datainsamling och analyser	8 596	5 775	10 513
Övergripande regional koordinering av ÅGP	29 704	17 262	16 306
Summa	54 490	42 972	53 774

Källa: Länsstyrelsernas redovisningar.

För att kunna genomföra arbetet med åtgärdsprogrammen är dialog och samverkan med andra aktörer centralt. Målsättningen är att få markägare och andra aktörer att anpassa verksamheten eller vidta åtgärder för att minska hotet mot arterna i åtgärdsprogrammen. Samverkan är nödvändig där länsstyrelserna saknar möjligheter att genomföra åtgärder, där det huvudsakliga ansvaret ligger på andra aktörer. Här görs många bra insatser där enskilda markägare, kommuner, andra myndigheter, organisationer och företag bidrar till eller bekostar insatser. Av de kostnadsuppgifter länsstyrelserna känner till vet vi att åtgärder till ett värde av minst 2 miljoner kronor genomförts av externa aktörer. Dessutom bidrar frivilliga organisationer med ett stort antal timmar ideellt arbete, framför allt när det gäller uppföljning och inventering.

Förutom detta så genomför länsstyrelserna åtgärder i egen regi och i intern samverkan med områdesskydd, LONA, biogeografisk uppföljning, pollineringsuppdraget, våtmarksmedel och rovdjursövervakningen. Åtgärder genomförs i den omfattning ÅGP-resurserna medger. Medfinansiering som Interreg, LIFE och Landsbygdsprogrammet används i vissa fall för att växla upp resurserna.

Vid ingången av 2020 fanns 132 terrestra gällande åtgärdsprogram och av dessa har länsstyrelserna bekostat aktiva insatser i 119 program. Av de ursprungliga programmen på ÅGP-listan från 2004 återstår idag endast att fastställa västsvenska ljunghedar. Programmet skickades ut på remiss hösten 2020 och förväntas fastställas under våren 2021. För 39 av programmen har länsstyrelserna redovisat att andra externa aktörer genomfört åtgärder. Arbete med uppdatering av program och åtgärdstabeller pågår och vi utgår från att kunna ta flera beslut under 2021.

Tabell 29. Åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper 2018–2020.

	2018	2019	2020
Antal gällande, fastställda program i början av året	133	133	132
Antal nya fastställda program under året	0	0	0
Antal uppdaterade/reviderade åtgärdsprogram	0	0	0
Antal uppdaterade åtgärdstabeller	11	0	0
Antal avslutade program under året	0	1	0
Antal program där koordinering eller åtgärder genomförts av länsstyrelserna	119	113	119
Antal program där åtgärder genomförts av andra aktörer än länsstyrelserna	57	52	39

Källa: Länsstyrelsernas redovisning samt förteckning över gällande åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper³.

SLU Artdatabanken fungerar som ett viktigt kunskapsstöd i ÅGP-arbetet och har under 2020 medverkat i den nationella koordineringen av åtgärdsprogram. De har bistått berörda myndigheter och andra aktörer med expertstöd och underlag i genomförandet av åtgärdsprogram, bistått Naturvårdsverket vid utvärderingar av enskilda åtgärdsprogram, samt bidragit till den löpande utvecklingen av verksamheten.

Artdatabanken driver även, på uppdrag av Naturvårdsverket, tillsammans med Jordbruksverket en samverkansgrupp för infrastrukturens gräsmarker. Andra medverkande aktörer i gruppen är länsstyrelserna, Trafikverket, Svenska kraftnät, Vattenfall eldistribution, Ellevio, E.ON, Swedavia Airport, Centrum för biologisk mångfald, Skellefteå kraft, Svenska golfförbundet, STERF och Triekol. Gruppens främsta uppgift är att driva och samordna arbetet med åtgärder, skötsel och skapande av lämpliga miljöer för biologisk mångfald och grön infrastruktur i anslutning till byggd infrastruktur.

För den svenska fjällgåspopulationen har det funnits farhågor om förekomst av hybridinslag från bläsgås. För att reda ut frågan har genetiska studier genomförts och det har nu konstaterats att det inte finns någon sådan hybridisering. Resultaten är publicerade vetenskapligt i tidskriften *Scientific Reports*.

³ <https://www.naturvardsverket.se/upload/miljoarbete-i-samhall/miljoarbete-i-sverige/naturvard/atgards-program-hotade-arter-20191114.pdf>

Resultatet är både viktigt och positivt för ÅGP fjällgås och det fortsatta arbetet med projekt fjällgås som Svenska Jägareförbundet bedriver.

När det gäller tillståndet för våra dagfjärilar och de tio arter som omfattas av åtgärdsprogram har trenden varit negativ de senaste åren. Torkan under 2018 visade sig vara särskilt allvarlig och med anledning av detta arrangerade Länsstyrelsen i Örebro län i samarbete med Naturvårdsverket och SLU Artdatabanken en serie webinarier med målsättning att diskutera möjliga insatser. En sammanställning kommer att göras och vi planerar fortsatta insatser under 2021.

Arbetet med att ta fram en GIS-baserad lövskogsanalys med fokus på livsmiljöer för vitryggig hackspett har avslutats och resultatet finns nu tillgängligt via miljödataportalen. Resultatet från analysen kommer att vara ett viktigt underlag för det fortsatta arbetet med åtgärdsprogrammet för vitryggig hackspett.

Den särskilda satsningen för vilda pollinatörer, som redovisas under eget kapitel (5.3), har förstärkt arbetet med pollinatörer inom ÅGP framför allt när det gäller vildbin.

Inför vidareutveckling av det viktiga arbetet med ÅGP har Naturvårdsverket beställt en extern utvärdering av IVL Svenska Miljöinstitutet AB. Slutrapporten är klar och kommer att publiceras under första delen av 2021.

3.3 Invasiva främmande arter

Invasiva främmande arter (IAS) har identifierats som ett av de största hoten mot biologisk mångfald. Några IAS kan även påverka människors hälsa negativt eller orsaka ekonomisk skada. EU-förordningen om IAS (1143/2011) trädde i kraft år 2015 och EU-kommissionen har utfärdat genomförandeförordningar med förteckningar över invasiva främmande arter av unionsbetydelse (66 arter varav ca 20 finns i den svenska naturen). Mot dessa arter ska utrotnings- eller hanteringsåtgärder vidtas. I Sverige kompletteras EU-förordningen av bestämmelser om IAS-arter i miljöbalken, samt en nationell förordning om IAS som beskriver den nationella ansvarsfördelningen.

Naturvårdsverket samordnar tillsammans med Havs- och vattenmyndigheten IAS-arbetet i landet. För det praktiska arbetet att hantera IAS har länsstyrelserna en central roll. Medel till bekämpningsåtgärder ansöks av respektive länsstyrelse från anslag 1:3 (anslagspost 2) från Naturvårdsverket. Bidrag för år 2020 avser åtgärder som leder till att utrota eller begränsa spridning av IAS inom skyddade områden. Möjlighet fanns även att söka medel till informationsinsatser, inventeringar och metodutveckling. Sådana insatser kan i sin tur underlätta för markägare att ta sitt ansvar för att bekämpa IAS. Länsstyrelserna disponerar även medel via Örebro län (anslagspost 1) som förstärkning av IAS arbetet (tabell 20). Åtgärder mot IAS utförs av länsstyrelser även inom ramen för generell skötsel av skyddade områden (tabell 22). Naturvårdsverket har även gett i uppdrag till *Svenska Jägareförbundet – invasiva arter* (tidigare Mårdhundsprojektet) att bekämpa invasiva främmande ryggradsdjur genom

medel från 1:3-bidraget. Personal från projektet kan vara på plats för att genomföra bekämpning inom ett dygn över hela landet, vilket ger god beredskap för att snabbt hindra spridning av nya invasiva fågel- och däggdjursarter i Sverige.

Naturvårdsverket har även finansierat SLU Artdatabanken för arbete med inventering och kunskapsstöd inom IAS arbetet (avsnitten 8.3.2 och 8.3.3.), samt IT-utveckling på länsstyrelserna för inrapportering av åtgärder mot IAS (avsnitt 8.4.3).

Tabell 30. Förbrukade medel till arbete med invasiva främmande arter (tkr).

	2018	2019	2020
Svenska jägareförbundet – invasiva arter	10 538	9 295	12 930
Bidrag till länsstyrelser, förbrukat		2 693	4 234
Nationellt väglednings- och utvecklingsarbete	7 557	6 930	6 953
Totalt	18 095	18 918	24 117

Källa: Länsstyrelsens redovisning samt Naturvårdsverkets huvudbok. Andra insatser som bekostats med 1:3-anslaget redovisas i avsnitt 8.3 Inventering och kunskapsstöd och 8.4.3 IT-utveckling vid länsstyrelserna.

RESULTAT

Naturvårdsverket har utvecklat webbsidor med vägledning kring IAS för att ge aktuell information och ca 700 kundfrågor har besvarats i kundsystemet Artwise. Bland annat har en ny vägledning om avfallshantering publicerats på hemsidan, vilket hjälper privatpersoner och kommuner att förhindra spridning av IAS i närmiljöer. 2020 års informationsinsats riktad till allmänheten, som från början initierades av den svenska IUCN-kommittén och som i år hade temat ”Hur man hindrar spridning av IAS”, beräknades nå drygt 1 miljon svenskar. Det har gjorts en uppföljande undersökning av allmänhetens kunskap och agerande kring IAS: kännedomen om invasiva främmande arter har ökat från 50 % till 70 % sedan 2018. Våra webbsidor om invasiva främmande arter är några av de mest besökta på hela Naturvårdsverkets webbplats. Som exempel har informationssidan om parkslide besökts över 100 000 gånger, vilket innebär 500 % ökning jämfört med året innan. Våra inlägg på sociala media om IAS under året får generellt bra spridning och engagemang. Bäst gick inlägget om att rapportera fynd av nya arten svarthuvad snigel med en räckvidd på 197 000 mottagare. Nyhetsbrevet *Invasiva främmande arter* har kommit ut fyra gånger. Antalet prenumeranter har under året ökat från 400 till 660 stycken.

Länsstyrelserna har genomfört över 100 bekämpningsåtgärder mot invasiva främmande växter i skyddade områden under 2020. De arter på EU-förteckningen som åtgärderna var riktade mot var jättebalsamin och jätteleka; 32 respektive 12 bekämpningsåtgärder för att begränsa spridning. Mot kabomba och gul skunkkalla utfördes 1 respektive 13 utrotningsåtgärder. Även andra invasiva främmande växtarter, som inte är med på EU-förteckningen men som orsakar problem i Sverige, var mål för länsstyrelsernas bekämpnings-

åtgärder i skyddade områden: blomsterlupin (31 åtgärder), kanadensiskt gullris (4), parkslide (3), och vresros (3). Vid fyra skyddade skärgårdsområden med viktiga häckningsplatser för sjöfågel bekämpades mink. Länsstyrelserna har även genomfört inventeringar av IAS i skyddade områden för planering av kommande bekämpningsinsatser. Även metodutveckling har finansierats med medel från 1:3-anslaget. Bland annat har ett projekt undersökt möjligheten att använda specialsökande hundar i bekämpning av spansk skogssnigel i Västerbottens län. Närmare 100 informationsinsatser har genomförts regionalt av länsstyrelser runt om i landet. Insatserna inkluderar inlägg på hemsida/sociala media (41), informationsblad (16), skyltning/planscher (13), informationsinsatser till kommuner (11) och pressreleaser och medieinslag (8).

Svenska Jägareförbundet – invasiva arter har under året oskadliggjort 28 mårddundar (22 vuxna + 6 valpar). Det är betydligt färre jämfört med tidigare år, vilket tillsammans med det aktiva arbetet visar att insatserna är framgångsrika och förhindrar spridning av mårddundar i Sverige. Även bisampopulationerna i expansionszonen söder om Höga kusten minskar baserat på antal individer som oskadliggörs inom ramen för arbetet (2018: 204, 2019: 97, 2020: 66). Populationen norr därom har börjat återhämta sig efter de senaste årens sjukdomsutbrott, så vid en punktinsats i Umeåtrakten avlivades totalt 107 bisamindivider under 2020. Projektet har i uppdrag att bekämpa även andra IAS-djur som sibirisk jordekorre, nilgås, tvättbjörn och vattensköldpadda. Antal vattendrag där allmänheten rapporterat förekomst av vattensköldpadda var närmare 90 under 2020. Innan året var slut hade dock 42 av dessa tömts på sköldpaddor genom bekämpningsinsatser. Ett tiotal nilgäss har avlivats under året.

3.4 LONA

Den lokala naturvårdssatsningen (LONA) ger kommuner möjlighet att söka bidrag för att genomföra projekt till nytta för naturvård, friluftsliv och folkhälsa. Föreningar och andra lokala aktörer kan också initiera och driva projekt i samverkan med en kommun. Bidraget förutsätter även en egen medfinansiering. Grundstenarna i LONA-arbetet är de lokala initiativen och behoven. LONA-bidraget skapar ökade möjligheter för kommuner att driva ett aktivt och långsiktigt arbete med naturvård, friluftsliv, ökad tillgänglighet, kunskapsinhämtning och informationsspridning. Målet är också att öka arealen skyddad tätortsnära natur för att på så sätt öka allmänhetens tillgång till närnatur och skapa ökade rekreativsmöjligheter i vardagen. För många kommuner har LONA-bidraget stor betydelse för att de ska kunna satsa lite extra på såväl friluftsliv som naturvård.

LONA startade 2004 och sedan början av 2000-talet har vi blivit drygt 1,4 miljoner fler invånare i Sverige, en ökning med cirka 16 %. Många tätorter och kommuner befinner sig i expansiva faser med pågående exploateringsarbeten kopplade till bostadsmarknaden och en utbyggnad av infrastrukturen. Det strategiska arbetet för att ta tillvara och stärka allmänhetens tillgång till

naturen samt för att bevara och skydda naturen är därmed extra betydelsefullt. Coronapandemin har också gjort att fler människor söker sig till naturen vilket gjort att både ansökningar kopplat till friluftsliv (redovisas i separat i stycke 6.4) och naturmiljö fått ytterligare ökad betydelse. Detta gör att effekterna av de redan genomförda åtgärderna också ökar.

Bidragsansökningarna hanteras av länsstyrelserna. Naturvårdsverket samordnar och vägleder arbetet samt fördelar medel till länsstyrelserna. Genom sin stora spännvidd av projekt, bidrar LONA-bidraget till att uppfylla minst 12 av 16 av de nationella miljökvalitetsmålen och att stärka Agenda 2030-arbetet.

Tabell 31. Medelsanvändning för projekt inom ordinarie LONA 2018–2020 (tkr).

	2018	2019	2020
Förbrukade medel inom ordinarie LONA	48 000	29 000	47 000

Källa: Tabellen bygger på länsstyrelsens redovisningar i LONA-registret och rör endast projektens kostnader. Den totala förbrukningen, inklusive länsstyrelsernas administrationskostnader visas i tabell 18.

Ett projekt med flera åtgärder kan genomföras på samma yta. Ytterligare info om projekt: <https://lona.naturvardsverket.se>.

För år 2020 beviljades 247 ansökningar om bidrag inom ordinarie LONA. Ansökningarna omfattande 51,3 miljoner kronor i sökt stöd och den totala projektkostnaden uppgick till ca 139,7 miljoner kronor.

År 2018 t.o.m. 2020 beviljades 630 projekt i 214 olika kommuner inom ordinarie LONA, ej våtmarker som redovisas separat. Projekten omfattar 2 057 åtgärder. För fördelning mellan åren, se tabell 32. Anslagen drogs ner under 2019 och avspeglas i färre beviljade ansökningar och färre kommuner som genom LONA arbetade med naturvårdsprojekt.

Tabell 32. Antal beviljade LONA-projekt 2018–2020 (ordinarie LONA, ej våtmark- eller pollineringsprojekt), samt antal åtgärder och kommuner som omfattas.

Ordinarie LONA			
Ansökningsår	2018	2019	2020
Antal beviljade projekt	286	97	247
Antal kommuner	153	70	145
Antal åtgärder som genomförts	926	278	853

Källa: LONA-registret. Tabellen stämmer inte helt med tidigare redovisades siffror då vissa åtgärder blivit förflyttade från 2018 till 2019 då de sent slutredovisats.

De flesta projekten (65 %) inom ordinarie LONA drivs av en enskild kommun eller flera kommuner tillsammans. Övriga projekt drivs av ideella organisationer, föreningar och privata aktörer i samverkan med kommuner. Av de projekt som angett uppgiften har cirka 77 % av projekten genomförts i eller i nära anslutning till en tätort.

Våtmarksprojekt och pollineringsprojekt inom LONA, samt LONA-projekt med inriktning friluftsliv redovisas separat i kapitel 5 *Tema våtmark*, kapitel 6 *Tema pollinering* respektive kapitel 7 *Tillgänglighet till naturen*.

EFFEKTER

Inom ordinarie LONA har under perioden (2018–2020) en mängd olika anläggningar för det rörliga friluftslivet anlagts. Det kan handla om fågeltorn/plattformar, rast- och grillplatser, broar och stängselövergångar vilket underlättar för allmänheten att komma ut och ta del av naturen. Åtgärdernas syften går ofta i varandra och gynnar flera miljö kvalitetsmål eller friluftslivsmål samtidigt. En åtgärd kan exempelvis handla om att ta fram en skötselplan och rensa vegetation på en plats för att öka biodiversiteten, vilket i sin tur bidrar till att tillgängliggöra naturen och gör att fler människor kan få tillgång till tätortsnära natur.

Tabell 33. Antal beviljade åtgärder i olika kategorier för LONA-projekt under 2018–2020.

Ordinarie LONA	
Projektår	Antal åtgärder 2018–2020
Framtagande av underlag	293
Information, folkbildning	671
Kunskapsupbyggnad	305
Områdesskydd	66
Restaurering	217
Vård och förvaltning	505

Källa: LONA-registret. Projekt kan byggas upp av många olika åtgärder och tabellen visar en ungefärlig fördelning av åtgärder i olika kategorier. Siffrorna är osäkra och går inte att jämföra mellan år eftersom åtgärder kan redovisas innan projekt är avslutade och åtgärder kan gå omlott inom projekt, flyttas mellan projekt och genomföras över flera år.

Åtgärder för framtagande av underlag (tabell 33) inkluderar grönstrukturplaner, friluftslivplaner, fiskevårdsplaner, naturvårdsprogram, skötselplaner för oskyddade natur- eller kulturområden. Det kan också handla om att ta fram underlag för undervisning om naturen i olika forum. Inom ordinarie LONA har under perioden 2018–2020 också en stor mängd information förmedlats till allmänheten. Mycket har skett inom kategorin som heter information och folkbildning där många digitala självguidningar har tagits fram men även informationsbroschyrer, publikationer och informationstavlor. LONA-projekt bidrar till att upplysa och lära ut viktig information om naturen och över 1 000 tillfällen för guidning, rådgivning och dialogträffar har genomförts samt flera hundra aktiviteter inom naturskolor.

Den största delen av kategorin områdesskydd handlar om att förbereda och bidra till arbetet med att bilda natur- eller kulturresevat. De olika åtgärderna inom restaurering kan handla om biotopförbättrande åtgärder genom bekämpning av invasiva arter och anläggande av ängsmark och slyröjning. Inom den sista kategorin vård och förvaltning har vindskydd med grillplatser upprättas

samt vandringsleder, stigar, aktivitetsbanor/anläggningar, fågeltorn, cykelleder och bryggor anordnats. Många tillgänglighetsanpassningsåtgärder har genomförts för att alla medborgare ska kunna få komma ut och ta del av naturen och att lära sig om den.

LONA-åtgärder bidrar till att bevara, skapa eller återskapa värdefulla naturmiljöer. De bidrar även till att informera om naturen, biologisk mångfald och andra för människan livsviktiga ekosystemtjänster. Åtgärderna gör det också lättare för människor att komma ut i naturen, vilket är bra för hälsa och välmående.

4 Tema våtmark

Tabell 34. Användning av 1:3-medel inom Tema våtmark, 2018–2020 (tkr).

Sakanslagsområde	Total förbrukning 2018 (tkr)	Total förbrukning 2019 (tkr)	Total förbrukning 2020 (tkr)
Tema våtmarker – anslagspost 2			
LONA våtmark	121 260	31 333	28 235
Åtgärder för våtmarker i skyddade områden	54 412	27 946	25 524
Summa	175 672	59 279	53 759

Källa: Del av tabell 18. Länsstyrelsernas förbrukning av bidrag och intäkter samt övriga utbetalda medel enligt Naturvårdsverkets huvudbok.

4.1 LONA våtmarker

LONA våtmarker är en särskild satsning på lokala våtmarksprojekt som riktar sig till kommuner genom den lokala naturvårdssatsningen (LONA). Syftet med LONA våtmarker är att stärka landskapets egen förmåga att hålla kvar och balansera vattenflöden, öka tillskottet till grundvattnet, men även ge ökad biologisk mångfald, minskad klimatpåverkan och minskad övergödning. De allra flesta våtmarksprojekt inom LONA är fleråriga. Delar av denna återrapportering bygger därför på både pågående och avslutade projekt.

4.1.1 Resultat

Totalt har 293 våtmarksprojekt initierats med medel från LONA under perioden 2018–2020, varav 51 projekt startades 2020 (tabell 35). Satsningen kring våtmarker tillkom 2018.

Tabell 35. Medelsanvändningen för våtmarksprojekt inom LONA våtmark 2018–2020 (tkr).

	2018	2019	2020
Beslut om medel för respektive år (tkr)*	111 000	29 000	29 000
Antal nya beviljade projekt	196	46	51

Källa: Länsstyrelsernas redovisning i LONA-registret.

*Exklusive medel för länsstyrelsernas administration. Beslutade medel för respektive år kan av olika skäl skilja sig från de faktiska utbetalningarna samma år. Därmed kan skillnader förekomma mellan uppgifterna ovan visavi uppgifterna i tabell 34.

Från starten 2018 fram till slutet av 2020 har 87 våtmarksprojekt genomförts och avslutats inom LONA våtmark. Inom varje projekt kan flera olika åtgärder eller delmoment utföras, ibland på samma yta. Som exempel kan fler skötselplaner och dammar skapas inom ett och samma projekt. Totalt har 204 åtgärder genomförts och avslutats inom ramen för LONA våtmark under perioden 2018–2020 (tabell 36).

Tabell 36. Fördelningen av de åtgärder som avslutats i LONA våtmarksprojekt som finansierats 2018–2020.

Åtgärd	Antal avslutade åtgärder
Borttagning av vegetation	12
Igenläggning och/eller dämning av diken	1
Restaurering av svämplan/hydrologisk restaurering	2
Skapa dammar/småvatten/våtmarker	37
Ta fram plan för genomförande av åtgärder/skötsel	84
Återmeandring	3
Övriga biotopförbättrande åtgärder	13
Projektledning, administration, genomföra provningar enligt t.ex. miljöbalken	34
Inventering	2
Stödjande åtgärder för rödlistade arter/nyskapa naturområde	4
Informationsträffar, informationstavlur, inventering och övrigt	12

Källa: LONA-registret 2021-01-29.

Många våtmarksprojekt som startade 2018–2020 är ännu pågående och inkluderar 656 påbörjade åtgärder (tabell 37).

Tabell 37. Fördelningen av åtgärder som ännu inte avslutats men påbörjats under perioden 2018–2020.

Åtgärd	Antal
Borttagning av vandringshinder	6
Inventering	4
Borttagande av vegetation/gallring/vassröjning	35
Igenläggning och/eller dämning av diken	21
Restaurering av svämplan	6
Skapa dammar/småvatten/våtmark	151
Vård och förvaltning	5
Skapa tvåstegsdiken	8
Stödjande åtgärder för rödlistade arter	1
Återmeandring	9
Biotopförbättrande åtgärder	34
Fiskväg/fisktrappa	3
Fågeltorn/plattform	3
Informationstavla/skylt/ Informationsbroschyr/folkbildning	18
Vandringsled/stig/trappa/tillgänglighetsanpassning	6
Rastplats/grillplats/bänk/vindskydd	7
Genomföra provningar enligt t.ex. miljöbalken	33
Informations/dialogträffar	3
Projektledning/administration	62
Provtagning – kemisk/biologisk	2
Stängsling för betesdrift/Stängselövergång/grind	5
Skapa skydds zoner för näringsretention	6
Skötselplan för oskyddat natur- eller kulturområde	3
Ta fram plan för genomförande av åtgärder och skötsel	186
Övrig hydrologisk restaurering	27
Framtagande av underlag	12

Källa: LONA-registret 2021-01-29. Eftersom dessa projekt är fleråriga, och inte har avslutats, kan siffrorna komma att revideras allt eftersom projekten avslutas. Tabellen ger dock en indikation om vad som är på gång.

4.2 Åtgärder för våtmarker i skyddade områden

Inom skyddade områden har alla länsstyrelser drivit våtmarksrestaureringsprojekt även under 2020. Många av projekten har haft koppling till våtmarks-satsningen, men länsstyrelserna nämner även andra insatser.

Några exempel på åtgärder är att många länsstyrelser arbetat med restaurering av rikkärr, både genom röjningar och genom hydrologisk återställning som igenläggning av diken. I många län har också igenläggning av diken i skogsmark genomförts. Andra åtgärder som nämns är återskapande av öppna vattenytor i våtmarker, restaurering av strandängar genom tuvfräsning, restaurering av fiskvandring svägar och borttagande av igenväxning för att återskapa dynvåtmarker.

Länsstyrelsen i Kronobergs län nämner en koppling mellan återvätning och arbetet med granbarkborre. Det är ofta viktigt att granskog avverkas innan återvätning sker, dels för att undvika fördröjda effekter genom fortsatt dränering via träden, dels för att inte orsaka förnyade angrepp av granbarkborre. De nämner också att i vissa fall har en skotare gjort enklare igenläggningsjobb i direkt anslutning till utkörningen av virke, vilket sparar både kostnader och körvänder i terrängen.

5 Tema pollinering

En ny satsning som gjorts under 2020 är att främja vilda pollinatörer. I denna rapport lyfter vi fram och sammanfattar satsningen i detta kapitel (Tema pollinering). De insatser som Naturvårdsverket har initierat beskrivs nedan, medan länsstyrelserna redovisar sitt arbete med pollinatörer (finansierat via anslagspost 1) i bilaga 5.

Tabell 38. Användning av 1:3-medel inom Tema pollinering, 2020 (tkr).

Tema pollinering – anslagspost 2	2020
LONA pollinering	14 950
ÅGP pollinering	7 408
Summa	22 358
Länsstyrelsernas disposition – anslagspost 1	
Pollinatörer	19 000
Total summa till vilda pollinatörer	41 358

Källa: Länsstyrelsernas förbrukning av bidrag (ÅGP) och LONA-registret. För anslagspost 1 är underlaget fördelningsbeslut från Länsstyrelsen i Örebro län.

5.1 Särskild satsning på vilda pollinatörer

Arbetet med Naturvårdsverkets regeringsuppdrag om vilda pollinatörer och den särskilda ekonomiska satsning som gjorts är viktiga bidrag för att förbättra förutsättningarna för vilda pollinatörer. Genom den särskilda ekonomiska satsningen på vilda pollinatörer har Naturvårdsverket beviljat cirka 15 miljoner kronor till länsstyrelserna, för att de i sin tur ska fördela ut bidrag till lokala pollineringsprojekt inom LONA. Naturvårdsverket har även beviljat cirka 11 miljoner kronor till sju län för insatser inom Åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper (ÅGP) i utvalda områden. En delredovisning⁴ av regeringsuppdraget lämnades till Miljödepartementet i oktober 2020.

Länsstyrelserna har, genom Länsstyrelsen i Örebro län, tilldelats dispositionsrätt för 19 miljoner kronor för arbete och åtgärder som avser pollinatörer. I bilaga 5 redovisas länsstyrelsernas uppdrag.

5.2 LONA pollinering

Under 2020 fick LONA ca 15 miljoner kronor extra för finansiering av pollineringsprojekt. Ett extra ansökningstillfälle anordnades inklusive ett inledande seminarium för att uppmuntra till fler ansökningar för att gynna vilda pollinatörer, samt för att öka kvalitén i projekten. Under hösten arrangerades ytter-

⁴ Se ärende NV-00097-20

ligare ett seminarium med temat pollinering och vilda pollinatörer. Båda seminarierna var väl besökta med nästan 300 deltagare totalt från både ideella organisationer och myndigheter. Seminarierna spelades in och finns tillgängliga⁵ på Naturvårdsverkets webbplats för vidare inspiration.

För pollineringsprojekt kan bidrag beviljas med 50 % vilket innebär medfinansiering från kommuner, föreningar eller näringsliv och därmed en god utväxling av statligt satsade medel. Under 2020 beviljades bidrag till 118 pollineringsprojekt. Projekten är ofta fleråriga, och resultatet ser man allt eftersom åtgärderna genomförs. Inget projekt är ännu helt avslutat men två åtgärder hann avslutas och resulterade bland annat i 4 000 kvadratmeter nyanlagd ängsmark. Exempel på åtgärder som genomförs inom ramen för projekten är anläggning av rabatter, sandmiljöer och ängar samt skötsel-åtgärder som slåtter och röjning för att skapa bättre levnadsförutsättningar för hotade pollinatörer.

5.3 Åtgärder för vilda pollinatörer inom ÅGP-verksamheten

Naturvårdsverket har fördelat medel för åtgärder inom ÅGP-verksamheten för att gynna särskilt hotade pollinatörer. Satsningen har fokuserat på ett urval av Sveriges mest hotade arter av vildbin och för att förbättra miljön i områden som är viktiga för arternas nationella överlevnad. Med stöd av SLU Artdatabanken har 14 sådana områden identifierats i sju län; Skåne län, Blekinge län, Hallands län, Kalmar län, Västra Götalands län, Östergötlands län och Gotlands län. Åtgärdspaketet innebar en förstärkning av länsstyrelsernas arbete med pollinatörer och inom ÅGP-verksamheten.

Målsättningar för arbetet har varit att skapa förutsättningar för bättre livsmiljöer för pollinatörer, i form av boplatser, att trygga tillgång till blomrika miljöer med värdväxter och att minska fragmenteringen i landskapet genom att knyta samman isolerade förekomster. Gemensamt för de utpekade områdena är att det handlar om varma och sandiga områden med stor blomrikedom och hög biologisk mångfald med förekomst av många sällsynta och hotade arter.

Viktiga åtgärder har varit röjning av igenväxning, grävning och schaktning för att skapa sandblottor och sandbäddar, bränning, slåtter, stängsling för att kunna återinföra bete samt sådd och utplantering av nektar- och pollenrika växter. I länsstyrelsernas redovisningar finns redan nu indikationer på positiva effekter, särskilt av åtgärden utsättning av plantor.

Länsstyrelsernas redovisade kostnader för de genomförda åtgärderna och arealer finns i tabell 39 och tabell 40. Hela 2020 års bidrag har inte kunnat omsättas, vilket framför allt beror på uppstartstid. Sammanlagt förbrukades

⁵ <https://www.naturvardsverket.se/Kalendarium/Dokumentation-fran-seminarier/Dokumentation-webbinarium-LONA-pollineringsprojekt/>

7,4 miljoner kronor av de fördelade medlen (11 miljoner kronor). Värt att notera är att flera inplanerade åtgärder förväntas bli klara första kvartalet av 2021.

Vid genomförandet av åtgärderna har samverkan skett med privata markägare, kommuner, golfklubbar, Svenska kyrkan, Trafikverket, Fortifikationsverket, Forsvarsmakten, Skogsstyrelsen, E.ON, Svevia och många andra. I vissa fall har dessa samverkansparter bidragit till eller bekostat genomförandet.

Tabell 39: Åtgärder för vilda pollinatörer inom ÅGP-verksamheten 2020 (tkr).

	Östergötlands län	Kalmar län	Gotlands län	Blekinge län	Skåne län	Hallands län	Västra Götalands län	Summa
Sådd och plantering av ängsväxter	137	391	28	0	151	0	301	1 008
Slätter	0	0	0	0	22	0	0	22
Stängsling	40	0	0	0	199	0	0	239
Naturvårdsbränning	46	0	0	0	0	119	0	165
Bekämpning av dominanta växter	86	0	0	0	5	105	0	196
Röjning av igenväxningsvegetation	127	714	647	114	271	295	163	2 331
Averkning och stubbdragning	0	109	0	0	390	168	0	667
Grävning, schaktning, anläggande av bibädd	96	266	790	415	919	68	44	2 598
Övriga åtgärder	9	17	0	8	1	30	118	183
Summa	541	1 497	1 465	537	1 958	785	626	7 409

Källa: Länsstyrelsernas redovisning av förbrukade bidrag för åtgärder för vilda pollinatörer inom ÅGP-verksamheten.

Tabell 40. Arealer där åtgärder för vilda pollinatörer inom ÅGP-verksamheten genomförts (hektar).

	Östergötlands län	Kalmar län	Gotlands län	Blekinge län	Skåne län	Hallands län	Västra Götalands län	Summa
Sådd och plantering av ängsväxter	1,2	4,5	0,3	0,0	1,5	0,0	16,9	24,3
Slätter	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	5,3	5,4
Stängsling	1,8	7,6	7,5	0,0	0,6	0,0	0,0	17,5
Naturvårdsbränning	2,4	0,0	0,0	0,0	0,0	10,8	0,0	13,3
Bekämpning av dominanta växter	8,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,8	0,0	9,0
Röjning av igenväxningsvegetation	6,1	23,2	31,5	0,5	17,5	9,1	8,2	96,1
Averkning och stubbdragning	0,0	3,6	7,0	0,0	9,7	3,7	0,0	24,0
Grävning, schaktning, anläggande av bibädd	0,5	3,9	10,1	2,5	8,2	0,5	2,0	27,7
Övriga åtgärder	0,0	0,0	0,0	0,9	0,0	0,0	15,7	16,6
Summa	20,2	42,8	56,4	3,8	37,6	25,0	48,1	233,8

Källa: Länsstyrelsernas redovisning av förbrukade bidrag för åtgärder för vilda pollinatörer inom ÅGP-verksamheten.

6 Tema tillgänglighet till naturen

Tabell 41. Användning av 1:3-medel inom Tema tillgänglighet till naturen, 2018–2020 (tkr).

Sakanslagsområde	Total förbrukning 2018 (tkr)	Total förbrukning 2019 (tkr)	Total förbrukning 2020 (tkr)
Tema tillgänglighet till naturen – anslagspost 2			
Friluftsliv och allemansrätt	59 050	55 398	61 361
Varav:			
utveckling av friluftslivet	2 221	1 044	3 309
Allemansrätten	3 391	221	3 227
Naturvägledning	3 600	2 900	3 500
Fjällsäkerhet	9 519	8 648	10 587
Statliga ledsystemet	28 342	21 417	32 178
Terrängkörningsplaner	2 600	0	2 000
Nationalparker, varumärke m.m.	5 553	4 266	6 619
Naturumverksamhet inkl. naturvägledning	41 809	47 479	49 237
Friluftsliv i skyddade områden	111 180	79 063	106 415
Summa	212 039	181 940	217 013
Länsstyrelsernas disposition – anslagspost 1			
Friluftslivssamordning*	17 155	0	19 000
Summa friluftsliv på hela 1:3-anlaget	229 194	181 940	236 013
LONA friluftslivsprojekt**	ca 25 500	ca 15 800	ca 34 106

Källa: Del av tabell 18. Länsstyrelsernas förbrukning av bidrag och intäkter samt övriga utbetalda medel enligt Naturvårdsverkets huvudbok. För anslagspost 1 är underlaget fördelningsbeslut från Länsstyrelsen i Örebro län, och kan även omfatta oförbrukade medel från året innan.

*Under 2019 ingick medel till länsstyrelsernas friluftslivssamordning i ap2 (16 800 tkr), och ingår i summan för Friluftsliv och allemansrätt i denna tabell.

**Cirka hälften av LONA-projekten rör friluftsliv. Den totala kostnaden för LONA-projekt är 2018: 51 208 tkr, 2019: 31 642 tkr och för 2020: 68 213 tkr, och redovisas samlat under Tema naturskötsel.

6.1 Friluftsliv och allemansrätt

6.1.1 Utveckling av friluftslivet

Det har varit ett annorlunda år då hela samhället påverkats av coronapandemin. Naturen har blivit en fristad för många, vilket inte minst märkts på det ökade antalet besökare i naturen. I en enkätundersökning till förvaltare av skyddad natur och leder, friluftsanslag och turismaktörer framkom att majoritet upplevde att det varit en stor eller en mycket stor ökning av besökare i naturen och att en stor del av dessa var ovana eller nya besökare. Naturvårdsverket har fört dialog med förvaltare av leder och skyddad natur, turismföretagare, föreningar och kommuner för att fånga upp behovet av stöd och kommunikation för att möta det ökade besöksstrycket. Naturvårdsverket gjorde också en extra kommunikationsinsatsning *Ta hand om varandra i naturen* för att nå ut med information om allemansrätten och visa på exempel på anpassningar av verksamheten för att möta både det ökade besöksstrycket och

minska smittspridning⁶. Uppföljning visade att cirka hälften av de som svarat på enkäten har använt materialet helt eller delvis. 66 % av dem som svarat tycker att materialet hade relevanta budskap och 61 % av dem som svarat tycker att materialet var lättillgängligt. De fyra filmerna på sociala medier nådde ca 1,3 miljoner unika besökare.

SAMORDNING AV FRILUFTSLIVETS AKTÖRER

Naturvårdsverket har stimulerat samverkan mellan friluftslivets aktörer och spridit kunskap om friluftsliv bl.a. genom Tankesmedjan för friluftsliv⁷ som i år genomfördes digitalt. Trots kort omställningstid deltog cirka 250 personer som fick information bland annat om hur man kan värdera friluftsliv och hur man kan använda friluftsliv för bättre hälsa och i rehabilitering. 76 % av deltagarna ansåg att de fått ökade kunskaper om friluftsliv och 75 % att fått ökad motivation att genomföra aktiviteter för ett rikt friluftsliv.

Vidare har Naturvårdsverkets arbete med samordning av myndigheters och länsstyrelsernas friluftslivsarbete⁸ lett till ökad kunskap och större genomslag för friluftslivsfrågan. Naturvårdsverket arrangerade utbildningen Dialog för friluftsliv för länsstyrelserna och friluftslivsmyndigheter i syfte att öka kunskapen om samverkan och dialog. Med anledning av coronapandemin kunde bara del 1 av utbildningen genomföras, del 2 planeras till 2021. Genom nyhetsbrevet *Lägesrapport friluftsliv* som utkommer 4 gånger per år har friluftslivets aktörer fått kunskap, information och lärande exempel om friluftsliv.

FRILUFTSLIVETS ÅR 2021

Friluftslivets år 2021 syftar till att få fler människor att prova friluftsliv och långsiktigt fortsätta att öka medvetenheten om friluftslivets värde, samt att öka samarbetet mellan friluftslivets aktörer. De långsiktiga effektmålen är:

- Friluftslivet har en mer framträdande roll i samhällsdebatten
- Bättre fysisk och psykisk hälsa
- Större förståelse för natur- och kulturvärden
- Högre sysselsättning inom naturturism och friluftsliv

Förutsättningar för att nå målen för projektet har skapats genom Naturvårdsverkets bidrag till Svenskt Friluftsliv för planeringen⁹, deltagande i styrgruppen, samordning av länsstyrelsernas och myndigheternas bidrag i projektet, planering av insatser under 2021 tillsammans med andra aktörer samt planering av kommunikation och uppföljning av projektet. Under 2020 har Naturvårdsverket tagit fram en målgruppsammansättning¹⁰ om ovana

⁶ Ta hand om varandra och naturen – Naturvårdsverket (naturvardsverket.se)

⁷ NV-03508-19

⁸ NV-00396-20

⁹ NV-00762-20

¹⁰ NV-05643-20

friluftslivsutövare med fokus på nya svenskar och unga samt en kunskaps-sammanställning om friluftslivets möjligheter¹¹ vilka båda bidrar till att kommunikationen och aktiviteterna under 2021 når målgrupperna och bidrar till målen.

Naturvårdsverket har tillsammans med Folkhälsomyndigheten, Skogsstyrelsen, Myndigheten för delaktighet, SCB, Svenskt Friluftsliv och länsstyrelsen¹² planerat för att genomföra gemensamma aktiviteter under 2021. Insatserna bidrar till att öka kunskapen om friluftslivet bland beslutsfattare och därmed skapa förbättrade förutsättningar för friluftslivet att bidra till folkhälsa, regional utveckling och naturförståelse.

DIGITALISERING AV FRILUFTSLIV FÖR SAMHÄLLSPLANERING

Under året har en kartläggning av målgrupper och deras behov av information genomförts vilket skapar förutsättningar för att kunna göra rätt prioriteringar för fortsatt arbete med friluftslivet. Behovskartläggningen visar på att:

- Allmänheten, areella näringar och besöksnäringen har alla ett stort behov av digital friluftslivsinformation.
- I samhällsbyggnadsprocesser och i arbetet med uppföljning av friluftslivsmålen finns ett behov av digital friluftslivsinformation och att utveckla och ta fram nya underlag.

I samband med att behovskartläggningen gjordes tog Naturvårdsverket fram en dataproduktspecifikation inklusive informationsutbytesmodeller i enighet med nationella ramverket för informationsarkitektur. Det skapar förutsättningar för att friluftslivsvärdesinformation kan tillgängliggöras i den nya infrastrukturen för samhällsbyggnadsprocessen. Genom att friluftslivsinformationen harmoniseras skapas förutsättningar för att utbyta information som kan användas i många olika processer av olika aktörer.

DIGITAL INFORMATION OM LÅGLANDSLEDER

Under året har en verksamhetsanalys för digital information av vandringsleder i låglandsterräng som beskriver nuläge och börläge ur olika perspektiv genomförts. En del i arbetet har varit att identifiera målgrupper och deras behov av digital information om vandringsleder samt processer på en övergripande nivå. Ett förslag för vilka begrepp som bör ingå i digital grundinformation om vandringsleder har tagits fram i samverkan med Lantmäteriet. Det bidrar till uppdaterad och kvalitetssäkrad digital kartinformation om leder och skapar förutsättningar för att ledinformation kan tillgängliggöras i den nya infrastrukturen för samhällsbyggnadsprocessen. Genom att informationen harmoniseras skapas förutsättningar för analys av större områden nationellt.

¹¹ NV-05643-20

¹² NV-00396-20

SVERIGES FRILUFTSKOMMUN

Utmärkelsen Sveriges friluftskommun 2020 gick till Jönköpings kommun¹³. Undersökningen, som syftar till att uppmuntra kommuner att arbeta med friluftsliv, visar att arbetet utvecklas positivt i många kommuner då fler och fler uppnår maxpoäng i undersökningen, i år åtta stycken. Bland annat syns en positiv trend i andelen kommuner som har friluftsliv redovisat i sin översiktsplan, som har friluftsråd, som har skog i närheten av skolor samt som har tillgång till friluftsområden med god tillgänglighet för människor med funktionsnedsättning. Över 60 % anger att de anordnar aktiviteter för barn och unga för att stimulera till friluftsliv.

6.1.2 Allemansrätt

År 2020 fördelade Naturvårdsverket 3 miljoner kronor till åtta ideella föreningar och organisationer som arbetar med att öka kunskapen om allemansrätten. Samtliga bidrag riktar sig till någon av Naturvårdsverket prioriterade målgrupper, barn och unga, nyanlända och de som utövar aktiviteter med risk för störning och skador på mark. Totalt sökte 32 organisationer bidraget och ansökningarna omfattade drygt 9 miljoner kronor. Det innebär att vi fick avslå fler bra ansökningar. Syftet med bidraget är att stötta ideella föreningar och organisationer i deras arbetet med att sprida kunskap om allemansrätten. Målet med bidraget är att det på sikt ska öka kunskapen om allemansrätten, särskilt hos de prioriterade målgrupperna, vilket i förlängningen bidrar till att fler känner sig hemma i naturen och vill vara i den. Effekter som projekten redovisar är bland annat att insatserna når människor som idag saknar eller har väldigt liten kännedom om allemansrätten och är ovana vid friluftsliv.

6.1.3 Naturvägledning

Med finansiering från 1:3-anslaget uppdrar Naturvårdsverket till SLU Centrum för naturvägledning (CNV) att utveckla arbetet med naturvägledning i Sverige. Inom uppdraget ingår även att stötta Naturvårdsverket i det arbetet och bidra med kompetensutveckling för naturvägledare. CNV:s arbete har under 2020, liksom för de flesta verksamheter, präglats av coronapandemin. Möten, seminarier och undervisning fick i stor utsträckning ställas om till digitala format. De årliga uppföljningsbesöken hos naturum ställdes in. Workshops med rådgivning och stöd för utveckling av förnyade utställningar i naturum Dalarna, Fulufjället och Store Mosse kunde genomföras digitalt.

Här följer ytterligare några exempel för hur CNV, genom sitt uppdrag, arbetat med och bidragit till att utveckla naturvägledning i Sverige under 2020:

- Två publikationer färdigställdes: *Utbildningspaketet för flerspråkiga naturvägledare – med fokus på nya svenskar* som baserades på erfarenheter

¹³ NV-06836-19 samt <http://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhall/Miljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Friluftsliv/Sveriges-friluftskommun/>

från ett projekt som genomförts i samarbete med Naturskyddsföreningen i Örebro län, samt *Nature interpretation in the nordic countries – a book about experience, learning, reflection and participation when people and nature meet* en engelsk översättning av den bok som tidigare publicerats på fyra nordiska språk genom ett samarbete med Nordiska ministerrådet.

- Två webinarier om naturvägledning i LONA-satsningar samlade deltagare från stora delar av landet. På det första deltog 26 personer och på det andra ca 50 personer.
- För förvaltare av Sveriges nationalparker bildades en referensgrupp och fortbildning erbjöds förvaltare och aktörer vid tre webinarier. CNV bidrog också till en aktörsutbildning samt genomförde ett seminarium om naturvägledning och hälsa i skyddad natur i samarbete med Söderåsens nationalpark.
- Arbetet med att integrera naturvägledning i planeringen för Bästeträsk respektive Nämöskärgårdens nationalparker inleddes.
- Två omvärldsrapporter togs fram för Naturvårdsverket, om utveckling av digital naturvägledning i spåren av coronapandemin och om naturvägledning i skogssektorn.
- CNV var engagerade i förberedelserna för olika teman inför Friluftslivets år 2021.

6.1.4 Fjällsäkerhet

Naturvårdsverkets uppgifter där vi bidrar till fjällsäkerhetsarbetet innebär bland annat att främja och ansvara för nationell samordning av fjällsäkerhetsarbetet, information och utbildningar, följa och stödja forskning och utvecklingsarbete kring fjällsäkerhet samt att stödja och vägleda det lokala fjällsäkerhetsarbetet. Naturvårdsverket ansvarar även för etablering och drift samt utveckling av ett lavinprognosprogram samt att vara huvudman för svenska lavinutbildningar. Under 2020 samlades Naturvårdsverkets Fjällsäkerhetsråd vid 2 tillfällen med syfte att diskutera aktuella fjällsäkerhetsfrågor. Naturvårdsverket har under året även utvecklat en ny strategi för fjällsäkerhetsarbetet. Webbplatsen fjällsäkerhetsradet.se besöktes av mer än 60 000 personer och även kommunikationsarbetet i övrigt har inneburit att drygt 1 000 mediainslag dokumenterats. Naturvårdsverket har använt omkring 0,7 miljoner kronor för att bedriva detta proaktiva mediaarbete. Det lokala fjällsäkerhetsarbetet har bedrivits på ett likande sätt som tidigare och under 2020 har 0,5 miljoner kronor lämnats ut till detta arbete.

Naturvårdsverket driver sedan år 2016 tjänsten lavinprognoser.se, där alla kan hitta information och prognoser om var och när det råder lavinfara. Målet med lavinprognoserna är att förebygga olyckor och tillbud, bidra till tryggare fjällupplevelser och öka kunskapen om laviner och lavinfara. Lavinprognoserna uppdateras varje dag, från slutet av december till början av maj. Tjänsten har fått mycket uppmärksamhet med drygt 65 000 unika besökare under 2020. Den andra viktiga delen av Naturvårdsverkets lavin-säkerhetsarbete är huvudmannskapet för Sveriges lavinutbildningar som

är en utbildningsnorm inom lavinsäkerhet som vänder sig både till fritidsutövare och dem som behöver hantera lavinrisk yrkesmässigt. Kostnaderna för att driva lavinprognostjänsten med angränsande verksamheter under 2020 uppgick till drygt 7 miljoner kronor.

6.1.5 Statliga ledssystemet

Det statliga ledssystemet i fjällen utgör en viktig förutsättning för friluftsliv och turism i fjällen och är en viktig del av fjällsäkerheten. Naturvårdsverket är huvudman för ledssystemet och länsstyrelserna i Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Dalarnas län samt Laponiatjuottjudus har det regionala förvaltningsansvaret. Förvaltningen av det statliga ledssystemet i fjällen finansieras av anslaget 1:3 med årliga bidrag, se tabell 42.

Tabell 42. Länsstyrelsemas och föreningen Laponiatjuottjudus faktiska medelsanvändning för det statliga ledssystemet i fjällen (tkr).

	2018	2019	2020
Medelsanvändning	28 342	21 417	32 178

Källa: Länsstyrelsernas och föreningen Laponiatjuottjudus redovisningar.

Under 2020 kunde mer medel fördelas till lederna jämfört med tidigare år vilket har gjort att ledförvaltarna har kunnat göra nödvändiga insatser för att både löpande förvalta ledssystemet men även rusta upp delar. Under 2020 användes drygt 10 miljoner kronor av de totala medlen för upprustningsåtgärder. Utöver detta finns det kostnader för byggnader och anläggningar på Naturvårdsverkets fastigheter som ingår i det statliga ledssystemet (se avsnitt 7.1).

UPPRUSTNINGEN AV LEDSYSTEMET

År 2015 påbörjades ett arbete med att rusta upp det statliga ledssystemet i fjällen och en särskild redovisning görs för att kunna följa arbetet. I tabell 43 redovisas vilka upprustningsåtgärder som genomförts under perioden 2015–2020.

Tabell 43. Genomförda upprustningsåtgärder statliga ledssystemet i fjällen 2015–2020.

Genomförd upprustning	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Summa
Antal nya broar	37	45	24	36	17	32	191
Antal upprustade broar	36	38	25	16	16	21	152
Antal nya rastskydd	11	13	1	3	0	3	31
Antal renoverade rastskydd	14	18	13	17	8	26	96
Antal nya vägvisare		1 490	2 146	1 310	1 050	490	6 486
Kilometer förbättrad ledmarkering	607	627	486	321	286	1 580	3 907
Kilometer röjd led	365	316	72	107	25	1 167	2 052
Kilometer spång	24	20	13	12	7	4	80

Källa: Länsstyrelsernas och föreningen Laponiatjuottjudus redovisningar.

Under 2020 har bland annat 32 nya broar tillkommit ledsystemet och 21 stycken har renoverats. Många rastskydd har fått nya kaminer och sammanlagt har 26 rastskydd renoverats. Nästan 1,6 mil led har fått förbättrad ledmarkering och nästan 1,2 mil leder har fått bättre framkomlighet genom röjning.

Likt föregående år består en stor del av det återstående arbetet med att rusta upp ledsystemet av att förbättra ledmarkering, ersätta spång samt röja leder. Här utgör spångning och arbetet med att markera vinterled de mest kostnads- och arbetsintensiva insatserna. Den största delen av detta kvarvarande arbete finns i Norrbotten som även har en del broar kvar att rusta upp.

UTVECKLINGSBETE

Arbetet med att komplettera det statliga ledsystemet med en ny led har fortsatt under 2020 i Västerbotten. Anläggningsarbetena längs leden har bland annat resulterat i 2 nya rastskydd, 1 600 kryss och stolpar, 5 000 meter spång, 6 broar, 7 spångbroar, 15 km rösning, 25 km röjning och 14 km sommarledsmålning. Leden förväntas bli klar under 2021 och innebär att det finns en sammanhängande fjälled genom Västerbottens län till det statliga ledsystemet i Jämtlands län.

I Jämtlands län har arbetet fortsatt med att se över leder och infrastruktur i västra Jämtland eftersom det finns stora utmaningar för såväl rennäring som turism. Under året har utredningen om ledomdragningar blivit klar och ska fungera som arbetsmaterial och underlag för vidare förhandlingar med berörda parter.

SKÖTSELDOS

I handläggarstödet för förvaltning (SkötselDOS) registreras åtgärder som genomförs med medel från 1:3-anslaget. För 2020 registrerades totalt 508 olika åtgärder längs det statliga ledsystemet i fjällen. Merparten av åtgärder var registrerade under kategorin *Leder* (341 åtgärder) vilket bland annat handlar om röjning och målning längs sommarleder, kontroll och stakning av vinterleder och byte av ledstolpar. 162 åtgärder var registrerade under kategorin *Byggnader och anläggningar* och här handlar det om åtgärder som exempelvis byte av spång, reparation av broar och nybyggnation av dass.

6.1.6 Terrängkörningsplaner

Naturvårdsverket fördelar medel till Länsstyrelsen i Västerbottens län för bidrag till samebyarnas arbete med att ta fram och genomföra terrängkörningsplaner. Länsstyrelsen i Västerbottens län fördelar i sin tur medlen till samebyarna i samråd med länsstyrelserna i Norrbottens, Jämtlands och Dalarnas län.

2020 ansökte 9 samebyar i Norrbottens, Jämtlands och Dalarnas län om bidrag till markförstärkande åtgärder, varav 4 ansökte om flera projekt. Totalt ansökte samebyarna om bidrag för att genomföra åtgärder med budgeterade projektkostnader på sammanlagt 4,2 miljoner kronor. Länsstyrelsen beviljade 8 samebyar medel för ett projekt vardera. Prioriteringen utgick från åtgärder med högsta prioritet enligt samebyarnas terrängkörningsplaner, åtgärder inom

skyddade områden och åtgärder som innebar fortsättning och avslutande av redan påbörjade projekt.

I november beslutade länsstyrelsen att omfördela medel då slutredovisningen visade att en sameby inte hunnit göra några åtgärder, några samebyar hade högre kostnader än beräknat och andra hade lägre kostnader. Länsstyrelsen beslutade att alla samebyar fick cirka 80 % täckning för sina faktiska kostnader istället för tidigare beslutade cirka 76 %. Totalt fördelades cirka 1,4 miljoner kronor till samebyarna. En del av bidraget (ca. 15 %) har gått till länsstyrelsens handläggning och administration. 85 % av Naturvårdsverkets beviljade belopp förbrukades.

Beviljade markförstärkningsåtgärder har funnits med i respektive samebys terrängkörningsplan. Till största delen har åtgärderna bestått av att anlägga spång i trä, men även anläggning av broar och arbete med att dra om leder till fastare mark för att skona våtmarker. De samebyar som genomfört åtgärder tidigare år anser att markförstärkningarna har en kanaliseringseffekt på den körningen som sker inom samebyn och att skadorna på våtmarker minskar. Åtgärderna bidrar på så sätt även till förbättrad arbetsmiljö och säkerhet inom renskötselarbetet.

6.2 Naturumverksamhet

År 2020 fanns det 33 naturum runt om i landet. Av dessa har 23 statliga huvudmän eller av staten utsedd förvaltare och bekostas av Naturvårdsverket. Övriga tio naturum har andra huvudmän och Naturvårdsverket lämnar ett visst bidrag till verksamheten. Sveriges naturum ska visa vägen ut i naturen, bidra till kunskap om värdefull natur och de fyller en viktig funktion för bland annat barn, unga och ovana naturbesökare.

Totalt fördelades 44,94 miljoner kronor till naturumverksamhet varav 41,79 miljoner kronor fördelades till länsstyrelser, föreningen Laponiatjuottjudus och Stiftelsen Tyrestaskogen och 3,15 miljoner kronor till icke statliga naturum. Genom att använda intäkter i verksamheten och omföring från andra bidragsposter har förvaltarna av statliga naturum förbrukat totalt 45,36 miljoner kronor till naturumverksamheten under 2020.

Tabell 44. Medel till naturum 2018–2020 (tkr).

	2018	2019	2020
Förbrukade medel, länsstyrelser/statliga naturum*	35 998	43 143	45 363
Bidrag till kommuner/icke statliga naturum	4 000	3 500	3 150
Besökarundersökning m.m.	1 811	186	44
Övrigt		650	724
Summa förbrukade medel	41 809	47 479	49 237

Källa: Länsstyrelsernas, Laponiatjuottjudus samt Tyrestastiftelsens redovisningar, samt Naturvårdsverkets huvudbok.

*Inkl. förbrukning av omföringar från andra bidragsposter och för 2020 även förbrukning av intäkter. Inkl. naturum i Laponia och i Tyresta.

Verksamheten på alla naturum har varit starkt påverkad av pandemin. Många naturum har aktivt begränsat antal besökare inomhus och en del har periodvis hållit stängt. Verksamheten har anpassats på olika sätt. Till exempel har personalen ibland flyttat ut verksamheten för att kunna möta besökarna på ett säkert sätt.

Tabell 45. Antal besökare i naturum 2018–2020.

	2018	2019	2020
Antal besökare totalt	1 846 000	1 807 000	1 081 896
Antal skolelever	35 000	31 000	11 421
Antal deltagare i programaktiviteter	285 000	317 000	10 449

Trots att besöken i själva byggnaden naturum minskat med över 800 000 personer rapporterar föreståndare att antal besökare i området upplevts vara högre än vanligt, vilket även bekräftas av en rundringning som CNV gjorde hösten 2020, där drygt hälften av föreståndarna upplevde att antalet besökare har varit högre eller till och med mycket högre än tidigare år. Samma rundringning visade att en tredjedel upplevde en ökning i antal lokala besökare, fler förstagångsbesökare samt fler naturovana personer i naturmiljöerna. Endast ett fåtal naturum upplevde att antalet besökare var lägre än vanligt.

Tabellen ovan visar även att programverksamheter, de i förväg utannonserade aktiviteterna, har minskat med 97 %. Men i verkligheten har tappet inte varit så stort, då många naturum genomfört icke utannonserade aktiviteter – allt från exempelvis spontana guidningar och fågelskådning till friluftsbingo. Mer tid än vanligt har även lagts på att få till aktiviteter i naturums digitala kanaler, t.ex. digitala föreläsningar, digital fågelskola och inlägg om naturen på sociala medier.

Under året invigde Malmö stad ett nytt naturum, Öresund, som lägger stort fokus på havsfrågor. Naturum Falsterbo stängde sin verksamhet i slutet av 2020 efter ett kommunalt beslut. Naturum Gotland förnyade delar av sin utställning.

6.3 Friluftslivsarbete i skyddade områden

Länsstyrelserna beviljas årligen ett bidrag från 1:3-anslaget till förvaltningen av statliga skyddade områden i sitt län. Den ekonomiska redovisningen av bidragen för skötseln av naturreservat och nationalparker ingår i redovisningen från länsstyrelserna, föreningen Laponiatjuottjudus och Stiftelsen Tyrestaskogen, se tabell 46. Se även tabell 41 där medel för tillgänglighet till naturen redovisas.

Naturen har varit extra betydelsefull för många människor i år och det har inte minst märkts i våra skyddade områden. Under början av året var det en stor osäkerhet kring hur besöksäsongen skulle utveckla sig eftersom coronarestriktioner begränsade resandet inom landet. Senare under året stod det klart

att många valde att stanna hemma eller semestra inrikes och att en hel del tog tillfället att uppleva Sveriges natur.

Besökarmottagningen i landets naturreservat och nationalparker har påverkats av coronapandemin och anpassats utifrån rådande restriktioner. Under ett vanligt år genomförs både naturguidningar och andra aktiviteter för grupper. I år har många aktiviteter fått ställas in med anledning av pandemin men en hel del har ändå kunnat genomföras med ett förändrat upplägg.

Tabell 46. Förbrukning av länsstyrelsernas, Stiftelsen Tyrestaskogens och föreningen Laponiatjuottjudus bidrag för skötsel av skyddade områden – friluftsliv (tkr).

Kostnadspost	2018	2019	2020
Information, naturvägledning	31 551	21 653	30 415
Friluftsanordningar, leder och renhållning	77 820	51 660	73 303
Uppföljning friluftsliv	1 809	5 750	2 697
Summa	111 180	79 063	106 415

Summan för 2019 var betydligt lägre än 2018 och 2020 vilket enligt länsstyrelsernas verksamhetsberättelser beror på att första halvåret genomfördes med betydligt lägre budget.

6.3.1 Friluftslivsarbete i nationalparker

Pandemin fick till följd att antalet besökare ökade i många nationalparker under 2020 men också att antalet minskade i några, framför allt de som vanligen har många internationella besökare. Gotska Sandöns nationalpark drabbades särskilt negativt av reserestriktioner på grund av coronapandemin. Säsongen med turbot fick ställas in och antalet besökare sjönk därför kraftigt 2020. Nationalparkerna Norra Kvill och Kosterhavet och nationalparkerna inom världsarvet Laponia kan också nämnas som exempel där besökstycket minskat eller varit kvar på samma nivå som 2019. Totalt syns ändå en stor ökning. Antalet besök i Sveriges nationalparker uppskattas ha ökat med drygt 300 000 under 2020, se tabell 47. Ökningen var störst i Färnebofjärdens nationalpark som hade en fördubbling av antalet besökare jämfört med 2019. Nationalparkerna Sonfjället, Tyresta, Garphyttan och Dalby Söderskog har också stått för en stor del av ökningen.

Tabell 47. Antal besök i Sveriges nationalparker och på Sverigesnationalparker.se 2018–2020.

	2018	2019	2020
Besök i nationalparkerna	2,74 miljoner	2,78 miljoner	3,13 miljoner
Besök på Sverigesnationalparker.se	0,83 miljoner	1,08 miljoner	1,70 miljoner

Källa: Nationalparksförvaltarna.

Även föregående år rapporterade många nationalparker om ett mycket högt besöksstryck som nått gränsen för vad besöksanläggningarna och till viss del även området natur klarar under högsäsong. För att möta det ökande

besökstrycket arbetar landets nationalparksförvaltare med ett brett spektrum av åtgärder för fysisk tillgänglighet, information och kanalisering.

I Skuleskogens nationalpark sattes busstransporter in med kort varsel när parkeringen vid nationalparkens södra entré inte kunde möta antalet bilburna besökare under högsäsongen. Laponiatjuottjudus har under 2020 startat upp ett planeringsarbete för att dela in Lapponia i zoner som tillgängliggörs i olika grad och för olika målgrupper, inledningsvis med fokus på Muddus/Muttos nationalpark. I Tiveden finns ett väl etablerat samarbete mellan länsstyrelsen och kommuner och näringsliv för att utveckla Tiveden som destination inom projektet Besöksvänliga Tiveden. Samarbetet ger förutsättningar för att planera utifrån ett större perspektiv än inom nationalparkens gränser, när det gäller till exempel infrastruktur för cyklar, hantering av trafik, kollektivtrafik och naturvägledning samt för att sprida ut besökare över året och att få dem att stanna längre i nationalparkens närområde.

Webbplatsen Sverigesnationalparker.se och Instagramkontot Sveriges nationalparker är två kanaler för att sprida inspiration och kunskap om nationalparkerna. Besöks- och följarsiffrorna för dessa kanaler har stigit stadigt under de senaste åren, men en extra stor ökning syns under 2020. Besöksiffrorna för Sverigesnationalparker.se ökade med 57 % mellan 2019 och 2020, se tabell 46. Instagramkontot nådde vid årets slut nästan 50 000 följare.

Införandet av den visuella identiteten som är en del av varumärket för Sveriges nationalparker löper vidare. Nationalparksidentiteten är nu fullt införd i 14 av de 30 nationalparkerna och arbetet pågår i ytterligare sju nationalparker. Under 2020 har planering av nya entréer i Färnebofjärdens, Tresticklans och Ängsö nationalpark fortsatt. Utbildningar för aktörer som vill använda logotypen för samarbete med nationalparken genomfördes under året i nationalparkerna Söderåsen, Hamra, Färnebofjärden och Kosterhavet.

För Nämndöskärgården i Stockholms län och för Bästeträsk på Gotland pågår arbetet med att bilda nya nationalparker. Inom nationalparksprojektet för Bästeträsk har en kartläggning av friluftaktiviteter och områdets upplevelsevärden startat, vilket kommer att ligga till grund för planeringen av anläggningar och anordningar för besökare i området.

6.3.2 Arbete för friluftslivet i naturreservat

Naturen är viktig för oss, det blev extra tydligt under pandemiåret 2020. I naturreservaten rapporteras det om en mycket stor ökning av antalet besökare, framför allt i de tätortsnära naturreservaten och de som är välkända och tillrättalagda. Besöksräkning görs dock i relativt begränsad omfattning vilket innebär att det saknas exakta siffror, men det är ändå tydligt att antalet besökare ökat i många naturreservat. Förvaltarna av skyddade områden rapporterar om en ökad åtgång på ved och betydligt fler bilar på parkeringsplatserna. Många har märkt av en ökad mängd frågor från allmänheten, vilket tyder på fler besökare och bland dem fler nya besökargrupper som är ovana vid friluftsliv. Det är mycket positivt att fler har fått ett intresse för att vistas i naturen men det ställer större krav på att tillhandahålla friluftslivsanordningar och målgruppsanpassad information.

Att naturreservaten står redo att ta emot besökarna är en effekt av länsstyrelsernas och andra förvaltares långsiktiga arbete med tillgänglighet i form av leder och friluftsanordningar som rastplatser, toaletter och eldstäder. Information är också en betydelsefull del i att tillgängliggöra de skyddade områdena.

De flesta länsstyrelser lyfter arbetet med digitala kanaler, så som sidorna för besöksmål på länsstyrelsewebben och sociala medier. I flera län används även Naturkartan för att nå ut med information till besökare. Redan tidigare var sidorna för besöksmål populära, men under 2020 har intresset för naturreservaten i de digitala kanalerna stigit markant, både i antal visningar för länsstyrelsernas besöksmålssidor och beträffande nedladdningar av Naturkartans app. Informationsarbetet innefattar också att ta fram tryckt material i form av entréskyltar och foldrar. Utflyktsguider och krysslistor som inspirerar till besök har blivit mycket populära bland dem som vill upptäcka nya naturområden.

Samverkan och kommunikation är av stor betydelse för arbetet med friluftsliv i naturreservaten och runt om i landet finns många goda exempel, bland andra:

- *Länsstyrelsen i Stockholms län* hade en sommarkampanj på facebooksidan Naturreservat i Stockholms län med dagliga tips om utflyktsmål eller aktiviteter. På sidan förmedlades också information och råd om corona och allemansrätt i samband med naturvistelser.
- *Länsstyrelsen i Västerbottens län* tog fram en ny hemsida för Vindelfjällens naturreservat.
- Efter sommaren tog *Länsstyrelsen i Kalmar län* initiativet till en samverkansgrupp med kommunen, Ölands turism, Sveaskog och polisen. Gruppen arbetar på bred front med att skapa fler parkeringsmöjligheter, tydligare skyltning, mer information på webben, och i sociala medier, ökad tillsyn samt dialog med vägföreningar på norra Öland.
- Under våren samarbetade *Länsstyrelsen i Västerbottens län* och fyra kommuner för att tillsammans stötta länets företagare när besökarna uteblev på grund av pandemin. Arbetsuppgifter togs fram utanför ordinarie underhållsarbeten, bland annat röjning och gränsmarkering i olika delar av fjällområdet. Företagen gjorde fina insatser som kommer att ha direkt effekt på friluftsliv, jakt och fiske i fjällen.
- I *Västmanlands län* har informationsskyltar om olika djurgrupper, exempelvis spindlar, fladdermöss och bärfisar, producerats för ett naturreservat. Till skyltarna finns en ljudguidning med fördjupad information kring de olika djurgrupperna som besökare kan ta del av genom appen Västmanlands naturkarta.
- I *Dalarnas län* fortsatte samarbetsprojektet med Håll Sverige rent ”på fjället” med uppsättning av påsholkar och information som uppmanar besökarna att plocka skräp på fjället.

Arbetet med att underhålla och förnya friluftslivsordningar och leder pågår löpande i naturreservaten. Det handlar om underhåll och reparationer av exempelvis dass, raststugor och spänger. För att på ett smittsäkert sätt kunna ta emot besökare har arbetet intensifierats under 2020 med fler bänkbord, nya eldplatser och skyltning om att hålla avstånd. Länsstyrelserna har arbetat mycket med information via sina hemsidor och tips i sociala medier om andra, mindre välkända, reservat att besöka för att möta ett ökat besöksstryck och motverka trängsel. Naturvårdsverket har tagit fram en kampanj ”*Ta hand om varandra och naturen*”, som länsstyrelser och andra använt för att sprida budskap om sitt säkra och hänsynsfulla besök i naturen.

Parkeringsfrågor är ofta en utmaning i de mest besöksintressanta områdena. I vissa områden pågår ett arbete med att utöka parkeringskapaciteten men eftersom det inte är hållbart att dimensionera anläggningarna utifrån besöksstoppar som sker under en tämligen liten del av säsongen kompletteras utbyggnaden med ett antal andra åtgärder. Inom arbetet med en hållbar besöksmottagning ingår till exempel att tillgängliggöra fler naturreservat, inspirera till besök i fler naturreservat än de mest kända och att skapa förutsättningar för andra transportmedel än bil.

Vissa länsstyrelser har haft mindre personella resurser i år på grund av att förvaltare och övrig personal deltagit i stabsverksamhet. Trots detta har mycket kunnat genomföras för friluftslivet i naturreservaten, exempelvis:

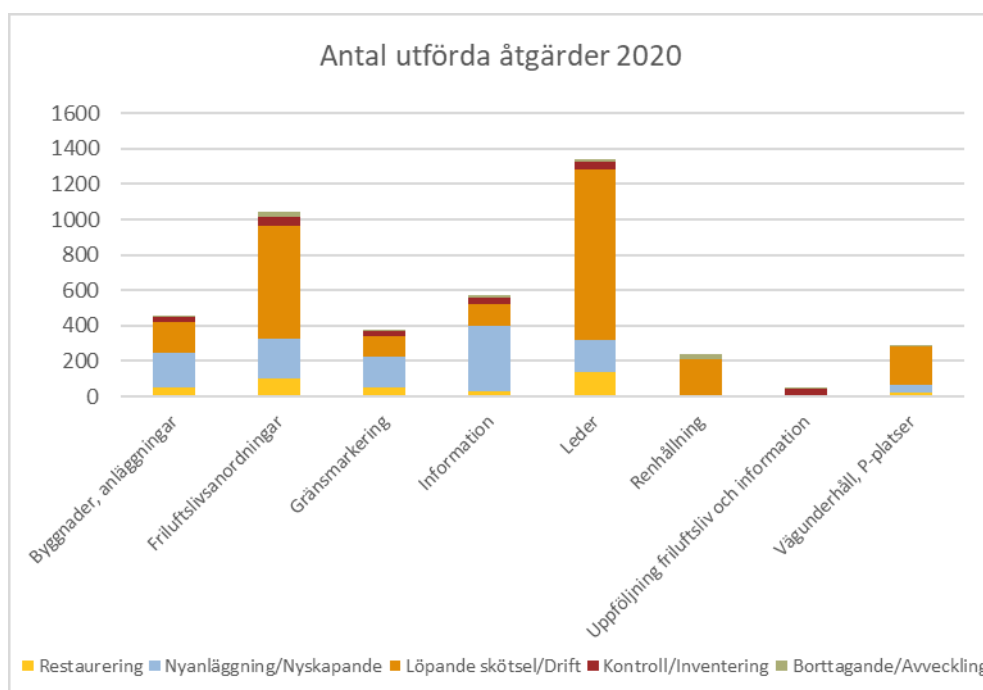
- *Länsstyrelsen i Västra Götalands län* färdigställde under året ett nytt fågeltorn vid Hornborgasjön. Den nedre plattformen är anpassad för att kunna nås med rullstol och på övre planet finns särskilda öppningar för att barn enkelt ska kunna skåda fågel.
- I Lindängets naturreservat i *Dalarnas län* har en tätortsnära vandringsled iordningställt och redan hunnit bli populär. Tillsammans med Funktionsrätt Dalarna har länsstyrelsen också tagit fram en plan för förbättrad tillgänglighet för hela naturreservatet.
- I *Jämtlands län* har en ny rastplats med eldstad, vedskjul och bänkbord satts upp på den nyrestaureerade fåbodvallen Dörrsåbodarna i Marntallåsens naturreservat. Det finns nu både en öppen fåbodstuga med övernattningsmöjligheter för allmänheten och rastplats med utedass.

Naturvårdsverkets vägledning gällande tillgänglighet¹⁴ uppmuntrar länsstyrelserna till att ta fram tillgänglighetsplaner för att kunna prioritera ekonomiska och personella resurser på ett bättre sätt och prioritera områden för en hög tillgänglighet samt jobba med dessa på ett planerat, strukturerat och långsiktigt sätt. Under 2020 fanns tillgänglighetsplaner från nio länsstyrelser och fyra länsstyrelser arbetade med att ta fram planer. Naturvårdsverket och Riksantikvarieämbetet färdigställde vid årsskiftet 2019/2020 en webbutbild-

¹⁴ Tillgängliga natur- och kulturområden – En handbok för planering och genomförande av tillgänglighetsåtgärder i skyddade områden. Naturvårdsverkets rapport 6562

ning¹⁵ för ökad kunskap om att tillgängliggöra natur- och kulturområden. Drygt 200 personer har genomfört hela eller utvalda delar av utbildningen sedan den lanserades.

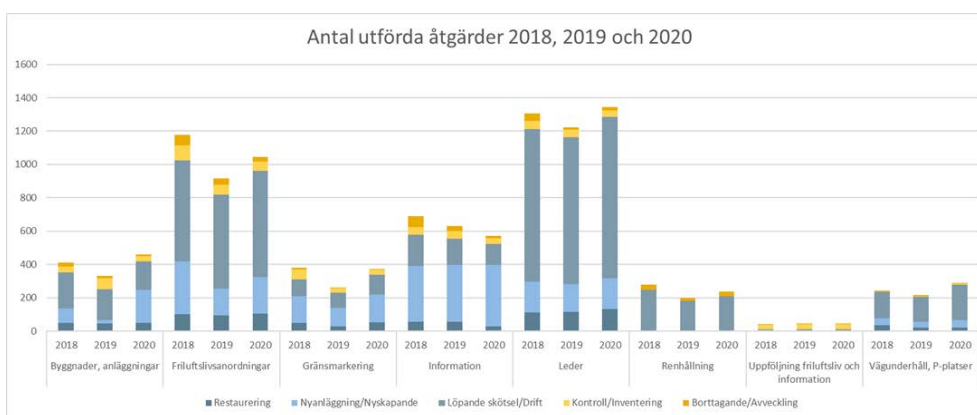
I handläggarstödet för förvaltning (Skötseldos) registreras åtgärder som genomförs med medel från 1:3-anslaget. För 2020 finns totalt 4 363 friluftslivsrelaterade åtgärder registrerade för hela landet. Den totala sträckan för stigar och leder, inklusive statliga leder, som berörts av någon form av åtgärder under 2020, uppgår till 863 mil. I likhet med förgående år har merparten av de friluftslivsrelaterade åtgärderna registrerats i kategorierna *Leder* (1 344 åtgärder) och *Friluftslivsordningar* (1 046 åtgärder), se figur 1 och 2. Åtgärderna har genomförts i ett stort antal skyddade områden. I figur 3 syns hur stor andel av de statligt bildade områdena som det registrerats friluftslivsåtgärder i. Vilka områden som prioriteras för friluftslivsåtgärder tar sin utgångspunkt i det skyddade områdets syfte och dess prioritering för tillgänglighet. Handläggarstödet används i olika stor utsträckning i olika län och sammanställningen ger därför inte en fullständig bild av de åtgärder som utförs.

Figur 1. Antal utförda friluftslivsåtgärder i skyddade områden år 2020.

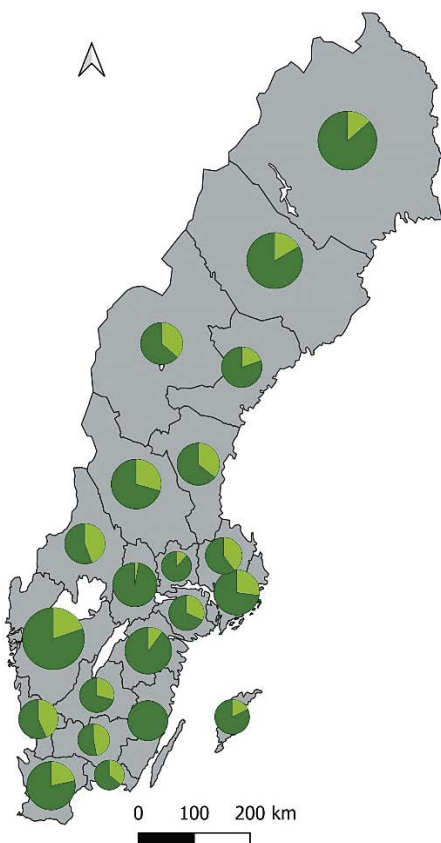
Källa: Skötseldos, 2021-01-22.

¹⁵ Webbutbildning: tillgängliga natur och kulturområden – <http://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledning/Friluftsliv/Tillgangliga-natur--och-kulturomraden/Webbutbildning-natur-och-kulturomraden/>

Figur 2. Friluftslivsåtgärdernas fördelning på olika kategorier och åtgärdstyper.

Källa: SkötselSdos, 2021-01-22.

Figur 3. Andel (ljusgrönt) av länens statliga naturreservat, nationalparker och naturvårdsområden inom vilka det under 2020 registrerats friluftslivsåtgärder.

Källa: Åtgärder, SkötselSdos, 2021-02-04. Skyddade områden, Naturvårdsregistret, 2021-02-04. Länsgränser, SCB, 2021-02-26.

Diagrammens storlekar är proportionella till det totala antalet statligt skyddade områden i länet. Registrering av åtgärder görs i olika stor utsträckning i olika län. För Kalmar län har inga friluftslivs-åtgärder registrerats här, utan de använder ett annat system.

6.4 LONA – friluftslivsprojekt

De senaste åren (2018–2020) har ungefär hälften av åtgärderna i de beviljade projekten syftat till att stärka kommunernas friluftslivsarbete. År 2018–2020 beviljades inom ordinarie LONA bidrag till totalt 952 åtgärder med inriktning på människa och friluftsliv. De fyra vanligaste friluftsmålen som åtgärderna syftar till är *Tillgänglig natur för alla*, *Attraktiv tätortsnära natur*, *Tillgång till natur för friluftsliv* samt *Friluftsliv för god folkhälsa*. År 2020 beviljades medel till 386 åtgärder för friluftsliv. Antal åtgärder 2020 var ungefär samma som år 2018 (407 åtgärder) men en fördubbling jämfört med 2019 (159 åtgärder).

De ansökta projekten omfattar en mängd diversifierade åtgärder som underlättar utövandet av friluftsliv och får fler människor ut i naturen. Åtgärderna kan handla om att anlägga stigar och leder för vandring eller kanot, underlätta framkomligheten för rullstol och barnvagn, anlägga broar och bryggor, röja vegetation, uppföra vindskydd, grillplatser, bänkar och dass. Åtgärderna kan höja kunskapen om friluftsliv och områden genom vägvisning, informationssatsningar, inventeringar, anläggande av utsiktsplattformar/fågeltorn, framtagande av mobil informationsmonter och framtagande av friluftslivsplaner samt mycket mer. Även naturskolor har beviljats stöd för att undervisa om naturen och allemansrätten.

Ovanstående, ofta väldigt konkreta, åtgärder är en mycket viktig del i att underlätta möjligheten till ett aktivt friluftsliv och ökad folkhälsa. Att erbjuda en mångfald av områden med varierande tillgänglighetsnivå skapar goda förutsättningar för var och en att få tillgång till naturupplevelser och att utöva friluftsliv.

Under perioden 2018–2020 har LONA bland annat bidragit till framtagande av 68 friluftslivs-, grönstruktur-, skötsel- och fiskevårdsplaner. Dessa planer är en viktig del i det strategiska och långsiktiga arbetet med att säkerställa allmänhetens möjligheter till ett rikt friluftsliv och kommunernas framtida arbete av områdena.

7 Tema fastighetsförvaltning

Inom området fastighetsförvaltning finansieras Naturvårdsverkets fastigheter och dess byggnader och anläggningar. Skötsel av fastigheter som Naturvårdsverket inte äger bokförs däremot under Skötsel av skyddade områden, och Skötsel av naturumbyggnader som Naturvårdsverket inte äger (naturum Blekinge, Färnebofjärden, Getterön, Gotland, Vindelfjällen Ammarnäs och Vindelfjällen Hemavan) bokförs under naturumverksamhet.

Tabell 48. Användning av 1:3-medel inom Tema fastighetsförvaltning, 2018–2020 (tkr).

Sakanslagsområde	Total förbrukning 2018 (tkr)	Total förbrukning 2019 (tkr)	Total förbrukning 2020 (tkr)
Tema fastighetsförvaltning – anslagspost 2			
Fastighetsförvaltning	81 835	47 438	66 326
Investeringar för byggnader och anläggningar	37 043	13 200	15 147
Summa	118 878	60 638	81 473

Källa: Del av tabell 18. Länsstyrelsernas förbrukning av 1:3-medel samt övriga utbetalda medel enligt Naturvårdsverkets huvudbok.

Under 2019 minskade anslagsnivån för fastighetsförvaltning kraftigt, jämfört med 2018. Detta innebar stora neddragningar i genomförda investeringar samt i riktade medel för underhåll och reparationer.

7.1 Fastighetsförvaltning

Naturvårdsverkets fastighetsförvaltning styrs av förordning (1993:527) om förvaltning av statliga fastigheter. Fastighetsbeståndet ligger i huvudsak i skyddade områden med höga naturvärden som nationalparker och naturreservat. På fastigheterna finns ett stort antal byggnader och anläggningar, varav de flesta fyller en stödjande funktion för det skyddade området. Inom beståndet finns bland annat naturum, entréer, parkeringar, broar och ligghallar för betande djur. Sju av objekten utgör statliga byggnadsminnen.

Fastighetsförvaltningen omfattar ekonomisk, juridisk och teknisk förvaltning och utförs till delar på regional nivå genom uppdragsavtal med uppdragstagare: länsstyrelserna, föreningen Laponiatjuottjudus och Stiftelsen Tyrestaskogen. Avtalen benämns ”uppdrag om viss fastighetsförvaltning” och under 2020 betalades drygt 17 miljoner kronor i ersättningar för arbetet. Exempel på arbetsuppgifter som ingår i uppdragen är löpande hantering av in- och utbetalningar i samband med drift och underhåll av byggnader och anläggningar, arrenden, hyror och nyttjanderätter, vägunderhåll och avgifter till samfällighetsföreningar.

Den juridiska förvaltningen avser tecknande av arrendeavtal och andra nyttjanderätter (ingår ej i avtalet med föreningen Laponiatjuottjudus). Den tekniska förvaltningen innebär att uppdragstagaren ser till att drift och underhåll av

byggnader och anläggningar fungerar på kort och lång sikt. Naturvårdsverket har tillsammans med sina uppdragstagare arbetat utifrån miljöledningsförordningen (2009:907) och det miljöcertifikat ISO 14001 som Naturvårdsverket har för att skapa goda förutsättningar och ett förbättringsarbete gällande den direkta miljöpåverkan. Naturvårdsverket har upprättat en ny miljöutredning för fastighetsförvaltningen och den ska vara klar i början av 2021.

På några av Naturvårdsverkets fastigheter finns det förorenade områden. Naturvårdsverket har genomfört ansvarsbedömningar under 2020 och MIFO¹⁶ fas 1-inventeringar av förorenade områden på fastigheter som ägs av myndigheten. Naturvårdsverket har totalt 10 förorenade områden som identifierats i riskklass 1–3 enligt den ansvarsbedömning som utförts.

Under 2020 genomfördes ett arbete att ta fram en metodik för att genomföra klimat- och sårbarhetsanalys av skyddade områden. Fokus var att hitta lämplig metodik dels för anläggningar inom områdena, dels för natur- och friluftsvärden. Arbetet genomfördes i samarbete med tre länsstyrelser (i Norrbottens, Västra Götalands och Skåne län) där totalt sex nationalparker ingick i studien. Arbetet resulterade i ett förslag till metod och punkter som behöver utredas vidare under 2021. Den föreslagna metoden kommer att användas i större omfattning under 2021.

Under år 2020 fördelades drygt 20 miljoner kronor till kostnader för byggnadsförvaltning i form av byggnadsschablonen. Byggnadsschablonen ska täcka uppdragstagarnas kostnader för driftmedia (värme, el- och vattenförbrukning), renhållning, mindre akuta reparationer, inköp av mindre tjänster som serviceavtal m.m. Förutom schablonen gav Naturvårdsverket ca 17 miljoner kronor i riktade medel för underhåll och reparationer. Exempel på sådana åtgärder är renovering av ramp till fågeltornet i Tåkern, underhåll av broar i Lapponia och renovering av torp på Bergön i Åsnens nationalpark.

7.2 Investeringar för byggnader och anläggningar

I uppdragstagarens roll ingår det att initiera och samråda med Naturvårdsverket om behov av investeringar i form av ny-, om- eller tillbyggnationer. Detta arbete ligger till grund för Naturvårdsverkets årliga beslut om investeringsplan. Naturvårdsverket har använt ca 15,1 miljoner kronor för investeringar i fastigheter, byggnader och anläggningar år 2020 utifrån urvalskriterierna. Exempel på investeringsprojekt som genomfördes var solpaneler i Djurö nationalpark, VA i Tyresta NR och arbetet med nytt utskov vid Hornborgasjön.

¹⁶ Inventering av potentiellt förorenade områden utförs enligt en metodik för inventering (MIFO)

8 Tema kunskapsstöd och uppföljning

I detta kapitel redovisas insatser som gjorts med hjälp av 1:3-anslaget som bidragit till kunskapsuppbyggnad i vid bemärkelse. Tabellen nedan visar de olika verksamheternas förbrukning, och är ett utsnitt från tabell 18.

Tabell 49. Användning av 1:3-medel inom Tema kunskapsstöd och uppföljning 2018–2020, ap 1 och ap 2 (tkr).

Sakanslagsområde	Total förbrukning 2018 (tkr)	Total förbrukning 2019 (tkr)	Total förbrukning 2020 (tkr)
Tema kunskapsstöd och uppföljning – anslagspost 2			
Grön infrastruktur m.m.	13 285	29 148	18 098
Genetiska resurser och traditionell kunskap	1 742	0	2 423
Inventeringar och kunskapsstöd	57 151	35 925	44 802
Övrigt	3 527	8 411	12 228
Summa	75 705	73 484	77 551
Varav länsstyrelsernas arbete med grön infrastruktur	Se nedan	17 000	Se nedan
Varav biosfärområden	3 150	3 600	3 482
Länsstyrelsernas disposition – anslagspost 1			
Grön infrastruktur	20 503	0	19 050
Summa kunskapsstöd och uppföljning, hela 1:3-anslaget	96 208	73 484	96 601

Källa: Del av tabell 18. Länsstyrelsernas förbrukning av bidrag och intäkter samt övriga utbetalda medel enligt Naturvårdsverkets huvudbok. För anslagspost 1 är underlaget fördelningsbeslut från Länsstyrelsen i Örebro län, och kan även omfatta oförbrukade medel från året innan.

8.1 Grön infrastruktur m.m.

8.1.1 Kunskapsunderlag för grön infrastruktur och ekosystemtjänster

1:3-anslaget har bidragit med finansiellt stöd till Jordbruksverkets arbete med ängs- och betesmarksinventering. Medfinansieringen har inneburit en möjlighet till förbättringar av inventeringens omfattning genom att inventera de naturtyper som inte kan följas upp genom andra inventeringar och därmed förbättra underlaget till artikel 17-rapporteringen, inventera en större del av högriskmarker, komplettera inventeringen med nya marker samt inventera ett stickprov av marker som sköts med miljöersättning i alla markklasser och län.

Vi har fortsatt att digitalisera och rektifiera våtmarksinventeringens tolkningsöverlägg. Detta gör att mer våtmarksinformation blir tillgänglig för alla typer av prövningar och samhällsplanering. Detta var viktigt för arbetet med att förbättra befintliga GIS-skikt jämfört det som togs fram 2006 baserat på analogt underlag. Därutöver kan materialet användas för att dessutom få in delobjekten i GIS-skiktet, vilket skulle förbättra möjligheterna för mer avancerad geodataanalys.

Naturvårdsverket är Sveriges nod för arbetet med den mellanstatliga plattformen för biologisk mångfald och ekosystemtjänster, IPBES, och ansvarar för kontakten med dess sekretariat, deltar på möten, kommenterar och förmedlar dess rapporter samt bidrar med möjligheten för svenska experter att arbeta i olika arbetsgrupper. En viktig del i vårt arbete med att delta i internationell samverkan är att hämta hem resultat och presentera dem i en svensk kontext. Ett steg i detta var genomförandet av den årliga öppna IPBES-konferensen som i samverkan med Naturhistoriska riksmuseet genomfördes den 21 oktober. I fokus detta år var biologisk mångfald och klimatförändringar, samt vilka samhällseliga förändringar som behövs för en hållbar framtid. I den digitala konferensen som också filmades, deltog ca 200 personer från statliga myndigheter, kommuner, universitet m.fl. Under året publicerades rapporten *Klimatförändringar och biologisk mångfald – Slutsatser från IPCC och IPBES i ett svenskt perspektiv*¹⁷, vilken togs fram i samarbete med SMHI. Rapporten låg delvis till grund för ovanstående konferens.

8.2 Genetiska resurser och traditionell kunskap

Inom området genetiska resurser och traditionell kunskap har vi satsat på kunskapsunderlag som tagits fram av SLU Centrum för biologisk mångfald (CBM) och eftersom CBM också har expertkompetens inom flera andra områden så har de gett oss stöd inom fler sakområden, exempelvis för utförandet av regeringsuppdrag kopplat till konventionen om biologisk mångfald (CBD). I detta avsnitt beskrivs hur 1:3-medel har använts under 2020 för uppdrag till CBM.

8.2.1 SLU Centrum för biologisk mångfald – expertstöd

I regeringsuppdraget¹⁸ som rörde konventionen om biologisk mångfald (CBD) ingick det att hålla flera större dialogmöten med myndigheter, branscher och civilsamhällsorganisationer. CBM har på uppdrag av Naturvårdsverket bidragit med expertstöd i regeringsuppdraget, dels genom medverkan i regeringsuppdragets projektgrupp, i dialogmöten med myndigheter och sektorer, dels i arbetet med att ta fram förslag till statliga åtaganden och rapportskrivning.

Prioriterat under året har också varit Naturvårdsverkets deltagande i arbetet med konventionen om biologisk mångfald (CBD) och *Post-2020 global biodiversity framework*-processen. Arbetet med en ny strategisk plan för perioden 2021–2030 och ett nytt ramverk och målstyrningssystem för CBD har varit i fokus för det globala arbetet för biologisk mångfald under 2020. Arbetet som ska leda fram till att det nya ramverket beslutas på kommande partsmöte, COP 15 i Kina, har försenats men förberedelserna har trots detta

¹⁷ <https://www.naturvardsverket.se/Om-Naturvardsverket/Publikationer/ISBN/x/1654-2258-SMHI-Naturvardsverket/>

¹⁸ Se ärende NV-05496-19, <http://www.naturvardsverket.se/upload/miljoarbete-i-samhalltet/miljoarbete-i-sverige/regeringsuppdrag/2020/ru-redovisning-konventionen-om-biologisk%20mangfald.pdf>

pågått i stor omfattning under året. CBM har under året på uppdrag av Naturvårdsverket deltagit i expertfunktion och företrätt Sverige i de svenska delegationerna till CBD.

Under året har CBM också bidragit med stöd till arbetet med att presentera resultat från IPBES på svenska. Under året publicerades översättningar av rapporterna *Global utvärdering av biologisk mångfald och ekosystemtjänster – sammanfattning för beslutsfattare*¹⁹, samt *Utarmning och restaurering i ekosystem – Ett svenskt perspektiv*²⁰.

8.3 Inventering och kunskapsstöd

I detta avsnitt beskrivs medelsanvändning till kunskapsuppbyggnad och vissa digitala verktyg till nytta för Sveriges åtaganden om samverkan och rapportering till EU och internationellt, efterlevnad av lagstiftning inom naturvårdsområdet och miljömålsuppföljning och åtgärdsarbete, exempelvis rörande skyddade områden och åtgärdsprogram för hotade arter.

Tabell 50. Översikt över insatser 2018–2020 inom inventering och kunskapsstöd (tkr).

Verksamhetsområde	2018	2019	2020	Läs mer i nedanstående avsnitt
Biogeografisk uppföljning	13 460	10 247	12 367	8.3.1
Artportalen	10 000	9 500	13 400	8.3.2
SLU Artdatabanken kunskapsstöd	14 050	8 785	9 150	8.3.3
Nationella Marktäckedata	5 447	1 000	1 214	8.3.4
NNK, Natura-naturtypskartering	*	*	2 968	8.3.5
Internationell rapportering biologisk mångfald och CAFF	2 083	314	300	8.3.6
Övrigt	12 111	6 079	5 403	
Summa	57 151	35 925	44 802	

Källa: Naturvårdsverkets huvudbok, utbetalda medel.

*Finansierades med 4 000 tkr 2018 via 1:14-anslaget, 2019 med 3 000 tkr inom 1:3-anslaget, Skötsel av skyddade områden.

8.3.1 Biogeografisk uppföljning

Som ett komplement till miljöövervakningen med stöd av 1:2-anslaget, genomförs inventeringar och övervakning inom programmet biogeografisk uppföljning. Syftet är att följa upp arters och naturtypers bevarandestatus och därmed tillgodose kraven på rapportering enligt EU:s art- och habitatdirektiv. Rapportering gjordes 2019 och nästa rapportering sker 2025. Resultaten från inventeringarna är även viktiga för uppföljning av miljö kvalitetsmålen och som beslutsunderlag för det långsiktiga bevarandet av naturtyperna och arterna.

¹⁹ <https://www.naturvardsverket.se/978-91-620-6917-9/>

²⁰ <https://www.naturvardsverket.se/978-91-620-6948-3/>

Biogeografisk uppföljning bedriver övervakningen i 14 så kallade delsystem för naturtyper: fjäll, gräsmarker, skog, stränder, våtmarker, och arter: däggdjur (utom fladdermöss), däggdjur: fladdermöss, fjärilar, grod- och kräldjur, kärlväxter, landsnäckor, mossor och lavar, vedlevande leddjur samt vattenlevande ryggradslösa djur (trollsländor, vattenlevande skalbaggar och blodigel). Under 2020 har övervakning bedrivits inom samtliga delsystem för naturtyper och arter. Trots pandemin kunde planerade fält- och utvecklingsinsatser genomföras vilket är viktigt för ett ständigt förbättrat kunskapsunderlag.

Utförare för biogeografisk uppföljning inom delsystemen år 2020 var: SLU Artdatabanken, SLU skoglig resurshushållning, SLU institutionen för ekologi, länsstyrelserna i Gotlands, Jönköpings, Norrbottens, Skåne, Uppsala och Östergötlands län, Lunds universitet samt naturvårdskonsult Naturcentrum AB.

8.3.2 Artportalen

BIDRAG FÖR FYNDDATAHANTERING

SLU Artdatabanken beviljades totalt 9 miljoner kronor i bidrag till fynddatahantering, Artportalens drift och förvaltning (inklusive andra linjens support till verksamheten) samt arbetet med Rödlistan.

Under 2020 rapporterades drygt 7 miljoner artfynd vilket är ungefär 1 miljon fler än under 2019. Av dessa rörde nästan 6 000 fynd invasiva främmande arter på EU-listan.

UTVECKLINGSUPPDRAG

Utöver ovan beskrivna bidrag har SLU Artdatabanken också fått flera utvecklingsuppdrag. Informationshantering för invasiva främmande arter har utvecklats med ett mer kraftfullt digitalt stöd för redovisning av spridningsbild och sammanställd IAS-information om arter och förekomst. Detta deluppdrag har legat till grund för en fyndöversiktsfunktion som kan användas av naturvårdare i många olika verksamheter, inte bara för bekämpandet av invasiva främmande arter.

Behov och krav för digital metodkatalog och funktion för valideringsstöd har kartlagts och ligger nu till grund för planering av utveckling 2021.

Funktioner för checklista-rapportering (ett sätt att styra vilka arter som eftersöks) och myndighetsanvändning av checklisten och noll-rapportering²¹ har vidareutvecklats.

Svensk kulturväxtdatabas (SKUD) har börjat integreras i Dyntaxa. Det kommer på sikt göra det enklare för användarna och minska förvaltningskostnaderna då antalet system minskar.

²¹ Noll-rapportering innebär att man inte bara rapporterar fynd utan också när en viss art inte hittats. Noll-rapporteringen möjliggör betydligt bättre statistiska analyser

8.3.3 SLU Artdatabanken – kunskapsstöd

SLU Artdatabanken har under året genomfört uppdrag för flera verksamhetsområden inom Naturvårdsverket.

I uppdraget till SLU Artdatabanken har det ingått översyn och planering för kommande rapportering enligt art- och habitatdirektivet. I översynen har det framkommit att den information som tas fram i dagens miljöövervaknings- och uppföljningssystem endast är tillräcklig för de allra vanligaste naturtyperna och arterna.

Ett omfattande uppdrag har varit översynen och utvecklingen av biogeografisk uppföljning, den verksamhet som kompletterar övrig miljöövervakning med underlag till rapporteringar enligt naturvårdsdirektiven och miljömålsuppföljningen. Under året levererades slutsatser och vägledning inför kommande arbete med att förbättra kunskapsunderlagen.

Under 2020 publicerades också på svenska en sammanfattning²² av resultaten från artikel 17-rapporteringen enligt art- och habitatdirektivet.

Artdatabanken har inom regeringsuppdraget om pollinatörer sammanställt åtgärder och skötselmetoder för vilda pollinatörer. De har också bidragit till arbetet med vidareutveckling av *Prioriterad åtgärdsplan för Natura 2000, 2021–2027 (PAF)*, bland annat koppling mellan arter och naturtyper i direktivet samt förväntad effekt av åtgärder. Arbete gällande åtgärdsprogram för hotade arter har löpt på, dock nästan helt utan fysiska möten eller fältbesök vilket försvårat visst erfarenhetsutbyte. Uppdraget inom LIFE-projektet GRIP avrapporterades till Havs- och vattenmyndigheten i december 2020. I och med pandemin har arbetssätt förändrats, från fältövningar till digitala möten vilket medfört att fler länsstyrelser kunnat delta och genom bilder jämföra och diskutera naturtypens karaktär och kvalitet. Underlag till diskussionerna har bland annat varit GIS-analyser av gemensamma karakteristika i de av länen utpekade svämlövskogarna. Därutöver har en rutin och ett fältprotokoll tagits fram för arbetet med att kvalitetssäkra ytor av naturtypen, vilket Länsstyrelsen i Uppsala län har varit med och testat i Båtfors, Nedre Dalälven. Det nya arbetssättet har varit uppskattat. I november genomförde Naturvårdsverket en digital konferens inom ramen för LIFE-projektet GRIP on LIFE. Temat var regionalisering och prioritering av PAF. Cirka 90 personer deltog från bland annat länsstyrelserna.

Uppdrag till Artdatabanken om invasiva främmande arter har utvecklats under 2020 och handlar om såväl löpande verksamhet som expertstöd vad gäller EU:s riskbedömningar. Intresse från media och olika branscher, särskilt trädgårdsnäringen, är stort och rollfördelningen mellan Naturvårdsverket och Artdatabanken behöver regelbundet förtydligas. Under året har den tekniska funktionaliteten för rapportering och visning av fynd och åtgärder utvecklats samtidigt som bevakningstjänsten anpassas för att potentiellt kunna möta nya funktionalitetsbehov inom validering. Informationen om främmande

²² <https://www.naturvardsverket.se/978-91-620-6914-8/>

arter i www.artfakta.se fylls löpande på utifrån Naturvårdsverkets önskemål. Informationen i Nobanis²³ uppdateras med information från den svenska risklistan²⁴ och harmoniseras med det globala registret över främmande invasiva arter, GRIIS²⁵.

SLU Artdatabanken har också haft uppdrag om expertstöd i det internationella arbetet inom Arktiska rådet, avseende uppgifter inom arbetsgruppen om biologisk mångfald och ekosystemtjänster, däribland att leverera START-rapporten (State of the Arctic Terrestrial Biodiversity Report) till CAFF:s styrelse i slutet av 2020 för godkännande.

8.3.4 Nationella marktäckedata

Nationella marktäckedata (NMD) är en satellitbaserad vegetations- och marktäckekartering av Sverige som har stor betydelse för bland annat kartering av ekosystemtjänster och det fortsatta arbetet med grön infrastruktur. Produktionen av NMD slutfördes 2019 och nu finns rikstäckande produkter tillgängliga som öppna data. NMD har under 2020 använts som underlag för de statistiska meddelandena *Skyddad natur*²⁶ och *Formellt skyddad skogsmark, frivilliga avsättningar, hänsynsytor och improduktiv skogsmark*²⁷ samt för analyser som underlag till den statliga utredningen *Stärkt äganderätt, flexibla skyddsformer och naturvård i skogen*²⁸.

För att vidareutveckla NMD och etablera en långsiktig förvaltning arbetar Naturvårdsverket tillsammans med åtta andra myndigheter under 2020–2022 i projektet Agenda för landskapet där Vinnova står för 50 % av finansieringen.

Tabell 51. Medel från 1:3-anslaget till nationella marktäckedata, 2018–2020 (tkr).

Nationella marktäckedata	2018	2019	2020
Finansiering från 1:3-anslaget	5 448*	1 000**	335***

*Under 2018 var kostnaden för NMD 9 mnkr varav Naturvårdsverket stod för 7,6 mnkr (fördelat mellan 1:2-, 1:3- och 1:14-anslagen).

**Under 2019 stod Naturvårdsverket för totalt 4,218 mnkr varav 1 mnkr från 1:3-anslaget, 1,45 mnkr från 1:2-anslaget och 1,768 mnkr från 1:14-anslaget.

***Under 2020 stod Naturvårdsverket för totalt 1 mnkr till projektet "Agenda för landskapet" varav 335 tkr från 1:3-anslaget, 335 tkr från 1:2-anslaget och 335 tkr från 1:14-anslaget.

8.3.5 NNK – Natura-naturtypskartering

Alla nya naturreservatsförslag, och även vissa redan bildade reservat, har karterats inom NNK-karteringen (Natura-naturtypskarteringen). Det är

²³ NOBANIS = European Network on Invasive Alien Species, <https://www.nobanis.org/>

²⁴ <https://www.artdatabanken.se/arter-och-natur/Dagens-natur/riskklassificering-av-frammande-arter/>
<https://www.artdatabanken.se/arter-och-natur/Dagens-natur/riskklassificering-av-frammande-arter/>

²⁵ GRIIS = Global Register of Introduces and Invasive Species, <http://www.griis.org/>

²⁶ Sveriges officiella statistik. Statistiska meddelanden. MI 41 SM 2001 Skyddad natur 2019-12-31

²⁷ Sveriges officiella statistik. Statistiska meddelanden MI 41 SM 2002 Formellt skyddad skogsmark, frivilliga avsättningar, hänsynsytor samt improduktiv skogsmark 2019

²⁸ Stärkt äganderätt, flexibla skyddsformer och naturvård i skogen Beslut (dir 2019:46)

frågan om en grundkartering som görs genom analyser av olika underlag, bland annat satellitdata, flygbildstolkning, historiska kartor, geologiska data och artförekomster. Denna grundkartering görs sedan tillgänglig för länsstyrelserna som ges möjlighet att justera avgränsningar och naturtypsklassningar enligt deras kunskaper. Under 2020 har bland annat några större älvsystem som är Natura 2000-områden fått en bättre avgränsning. Ett stort projekt har varit att hela systemet har fått en ny IT-lösning, som är snabbare, och har fler interna kontroller.

8.3.6 Arktiska rådets arbetsgrupp för biologisk mångfald, CAFF

Inom Arktiska rådets arbetsgrupp för biologisk mångfald (CAFF) har Naturvårdsverket gett bidrag till The Arctic Migratory Birds Initiative (AMBI) som har fokus på status och skydd för arktiska flyttfåglar, liksom till det cirkumpolära övervakningsprogrammet Circumpolar Biodiversity Monitoring Programme (CBMP), ett nätverk av forskare, myndigheter m.fl. för att harmonisera arbetet med miljöövervakning avseende naturen i Arktis.

Sverige var genom Naturvårdsverket ordförande i CAFF under perioden 2019–2021.

8.4 Övrigt

8.4.1 Åtgärder mot översvämningsmygg

För att möjliggöra åtgärder mot översvämningsmygg har 1:3-medel fördelats, dels för bekämpning, dels för kunskapsuppbyggnad kring bekämpningsåtgärder. För att snabbt kunna sätta in bekämpningsåtgärder har en större summa fördelats i början av året, och om bekämpning inte behövts har länsstyrelserna återbetalat oförbrukade medel. Kostnader för bekämpning består främst av helikoptertransporter och bekämpningsmedel (vilket behöver köpas in i förväg för att snabbt kunna användas vid behov).

Tabell 52. Kostnader för åtgärder mot översvämningsmygg 2018–2020 (tkr).

	2018	2019	2020
Åtgärder mot översvämningsmygg	3 153	5 370	3 524

Källa: Se ärenden för respektive år; 2018: NV-02886-18 och NV-00777-18, 2019: NV-00360-20, 2020: NV-00614-20 och NV-03975-20 för Värmlands län, NV-03916-20 för Gävleborgs län och NV-01984-20 för SVA.

I slutet av maj 2020 ledde lokala regn till en mindre översvämning inom Nedre Dalälvens område. Den 25 maj kunde förekomst av larver av översvämningsmygg fastställas och en yta av 165,8 hektar bekämpades. Några fler översvämningsmygg förekom inte, varken av lokala regn eller genom att Dalälven svämmade över. Av utbetalade 5 miljoner kronor återbetalades drygt 4,7 miljoner kronor.

I Forshaga kommun genomfördes den 14 juli en bekämpning av larver av översvämningsmygg över 154 hektar. Det var den första bekämpningen någonsin som genomfördes i Forshaga och var enligt kommunen lyckad. Samtliga bidragsmedel om 1,24 miljoner kronor förbrukades.

En *studie* och en *uppföljning* har genomförts under 2020 med syfte att bidra med ytterligare kunskap om översvämningsmygg. Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA) genomförde ett projekt för att undersöka hur olika typer av hävd och frånvaro av hävd kan påverka kläckning av översvämningsmyggor. Rapporten *Översvämningsmyggor och hävd*²⁹, överlämnades till Naturvårdsverket i december 2020. Till SVA betalades ett bidrag om drygt 1,75 miljoner kronor ut varav 90 000 kronor inte förbrukades och har därför återbetalats.

Länsstyrelsen i Värmlands län följde med en enkät upp en tidigare enkätstudie från 2013 vid sjön Björken i Sunne kommun i Värmland. Enkäten syftade till att ta reda på hur mygg- och betessituationen vid Björken upplevdes 2020 jämfört med 2013. I rapporten *Uppföljning av mygg- och betessituationen vid Björken 2020*³⁰, beskrivs resultatet. Från att ha varit ett helt igenväxt område med mycket besvärande myggproblem är området idag välbetat och myggsituationen verkar vara ett icke-problem. Av bidraget om 200 000 kronor kommer 157 000 kronor som inte förbrukats att återbetalas.

8.4.2 Informationshantering inom naturområdet

Naturvårdsverket har med hjälp av finansiering från 1:3-anslaget genomfört en strategisk verksamhetsanalys för naturområdet som bland annat används av naturprogrammet inom Smart miljöinformation för att vidareutveckla målbilden för informationshantering inom naturområdet.

Under 2020 har Naturvårdsverket i samverkan inom Smart miljöinformation utvecklat ett mer kraftfullt digitalt stöd för redovisning av spridningsbild och sammanställd information om invasiva främmande arter och deras förekomst. Naturvårdsverket har med hjälp av 1:3-anslaget finansierat projektledare, verksamhetsarkitekt och gett bidrag till implementering av ovannämnda IT-stöd.

Samverkan kring miljöinformation i samhällsplaneringen har fördjupats och Naturvårdsverket har bidragit till utvecklingen av nationella infrastrukturer och ramverk för informationshantering genom samverkan bland annat med Myndigheten för digital förvaltning, Boverket och Lantmäteriet. 1:3-anslaget har finansierat en verksamhetsarkitekt som deltagit i arbetet.

Naturvårdsverket har också deltagit i framtagandet av den reviderade SIS standarden för Naturvärdesinventeringar (NVI) och bidragit med att ta fram en informationsutbytesmodell för NVI-information. Detta skapar dels förutsättningar för att NVI-information ska kunna utbytas i den nya infrastrukturen för information i samhällsbyggnadsprocessen men också för att

²⁹ Se ärende NV-01984-20

³⁰ Se ärende NV-00614-20

NVI-information ska kunna tas tillvara på ett bättre sätt än idag och kunna tillgängliggöras nationellt. 1:3-anslaget har finansierat en verksamhetsarkitekt som deltagit i arbetet.

En utredning har genomförts kring verksamhetsbehov och juridiska ramar för hantering av skyddsklassad artinformation på nationell nivå. I dagsläget hanteras informationen inte på ett enhetligt sätt mellan de berörda myndigheterna. Utredningen har resulterat i ett förslag på hur en myndighetssamverkan kring informationsklassning och skyddsåtgärder skulle kunna initieras, med syfte att skapa en enhetlig nationell hantering på området. 1:3-anslaget har finansierat en verksamhetsarkitekt som deltagit i arbetet.

Naturvårdsverket deltar med en verksamhetsarkitekt finansierad av 1:3-anslaget i länsstyrelsens initiativ kring informationshantering för grön infrastruktur med en verksamhetsanalytiker. Arbetet har resulterat i en gemensam handlingsplan – som man nu arbetar efter – och en gemensam begreppsmodell. Denna begreppsmodell lägger grunden för ett informationsutbyte som är enhetligt och som därmed möjliggör samanställningar och jämförelser så väl lokalt, som regionalt och nationellt.

8.4.3 IT-utveckling vid länsstyrelserna

Naturvårdsverket har genom 1:3-anslaget gett länsstyrelsernas förvaltningsorganisation bidrag för att vidareutveckla verksamhetsstöd inom naturområdet. Resultatet av de olika aktiviteterna som finansierats beskrivs nedan.

I arbetet med grön infrastruktur har flera leveranser gjorts under året. Ett nationellt skikt med värdetrakter gör att aktörer som jobbar över länsgränserna nu har enkel tillgång till samlad information och goda exempel. Länsstyrelsernas samverkansytta för grön infrastruktur har uppdaterats avseende innehåll och struktur. Länsstyrelsen driver inom Smart miljöinformation ett initiativ att utveckla gemensamma strukturer för informationshantering kopplat till grön infrastruktur. I det arbetet har länsstyrelsen och Naturvårdsverket och i dialog med berörda myndigheter tagit fram handlingsplan, målbild för arbetet, förslag på gemensamma beskrivningar av centrala begrepp samt en begrepps- och informationsmodell för prioriterade målgrupper inom arbetet med värdetrakter.

I handläggningen av ersättning för viltskador på gröda och tamdjur orsakat av fredat vilt har man tagit fram en lösning som hanterar digital besiktning i fält, e-tjänst för ansökan om ersättning med automatisk diarieföring samt ett handläggarstöd för utbetalning av ersättning. Till systemet finns också en nationell databas som bland annat kommer att möjliggöra sammanställningar. Systemet är färdigutvecklat men tester och driftsättning kommer att ske under första kvartalet 2021.

Uppdragsportalen³¹ hanterar insamling av underlag kopplat till VIC Natur (Skötseldos) med avseende på uppföljning av skyddade områden, men även inventeringsdata från miljöövervakning av rikkärr och inventeringar av brandfält i skog. I Uppdragsportalen har användarhanteringen utvecklats så att informationssäkerheten förbättrats och personuppgiftshanteringen minimerats.

Stödet för hantering av invasiva främmande arter har utvecklats med ett formulär som en del av Uppdragsportalen. Med hjälp av stödet kan länsstyrelserna lägga upp uppdrag som sedan genomförs av interna och externa aktörer så som kommuner eller konsulter. Alla åtgärder levereras sedan till Naturvårdsdatabasen. Då data kan sammanställas på länsnivå och riksnivå är det möjligt att utveckla lösningar för effektivare återrapporteringar för dem som har återrapporteringskrav.

³¹ Uppdragsportalen hanterar datainsamlingsunderlag från VIC Natur (Skötseldos) med avseende på uppföljning av skyddade områden, men även inventeringsdata från miljöövervakning av rikkärr och inventeringar av brandfält i skog. Uppdragsportalen används framför allt av länsstyrelserna, men även av externa konsulter som genom länsstyrelserna fått i uppdrag att inventera skyddade områden, rikkärr eller brandfält

9 Tema rovdjur och annat vilt

Tabell 53. Användning av 1:3-medel inom Tema rovdjur och annat vilt, 2018–2020 (tkr).

Sakanslagsområde	Total förbrukning 2018	Total förbrukning 2019	Total förbrukning 2020
Tema rovdjur och annat vilt – anslagspost 2			
Rovdjursförvaltning	21 544	15 848	26 060
Rovdjursinventering och övrig kunskap	72 020	65 667	73 639
Viltförvaltning kunskapsunderlag	12 240	6 535	7 696
Viltförvaltning	2 939	2 297	3 112
Summa	108 743	90 347	110 507

Källa: Del av tabell 18. Länsstyrelsernas förbrukning av bidrag och intäkter samt övriga utbetalda medel enligt Naturvårdsverkets huvudbok.

9.1 Rovdjursförvaltning

Rovdjursbidraget fördelas varje år till länsstyrelserna. Bidraget får användas till kostnader för att nå rovdjursförvaltningens långsiktiga och övergripande mål och som inte redan finansieras med stöd av inventeringsmedel eller vilt-skademedel. Även rovdjurscentren har fått bidrag för arbete med information om de stora rovdjuren i Sverige. Medlen för genetisk förstärkning av varg syftar till att underlätta inflödet och spridningen av nya gener till den skandinaviska vargstammen främst genom att bidra till att länsstyrelsen kan öka sin närvaro i vargrevir med förekomst av genetiskt viktig varg. Under 2020 har det även inneburit bidrag till Sametinget för utbetalning av ersättning för skadeförebyggande åtgärder, samt omfattande arbete med att skapa långsiktiga förutsättningar för flytt av varg om det behövs för genetisk förstärkning av vargstammen.

EFFEKTER

Åtgärder som genomförts av länsstyrelserna med stöd av rovdjursbidraget har på olika sätt kopplingar till de nationella delmålen inom rovdjursförvaltningen; uppnå och bibehålla gynnsam bevarandestatus för de stora rovdjuren, minska skador orsakade av stora rovdjur, öka förtroendet för förvaltningen och motverka illegal jakt. Åtgärderna har även kopplingar till den regionala rovdjursförvaltningen och till länens regionala rovdjursförvaltningsplaner.

Rovdjursbidraget har möjliggjort att länsstyrelserna kan hålla jourverksamhet med hög beredskap för att snabbt vara på plats vid incidenter involverande stora rovdjur samt inköp och underhåll av akutmaterial som erbjuds till tamdjursägare för att förebygga rovdjursangrepp. Möjligheten att snabbt vara på plats ute i fält med kunnig personal för att genomföra skadebesiktningar och skadeförebyggande åtgärder för att undvika ytterligare skador är en viktig del i att minska konflikter med stora rovdjur. Länsstyrelsens insatser i fält samt möjlighet till att kunna bistå och stödja oroliga djurägare är även av stor

vikt för att skapa konstruktiv dialog och öka förtroendet för den regionala rovdjursförvaltningen. Vidare medför rovdjursbidraget att länsstyrelserna kan utföra informations-, kommunikations- och utbildningsinsatser med olika aktörer och på olika nivåer inom viltförvaltningen, både i förebyggande syfte och på förekommen anledning. På grund av den rådande coronapandemin har flera planerade fysiska besök förhindrats under året. Desto mer fokus har lagts på att kommunicera via mail, telefon, webb, och sociala medier men även i form av mer riktade kommunikationsinsatser exempelvis till skolor, organisationer och andra myndigheter samt vad gäller information vid nyetableringar av rovdjur i ett område och information om hur oönskat beteende hos rovdjur kan undvikas i de fall där rovdjur har rapporterats nära människor och bebyggelse. I flera län har rovdjursbidraget använts till att arbeta med förebyggande åtgärder för att motverka illegal jakt på stora rovdjur. Olika typer av annan samverkan och kompetensutveckling har också finansierats med hjälp av rovdjursbidraget.

Att länsstyrelserna kan bistå med snabb och professionell hjälp i form av närvaro, dialog och möten samt information och kunskap om stora rovdjur, skadeförebyggande åtgärder, ersättningsmöjligheter och vad man kan få hjälp med bidrar till minskad risk för skador eller nya angrepp och sannolikt till minskad rädsla, oro och polarisering. Det är även av stor vikt för ökad kunskap och förståelse för rovdjur och rovdjursförvaltning, möjlighet till samexistens och ökat förtroende för rovdjursförvaltningen.

Bidraget för genetiskt viktig varg har utbetalats till dels länsstyrelsen för utökade arbetstillsatser med anledning av förekomst av genetiskt viktig varg i Tivedenreviret, dels till Sametinget för utbetalning av ersättning för skadeförebyggande åtgärder i samband med att invandrade vargar av östligt ursprung uppehållit sig i renkötselområdet. Under året har även omfattande arbete med att skapa långsiktiga förutsättningar för flytt av varg, om det behövs för genetisk förstärkning av vargstammen, fortsatt. En del i det arbetet är att Naturvårdsverket tillsammans med länsstyrelserna i Norrbottens och Västerbottens län, Sametinget, Svenska Samernas Riksförbund och en representant för samebyarna arbetar med att ta fram en handlingsplan för hantering av varg i renkötselområdet.

I Tivedenreviret kunde länsstyrelsen med hjälp av dessa medel genomföra utökade arbetsinsatser kring att hålla koll på var vargarna rör sig, förebygga angrepp på tamdjur, prata med oroliga människor och vara närvarande. Exempel på aktiviteter och åtgärder genomförda under året är skadeförebyggande arbete samt att bidraget möjliggjort personalförstärkning i resurskrävande situationer. Arbete har även skett i form av uppsökande verksamhet och informationsrundor runt om i länet för att visa på länsstyrelsens närvaro och för att informera om rovdjur och rovdjursförvaltning. Detta arbete omfattar också närvaro för att motverka förekomst av illegal jakt. Vidare har omfattande arbete skett i form av olika typer av möten, samtal och samverkan. Ökad närvaro i reviret är av stor vikt för revirets acceptans och därmed chansen att sprida de viktiga generna vidare.

Bidrag har utbetalats till länsstyrelserna i Dalarnas, Jämtlands, Väster-norrlands, Västerbottens och Norrbottens län för arbete med förvaltningsverktyget för toleransnivåer för skador inom rennäringen. I februari 2020 deltog länsstyrelserna och Naturvårdsverket i Sametingets samebykonferens om förvaltningsverktyget där samtliga av landets samebyar var inbjudna. Under konferensen presenterade länsstyrelserna bland annat hur resultatet av förvaltningsverktyget används i förvaltningen och ansvarade för en workshop rörande deltagarnas användande av förvaltningsverktyget och hur deltagarna såg på arbetet. På grund av coronapandemin har fysiska möten med samebyarna varit mycket begränsat under året, men länsstyrelserna har fortsatt att uppmuntra samebyarna att använda sig av förvaltningsverktyget. Samråd om rovdjursituationen, problemområden och skadebilder har däremot genomförts i stor omfattning.

Flera interna möten med handläggare i renkötselområdet har genomförts för att diskutera arbetet med förvaltningsverktyget. Exempelvis sker samverkan för att ta fram nya riktlinjer för skydds jakt i renbetesområdet. Riktlinjerna ska användas parallellt med toleransnivåverktyget och förvaltningsplanen för renkötselområdet. Vidare för länsstyrelserna en dialog med Sametinget med syfte att utvärdera förvaltningsverktyget och ge förslag på förbättringar för att öka förtroendet och bredda verktygets användningsområden.

Verktyget har använts som underlag i förvaltningsbeslut i de fall då det funnits tillgängliga data. Exempelvis har förlustsiffror använts som beskrivning av skadors omfattning och som en faktor att beakta i bedömningen av allvarlig skada i skydds jaktbeslut. Medlen har även använts vid insats mot örnpredation på renkalvar vilket bidragit till framtagande av grundläggande information som underlag för arbetet med förvaltningsverktyget.

De två rovdjurscentren har under flera år samverkat under namnet Rovdjurscentrum Sverige. Exempel på samverkan är en gemensam webbplats, ett gemensamt nyhetsbrev för spridning av kunskap, gemensamma utbildningsträffar och ett gemensamt rovdjursråd. Informationsspridning har haft huvudfokus under året, främst via digitala format så som webbsidor, sociala medier och nyhetsbrev. Webbsidorna www.de5stora.com och www.rovdjurskolan.se hade gemensamt över 250 000 unika besökare. En stor satsning på att starta upp en digital studio för sändning och genomförande av webinarier har gjorts och under den senare delen av 2020 genomfördes 5 webinarier med rovdjursinformatörer som målgrupp. Totalt hade dessa aktiviteter över 600 medverkande och de inspelade avsnitten finns att se på Youtube.

Verksamheterna har arbetat med uppsökande informationsverksamhet och med rovdjursskolan för att öka kunskapen om de stora rovdjuren, rovdjursförvaltningen och hur man kan minska konflikter. Planering för en webbaserad kunskapsbank med syfte att underlätta kunskapsförmedling av bland annat viltforskning har också skett under året, liksom uppdatering av en permanent utställning samt lek- och lärstationer. Vidare är rovdjurscentren en neutral mötesplats för att diskutera rovdjursfrågor, men samtal och diskus-

sioner arrangeras även på andra platser i syfte att minska konflikter mellan olika intressegrupper. Samarbete och samverkan med organisationer och myndigheter har också skett under året.

9.2 Övrig viltförvaltning

Olika kommunikationsinsatser och vägledningsinsatser har genomförts under året i form av konferens för länsstyrelser och andra aktörer inom viltförvaltning samt möten på ledningsnivå utifrån strategin för svensk viltförvaltning. Medel från 1:3-anslaget har också använts till pågående arbete med framtagande av förvaltningsplaner för älg och kronhjort samt ejder, bidrag till den internationella organisationen för migrerande fåglar (AEWA), samt till överenskommelse med SLU gällande test av aktuella fångstredskap där effekten är att Naturvårdsverket sedermera kan fatta beslut i de ärenden som kopplar till detta.

9.3 Rovdjursinventering

9.3.1 Inventeringar och metodutveckling

BJÖRN

Björn inventeras genom länsvisa spillningsinventeringar i ett rullande schema och därpå följande populationsberäkningar av björnstammen. Varje län med björnförekomst inventeras vart femte år. Under 2018 gjordes en nationell populationsuppskattning av björnstammen baserad på länsvisa uppskattningar mellan 2014 och 2017. Under 2019 genomfördes björninventering i Västerbottens län och 2020 i Jämtlands och Västernorrlands län.

KUNGSÖRN

Under 2018 intensifierades arbetet med översynen av inventeringsmetodiken för kungsörn. 2019 färdigställdes nya inventeringsinstruktioner för kungsörn. 2020 var första året som inventeringsdata från kungsörnsinventeringen registrerades i databasen Rovbase. Vidare initierades en studie för att under 2021 ta reda på om s.k. ljudboxar kan vara en metod för att bekräfta lyckad häckning genom inspelning och analys av ljud från tiggande kungsörnsungar.

VARG

Naturvårdsverket beslutade om en utökad insamling av prover för DNA-analys ytterligare en inventeringssäsong 2017/2018 för att få in mer information i arbetet med att ta fram en ny omräkningsfaktor (från familjegrupper till individer). Åtta län i Mellansverige tilldelades extra medel för detta. En motsvarande utökad spillningsinventering genomfördes även inventeringsperioden 2019/2020, denna gång i 10 län och liksom förra gången i samverkan med Svenska Jägareförbundet. Under 2020 har instruktioner för inventeringsmetodiken reviderats och förenklats i syfte att underlätta länsstyrelsernas arbete.

JÄRV

Under 2019 gjordes en särskild satsning i Gävleborgs, Dalarnas, Västernorrlands, Jämtlands och Västerbottens län för att öka möjligheterna att inventera järv i skogslandet med hjälp av DNA. Resultaten visar på goda förutsättningar att inventera järv i skogslandet med hjälp av DNA i framtiden. Denna satsning utökades 2020 med att även omfatta Norrbottens och Värmlands län. Under 2020 har instruktioner för inventeringsmetodikerna reviderats och förenklats i syfte att underlätta länsstyrelsernas arbete.

LODJUR

En vägledning togs fram under 2019 som behandlar praktisk användning av viltkamera vid inventering av lodjur. Vägledningen³² bygger på erfarenheter från fältpersonal vid länsstyrelserna och forskningsprojektet SCANDCAM. Under 2020 har instruktioner för inventeringsmetodikerna reviderats och förenklats i syfte att underlätta länsstyrelsernas arbete. Naturvårdsverket har även fortsatt stödja mindre pilotprojekt som syftar till att lyckas hitta, samla in och analysera DNA från lodjur, exempelvis genom tassavtryck eller urin.

DNA-ANALYSER

DNA-analyser blir en allt viktigare del av rovdjursinventeringen. Resultaten används bl.a. för populationsuppskattningar, art- och individidentifiering samt beräkning av släktskap och inavelsgrad. Naturvårdsverket har avtal med tre laboratorier. Naturhistoriska riksmuseet analyserar prover från björn, Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) från varg samt Uppsala universitet från järv (t.o.m. 2019). Från 2020 genomförs analyserna av järvprover av SLU i Umeå. Under 2019 färdigställde det av Naturvårdsverket och Miljødirektoratet (Norge) samfinansierade projektet Rovquant sin slutrapport³³. Projektet har utvecklat nya modeller för att med hjälp av DNA-prover och döda individer fastställa populationernas storlek och fördelning i landskapet. Resultaten är mycket lovande och öppnar för ny DNA-baserad inventeringsmetodik för björn, järv och varg i framtiden. Under 2020 intensifierade Naturvårdsverket och Sametinget ett samverkansprojekt i syfte att undersöka möjligheten att använda täthetskartor på samebynivå beräknade genom den metod som utvecklats inom Rovquant för att beräkna rovdjursersättningar för björn och järv på ett alternativt sätt till dagens system som baseras på föryngringar/förekomst. Som ett led i det nordiska samarbetet har Naturvårdsverket fortsatt samarbetet med Finlands Naturresursinstitut (LUKE) i syfte att analysera DNA från finska vargar med svensk metodik. På så sätt ges större möjligheter att snabbt avgöra eventuella vargimmigranternas ursprung. Under 2020 har Naturvårdsverket kunnat fastställa att en av de vargar som identifierats i Norrbotten under året tidigare identifierats i Finland vid de finska myndigheternas inventering.

³² <http://www.naturvardsverket.se/Om-Naturvardsverket/Publikationer/ISBN/8800/978-91-620-8827-9/>

³³ https://static02.nmbu.no/mina/publikasjoner/mina_fagrapport/pdf/mif63.pdf

STATENS VETERINÄRMEDICINSKA ANSTALT (SVA)

Naturvårdsverket har under många år gett SVA i uppdrag att samla in data om de döda rovdjur eller delar av döda rovdjur som t.ex. fälls vid jakt eller som på annat sätt påträffas. SVA genomför bl.a. obduktioner, hanterar och lagrar prover samt levererar prover för DNA-analyser till ovan nämnda laboratorier. Data om döda rovdjur registreras i Rovbase. Dessa data är viktiga för bl.a. populationsberäkningar, övervakning av sjukdomar och dödsorsaksstatistik³⁴.

INNOVATION

De innovationsprojekt som beviljades medel 2018 för att med innovativa lösningar utveckla och förenkla fältarbetet i rovdjursinventeringen är nu slutredovisade. Syftet med utlysningen var att förutom utveckla genomförandet, även öka delaktigheten och samverkan i utvecklandet av nya arbetsätt. Arbetet kommer nu att utvärderas och ligga till grund för eventuellt beslut om en ny innovationsutlysning.

9.3.2 Resultat och rapporter

De senaste inventeringsresultaten finns sammanfattade på flera olika webbsidor och i publikationer³⁵.

9.3.3 Rapportering av observationer

Den norsk-svenska webbapplikationen Skandobs ger allmänheten möjlighet att rapportera sina rovdjursobservationer. Naturvårdsverket och Rovdata vid Norsk Institutt for naturforskning arbetar löpande för att utveckla Skandobs vilket lett till att det blivit betydligt enklare och för allmänheten att rapportera sina observationer. Miljødirektoratet och Naturvårdsverket utvecklar databasen Rovbase löpande samt en fortsatt vidareutveckling av den s.k. Feltappen som används av länsstyrelsernas personal för att samla data i fält.

Naturvårdsverket har ett treårigt avtal med Svenska Jägareförbundet gällande rovdjursinventering. Detta avtal är förlängt ett år fram till 30 juni 2022. Enligt avtalet ska Svenska Jägareförbundet bl.a. bygga upp ett rapporteringssystem och främja rapportering via Skandobs samt medverka i områdes- och spillningsinventeringar.

UTVÄRDERING AV INVENTERINGSSYSTEMET

I slutet av 2017 inledde Naturvårdsverket en utvärdering av inventeringssystemet för stora rovdjur. Syftet med utvärderingen var att ta reda på hur väl

³⁴ <https://www.sva.se/vilda-djur/rovdjur/>

³⁵ *Björn*: <http://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer6400/978-91-620-8822-4.pdf?pid=23472>

Varg: <https://brage.nina.no/nina-xmlui/handle/11250/2656078>

Järv: <https://brage.nina.no/nina-xmlui/handle/11250/2684114>

Lodjur: <https://brage.nina.no/nina-xmlui/handle/11250/2656367>

Kungsörn: <https://www.nrm.se/download/18.485a98c516e7f8949472b3ce/1575450704570/Nationell%20kungs%20%C3%B6rnrapport%20-%202019.pdf>

berörda aktörer anser att systemet fungerar och om man anser att det harmoniserats och samordnats efter den översyn som gjordes tillsammans med Miljödirektoratet i Norge under åren 2012–2014.

Utvärderingen resulterade i fyra rapporter³⁶ och slutredovisades i december 2019 då den fjärde och sista rapporten publicerades. Under 2020 genomfördes en verksamhetsanalys utifrån utvärderingen av inventeringssystemet. Verksamhetsanalysen har identifierat åtta prioriterade utvecklingsområden som Naturvårdsverket i samverkan med berörda aktörer kommer att arbeta vidare med för att förbättra och förtydliga inventeringssystemet för stora rovdjur.

9.3.4 Ökad rapportering från allmänheten

Allmänheten bidrar med sina observationer och görs delaktig i inventeringsarbetet via information som länsstyrelserna lägger ut på sina hemsidor samt via sociala och lokala medier, där de uppmanas att rapportera sina observationer. För att visa värdet av att allmänheten rapporterar in observationer, och för att uppmuntra till fler rapporter, läggs stor vikt vid att återkoppla till de som rapporterar. Generellt syns en positiv trend vad gäller Skandobs då rapporterna ökar i flera län. Allmänheten har även gjorts delaktig vid spillningsinsamlingar (varg och björn), samt involverats när länsstyrelserna varit ute på olika typer av publika möten, mässor, informationsträffar etc. Under 2020 har pandemin omöjliggjort fysiska möten men de flesta länsstyrelser rapporterar att man trots detta fortsatt har haft en god dialog och samverkan med berörda aktörer.

Trots att 2020 var ett mycket snöfattigt år i södra halvan av landet rapporterar flera län att inventeringen har genomförts på ett tillfredställande sätt och att viltkameror och DNA-analyser varit viktiga för att kunna genomföra inventeringen. Viltkameror används i allt större utsträckning och är ett viktigt komplement som underlättar inventeringsarbetet, speciellt vid brist på snö. Kamerorna används dessutom som hjälpmedel när det gäller förebyggande åtgärder av rovdjursangrepp på tamdjur och vilt i hägn. År 2018 kom en ny kameralongstiftning (Kamerabevakningslag 2018:1200) vilket har gjort det lättare för privatpersoner att använda viltkameror och därmed vara mer delaktiga i inventeringsarbetet. Vissa län rapporterar dock att detta hittills inte fått någon omedelbar effekt på rapporteringsfrekvensen.

För att underlätta användningen av viltkameror har Naturvårdsverket publicerat en vägledning för regelverk kring privata viltkameror³⁷.

³⁶ Rapport 1: Beskrivning av det skandinaviska inventeringssystemet för stora rovdjur:

<http://www.naturvardsverket.se/978-91-620-6830-1>

Rapport 2: Från Rovdjursforum till Rovbase – när Sverige bytte databas för rovdjursinventeringar:

<http://www.naturvardsverket.se/Om-Naturvardsverket/Publikationer/ISBN/6800/978-91-620-6878-3/>

Rapport 3: Hur fungerar inventeringssystemet för rovdjur i Sverige?:

<https://www.naturvardsverket.se/Om-Naturvardsverket/Publikationer/ISBN/6800/978-91-620-6892-9/>

Rapport 4: En studie om tillit till inventeringssystemet för stora rovdjur:

<http://www.naturvardsverket.se/Om-Naturvardsverket/Publikationer/ISBN/6800/978-91-620-6893-6/>

³⁷ <https://www.naturvardsverket.se/regler-viltkamera>

9.3.5 Användning av inventeringsresultat

Länsstyrelserna redovisar att resultaten används som underlag vid framtagande av miniminivåer, förvaltningsnivåer och förvaltningsplaner, uppföljning av mål gällande gynnsam bevarandestatus för rovdjur, planering av skadeförebyggande åtgärder samt som underlag för beslut om skydds- och licensjakt. Inventeringsresultaten är även underlag för rapporteringen om rovdjur enligt artikel 17 i art- och habitatdirektivet. I renskötselområdet utgör inventeringsresultaten underlag för Sametingets beslut om ersättning för rovdjursförekomst samt beslut om bidrag för skadeförebyggande åtgärder. Det är även ett viktigt underlag för toleransnivåarbetet. Vid all dialog med allmänhet, tamdjursägare, jägare, intresseorganisationer, forskare m.fl. är inventeringsresultaten en nödvändig grund. Det är även värdefull information för andra områden som berör länsstyrelsernas arbete, exempelvis vid etablering av vindkraftsparker eller vid avverkningsanmälningar. Sammanfattningsvis är en inventering av hög kvalitet mycket viktig för viltförvaltningen och för andra naturresursfrågor.

9.4 Viltförvaltning kunskapsunderlag

Inom ramen för viltstrategin har en rad aktiviteter och projekt finansierats gällande kunskapssammanställning, kunskapsuppbyggnad och kunskaps-spridning till stöd för viltförvaltningen. Projekten gäller framför allt innovation, internationellt samarbete samt utvärdering och utveckling av inventeringen av stora rovdjur. Grimsö forskningsstation (SLU) fick i uppdrag att ta fram en kunskapssammanställning gällande uppdatering av informationen om häcknings-, uppfödning- och flyttperioder för fåglar i Sverige. Kunskapssammanställningen redovisades 2020 har varit underlag till Naturvårdsverkets översyn av och förslag till jakttider samt för Sveriges del av ”*Key Concepts Document on Period of Reproduction and Prenuptial Migration of Hunttable Bird Species in the EU*”³⁸.

Naturvårdsverket har inom ramen för arbetet med viltsjukdomar och i samråd med viltsjukdomsrådet fördelat medel till SVA för projekt som bland annat behandlar avmagrings sjuka hos hjorddjur (CWD), afrikansk svinpest (ASF) samt undersökningar av förekomst och utveckling av diagnostik för en rad andra viltsjukdomar.

³⁸ Se ärende NV-04624-19

10 Insatser som gynnar kulturarvet

Naturvårdsverkets arbete med kulturmiljöfrågor har i grunden ofta en koppling till biologisk mångfald. För att göra det tydligare vilken roll Naturvårdsverket har i att bevara och utveckla kulturvärden använder vi begreppet biologiskt kulturarv. Begreppet används uttalat och konsekvent som utgångspunkt för Naturvårdsverkets arbete med kulturmiljöfrågor, i såväl landskapet som helhet, som i skyddade områden. Vi använder begreppet bland annat kopplat till naturvård, hävdpräglade miljöer, miljöövervakning samt relevanta miljömål och friluftslivsmål.

För arbetet med värdefulla områden utgör det biologiska kulturarvet en naturlig och integrerad del av verksamheten. Dels generellt som en aspekt i såväl beslut om formellt skydd och skötselplaner, dels specifikt i form av såväl skydd och förvaltning av kulturhistoriskt värdefulla fastigheter och element som förvaltningen av världsarv och biosfärområden.

10.1 Skötselåtgärder som gynnar kulturarvet

Inom förvaltningen av skyddade områden läggs mycket resurser på bevarande av hävdberoende miljöer – där skötselåtgärderna bidrar till bevarande av både natur- och kulturarv. Alla länsstyrelser arbetar med sådana miljöer enligt verksamhetsberättelserna. Länsstyrelsen i Hallands län lyfter dessutom särskilt fram att det internt på länsstyrelsen sedan flera år finns ett väl utvecklat samarbete med kulturmiljöfunktionen, vilket gjort att de fått systematik i skötseln av fornlämningar och kulturlämningar i reservaten.

Reservatsförvaltningen vid Länsstyrelsen i Västernorrlands län har tillsammans med kulturmiljö på länsstyrelsen och rennäringen haft ett projekt i Kärmsjöbäckens naturreservat som delvis är ett betydelsefullt område för renskötsel och vinterbete. I reservatet har de tillsammans byggt en samisk kåta som står öppen för allmänheten att rasta och övernatta i. Syftet är att uppmärksamma allmänheten kring renbetet och samernas tidigare verksamhet i området. Kåtan är byggd med medel från Riksantikvarieämbetet men projektet har drivits av reservatsförvaltningen. Flera ytterligare länsstyrelser nämner samarbeten med kulturmiljö kopplad till åtgärder för besökare.

10.2 Världsarv

Naturvårdsverket har tillsammans med Riksantikvarieämbetet regeringens uppdrag att hantera frågor utifrån Världsarvskonventionen. Naturvårdsverket har ett särskilt ansvar för de två utpekade naturvärldsarven; Laponia samt Höga Kusten. Under 2020 bidrog Naturvårdsverket med cirka 12,5 miljoner kronor ur 1:3-anslaget till förvaltningen av Sveriges världsarv vilka utöver Laponia och Höga Kusten även inkluderade kulturvärldsarvet Ölands Södra

Alvar. Under 2020 har Naturvårdsverket aktivt deltagit i förberedelserna för Sveriges kandidatur till UNESCO:s världsarvskommitté. Sverige valde dock att i slutet av 2020 dra tillbaka sin kandidatur. Tillsammans med Riksantikvarieämbetet har Naturvårdsverket arbetat med att ta fram en genomförandeplan för världsarvstrategin. Planen innehåller bland annat förslag till utvecklad kommunikation om världsarven. Förslag till ny lagstiftning för att säkerställa en adekvat förvaltning av världsarven har också tagits fram. Arbetet med världsarven bidrar till att deras omistliga värden förvaltas för framtida generationer. Den stora ökningen av antalet besökare, en fördubbling under sommaren 2020, till bland annat Höga Kusten har inneburit särskilda utmaningar för berörda parter. Länsstyrelsen har i det sammanhanget varit en mycket viktig aktör som genom särskild finansiering från Naturvårdsverket kunnat skapa förutsättningar för att bättre kunna möta nämnda utmaning. Medel ur 1:3-anslaget förbättrar förutsättningarna för besökarna att uppleva världsarven betydligt.

10.3 Biosfärområden

Biosfärarbetet handlar om att stötta långsiktiga lokala processer för hållbar utveckling som genom sina erfarenheter och resultat kan ge inspiration till andra delar av samhället. År 2020 användes 3 481 000 kronor av 1:3-anslaget till arbetet med biosfärområden. Ett biosfärområde är ett modellområde för hållbar utveckling. De ingår i Unescos Man and the Biosphere programme (MaB) som utgår från samspelet mellan människan och biosfären. Sverige fick 2020 ett nytt kandidat område till biosfärprogrammet, vilket gör att det nu finns sju svenska biosfärområden: Kristianstads Vattenrike, Vänerskärsgården med Kinnekulle, Älvlandskapet Nedre Dalälven, Blekinge Arkipelag, Östra Vätterbranterna, Voxnadalen, Vindelälven-Juhttáahkka's och ett kandidat område, Vombsjösjönsänkan.

Naturvårdsverket stödjer arbetet genom årliga ekonomiska bidrag till fem av områdena. Havs- och vattenmyndigheten ger stöd till de två övriga områdena. Genom att bidraget är villkorat med krav på lokal medfinansiering med minst 50 % (i praktiken oftast mer) ger det en uppväxling av Naturvårdsverkets bidrag i det konkreta arbetet. Naturvårdsverkets finansiering av en nationell koordinator bidrar till såväl biosfärprogrammets utveckling som utvecklingen av arbetet i enskilda biosfärområden.

Naturvårdsverkets uppdrag till SLU att utvärdera organisationen och bildandeprocesserna i biosfärområdena har gett värdefull kunskap om arbetets effekter som kan användas i det fortsatta arbetet både lokalt och nationellt. Utvärderingar av biosfärområdenas arbetssätt visar på flera positiva effekter av arbetet bl.a. att det i flera av områdena bidragit till att människor börjat betrakta och förhålla sig till sin omgivning på nya sätt, samt att arbetssättet har bidragit till att lösa flera naturresursrelaterade konflikter.

Naturvårdsverket har ökat kunskapen hos och inspirerat fler myndigheter att använda biosfärområden som verktyg i sitt arbete med att genomföra Agenda 2030-målen genom ett webinarium riktat till andra myndigheter. Inom det arbetet pågår också en förstudie om hur Naturvårdsverkets verksamhet kan kopplas närmare biosfärområdena. Naturvårdsverket har i egenskap av ordförande för programkommittén för biosfärlarbetet tagit fram en nationell strategi för arbetet med biosfärområden.

11 Sysselsättningseffekter

Medlen som omsätts genom anslagen 1:14 och 1:3 genererar en del sysselsättningseffekter som kan uppskattas med hjälp av särskilda beräkningsmetoder. Naturvårdsverket har anlitat en konsultbyrå för att utföra sådana beräkningar för 2020.

Som framgår av rapporten görs bedömningen att den del av anslaget 1:14 som används till ersättningar vid anspråk av mark inte leder till någon effekt på sysselsättningen. En kommentar till detta kan vara på sin plats här.

Ersättningar vid anspråk av mark är sådana medel som används till fastighetsförvärv eller liknande (intrångsersättningar eller naturvårdsavtal), och som inte leder till någon produktion av varor eller tjänster i vanlig bemärkelse. Denna form av anslagsanvändning kallar vi för finansiella transaktioner, och de finansiella transaktionerna har inte några reala effekter på sysselsättning, eftersom de inte utgör något reellt tillskott till ekonomin. Enkelt uttryckt kan sägas att en fastighetsägare har bytt ett slags kapitaltillgång (markinnehav) mot en annan (likvida medel) med ett jämförbart värde.

Förvisso kan det ligga närmare till hands att både investera och konsumera om en person innehar likvida medel jämfört med bundet kapital, men det går inte att på förhand förutse, eller ens göra antaganden med stöd i evidens, i vilken omfattning och hur en aktör kommer att använda de likvida medel som erhållits.

Det är inte uteslutet att finansiella transaktioner leder till lokala eller regionala sysselsättningseffekter, men sådana effekter kan inte utvärderas annat än med lokala nedslag genom exempelvis fallstudier.

11.1 Bakgrund

Naturvårdsverket är i sitt regleringsbrev ålagt att redovisa vilka sysselsättningseffekter för kvinnor och män som användningen av sakanslagen för skydd och åtgärder för värdefull natur (1:3 och 1:14) ger upphov till. I sin återrapporering av åtgärder för biologisk mångfald 2017–2019 redovisar Naturvårdsverket att åtgärder som genomfördes under anslaget 1:3 år 2019 tog cirka 879 årsarbetskrafter i anspråk, medan åtgärder under anslaget 1:14 sysselsatte motsvarande ungefär 139 årsarbetskrafter.

Utöver dessa direkta sysselsättningseffekter gav anslagen även följdarbets-tillfällen i form av exempelvis underentreprenader vid ny- och ombyggnadsprojekt och i samband med juridiska tjänster vid värdering och försäljning av mark. Totalt år 2019 beräknades anslagen ge upphov till ca 1 188 helårsarbetskrafter, varav 432 för kvinnor³⁹.

³⁹ Naturvårdsverket (2020)

11.2 Sakanslagen

Skydd av värdefull natur, i form av förvärv, intrångsersättningar eller avtalslösningar för statens räkning av värdefulla naturområden, finansieras via anslag 1:14 *Skydd av värdefull natur*. Förbrukningen på anslag 1:14 var år 2020 ca 874 miljoner kronor.

De skyddade områdena kräver skötsel för att naturvärdena ska kunna upprätthållas och för att områdena ska kunna tillgängliggöras på ett tillfredsställande sätt. Det statliga åtagandet för att säkerställa detta finansieras via anslag 1:3 *Åtgärder för värdefull natur*. Förbrukningen på anslag 1:3 var år 2020 ca 1 058 miljoner kronor.

11.3 Syfte

Föreliggande studie syftar till att uppskatta storleken på såväl de direkta som indirekta sysselsättningseffekter som följer av användningen av anslagen.

11.4 Metod

De vägledningsdokument som WSP tog fram år 2017 i samband med att nya sysselsättningsmultiplikatorer beräknades har, precis som föregående år, använts för beräkningarna.

11.5 Beräkningsresultat – hur har medlen använts år 2020?

Av det totala förbrukade anslagsbeloppet på ca 1 932 miljoner kronor har ca 676 miljoner kronor som använts för finansiella transaktioner (förvärv av mark, intrångsersättning, m.m.) exkluderats från beräkningarna då de inte ger någon effekt på sysselsättningen.

Av sakanslag 1:3 har ca 1 082 miljoner kronor (102 %)⁴⁰ använts för ändamål som haft effekter på sysselsättningen och för sakanslag 1:14 är motsvarande siffra 172,5 miljoner (20 %). I tabell 54 nedan visas sakanslagsförbrukningen och de beräknade sysselsättningseffekterna för år 2020. Totalt beräknas anslagen ge upphov till ca 1 447 helårsarbetskrafter, vilket är 260 stycken (eller 22 %) fler än föregående års (2019) resultat. 2020 års sakanslag var också 5 % större än föregående års samtidigt som en mindre andel av sakanslaget använts för finansiella transaktioner. Sammantaget gör detta att den sysselsättningskapande andelen av sakanslagen har gått från 1 027 miljoner kronor till 1 254 miljoner kronor jämfört med 2019 – en ökning med 22 %.

⁴⁰ Man gick under året 24 956 348 kr plus på finansiella transaktioner. Dessa medel används sedan i ändamål som påverkar sysselsättningen, vilket resulterar i att summan blir större än det ursprungliga sakanslaget och uppgår till 102 %

Tabell 54. Sakanslagsförbrukning år 2020 med de beräknade sysselsättningseffekterna.

	Sakanslag 1:3	Sakanslag 1:14
Anslagsförbrukning 2020	1 058,3 miljoner kr	873,6 miljoner kr
Medel som ger upphov till sysselsättning	1 081,6 miljoner kr	172,5 miljoner kr
Medel som inte ger reala effekter på ekonomin	-25,0 miljoner kr	701,1 miljoner kr
Medel som utbetalats till internationella organisationer	1,6 miljoner kr	-
Direkt sysselsättningseffekt, helårsarbetskrafter	1 094	152
Indirekt och inducerad sysselsättningseffekt, helårsarbetskrafter	160	41
Total sysselsättningseffekt för kvinnor, helårsarbetskrafter	404 (32 %)	103 (53 %)

11.5.1 Branschfördelning

I tabellen nedan visas en uppskattning av hur de utbetalda sakanslagen fördelats i olika branscher. Endast de medel som anses ge upphov till sysselsättning har inkluderats.

För sakanslag 1:3 har majoriteten av beloppet gått till skogsskötsel företag (66 %) och myndigheter (10 %). Medlen från sakanslag 1:14 har till största delen gått till arbete på myndigheter (63 %), ekonomisk konsultverksamhet – värdering av mark (10 %) och teknisk konsultverksamhet, karteringar etc. (7,5 %).

Tabell 55. Fördelning av sakanslag 1:3 och 1:14 över olika branscher år 2020⁴¹.

Bransch	1:3	1:14
Viltvård; Inventering av rovdjur, mårhundsbekämpning etc.	7,3 %	0,0 %
Skogsskötsel och förvaltning	66,1 %	0,0 %
Tryckerier & produktion av material	0,1 %	0,0 %
Byggnation och ombyggnation av Naturum, entréer, leder etc.	4,9 %	0,0 %
Arrangemang av mässor, konferenser m.m.	0,0 %	0,0 %
Drift, utveckling och förvaltning av olika databaser	2,0 %	6,7 %
Fastighetsförmedling	0,0 %	6,4 %
Juridisk konsultverksamhet	0,0 %	5,8 %
Ekonomisk konsultverksamhet – värdering av mark	0,0 %	10,3 %
Teknisk konsultverksamhet; karteringar etc.	1,7 %	7,5 %
Veterinärverksamhet	0,7 %	0,0 %
Myndigheter; länsstyrelser, Lantmäteriet, Naturvårdsverket m.m.	9,8 %	63,3 %
Intresseorganisationers arbete	1,7 %	0,0 %
Vetenskaplig forskning	5,6 %	0,0 %
Totalt	100 %	100 %

11.5.2 Regional fördelning

I tabell 56 nedan visas den uppskattade regionala fördelningen av sakanslag 1:3 och 1:14 för år 2020. En stor del (74 %) av medlen i sakanslag 1:3 har

⁴¹ Siffrorna i tabellen är avrundade och summerar därför inte nödvändigtvis till 100 %

betalats ut till länsstyrelser och motsvarande fördelning har därför använts för att fördela det totala beloppet för sakanslag 1:3 på län. Sakanslag 1:14 har istället fördelats efter storleken (i kr) på de markersättningar som betalats ut till respektive län under året.

Sakanslag 1:3 har fördelats relativt jämnt över länen och de flesta län har tilldelats mellan 3 och 7 % av de utbetalda medlen. Västra Götalands län är (precis som föregående år) det län som tilldelats störst del av beloppet, 10,7 % år 2020. 2019 var andelen 10,8 %.

Sakanslag 1:14 är något mer ojämnt fördelat över länen. Västmanlands län tilldelades 1,6 % medan Norrbottens län tilldelades 12,3 %. Skillnaden mellan länen har ökat sedan 2019 då spannet låg mellan 1,8 % (Västmanlands län) och 9,3 % (Norrbottens län).

Tabell 56. Länsvis fördelning av sakanslag 1:3 och 1:14 år 2020⁴².

Län	1:3	1:14
Stockholms län	4,7 %	5,9 %
Uppsala län	3,2 %	2,6 %
Södermanlands län	3,6 %	3,5 %
Östergötlands län	5,3 %	4,5 %
Jönköpings län	3,5 %	2,8 %
Kronobergs län	2,4 %	3,0 %
Kalmar län	7,5 %	4,2 %
Gotlands län	4,7 %	6,0 %
Blekinge län	2,8 %	2,4 %
Skåne Län	8,9 %	5,0 %
Hallands län	3,7 %	2,9 %
Västra Götalands län	10,7 %	5,3 %
Värmlands län	3,4 %	3,4 %
Örebro län	3,4 %	2,8 %
Västmanlands län	2,3 %	1,6 %
Dalarnas län	5,3 %	6,9 %
Gävleborgs län	3,8 %	3,5 %
Västernorrlands län	3,1 %	4,0 %
Jämtlands län	5,2 %	8,6 %
Västerbottens län	5,9 %	8,9 %
Norrbottens län	6,3 %	12,3 %
Totalt	100 %	100 %

11.5.3 Sysselsättningseffekter

Sysselsättningsstatistik utgår från befolkningen i arbetsför ålder (16 och äldre)⁴³. I tabell 57 och 58 nedan visas den totala sysselsättningseffekten (direkt och indirekt) dels för sakanslag 1:3 och dels för 1:14. Sysselsättningseffekten redo-

⁴² Siffrorna i tabellen är avrundade och summerar därför inte nödvändigtvis till 100 %

⁴³ RAMS – registerbaserad arbetsmarknadsstatistik från SCB

visas på bransch och länen har delats in i fyra kategorier: Stockholm, tjänstelän, tillverkningslän och län med blandad struktur. Detta är en relativt ny indelning som togs fram under arbetet med uppdateringen av sysselsättningsmultiplikatorerna under hösten 2017. Samma indelning användes i förra årets beräkningar. Andelen kvinnor som arbetar i respektive bransch baseras på data för år 2019 från SCB.

Sakanslag 1:3 beräknas sysselsätta flest personer i län med blandad struktur följt av tillverkningslän, därefter följer tjänstelän och Stockholms län. Majoriteten av de sysselsatta arbetar inom skogsskötsel och förvaltning följt av vetenskaplig forskning, arbete på myndigheter och viltvård. Fördelningen är lik den som beräknades förra året. 32 % av dem som sysselsätts av medlen beräknas vara kvinnor, vilket är en 2 procentenheter lägre andel än för 2019.

Tabell 57. Sysselsättningseffekter av sakanslag 1:3 år 2020⁴⁴.

Bransch	1: Stockholm	2: Tjänstelän	3: Tillverknings- län	4: Län med blandad struktur	Totalt	Andel kvinnor
Viltvård; Inventering av rovdjur	5	18	43	41	107	24 %
Skogsskötsel och förvaltning	50	181	228	284	743	24 %
Boktryckerier och övriga tryckerier	0	0	0	0	1	29 %
Byggindustri – byggnation av naturum, leder, etc.	3	12	19	22	56	10 %
Hotell- och restaurang	0	0	0	0	0	
Datakonsulter	1	5	9	8	23	43 %
Fastighetsförmedling	0	0	0	0	0	
Juridisk konsultverksamhet	0	0	0	0	0	
Ekonomisk konsult – värdering av mark	0	0	0	0	0	
Teknisk konsultverksamhet	1	4	7	7	20	43 %
Veterinärverksamhet	0	2	3	3	8	79 %
Arbete på myndigheter; länsstyrelser, m.m.	6	30	50	44	130	58 %
Vetenskaplig forskning	6	29	44	50	130	58 %
Intresseorganisationer	2	9	12	14	37	43 %
Total syssel-sättningseffekt	73	291	416	474	1 254	32 %
varav direkt sysselsättningseffekt	62	248	368	415	1 094	
varav indirekt sysselsättningseffekt	11	43	48	59	160	

⁴⁴ Siffrorna i tabellen är avrundade och delarna summerar därför inte nödvändigtvis exakt till totalen

Medlen från sakanslag 1:14 beräknas sysselsätta flest personer i län med blandad struktur och tillverkningslän, färre i tjänstelän och väldigt få i Stockholms län. Den största andelen av de sysselsatta arbetar på myndighet följt av konsultverksamheter, vilket liknar fördelningen från föregående år. Av dem som sysselsätts beräknas 53 % vara kvinnor. Se tabell 58.

Tabell 58. Sysselsättningseffekter av sakanslag 1:14 år 2020⁴⁵.

Bransch	1: Stockholm	2: Tjänstelän	3: Tillverknings- län	4: Län med blandad struktur	Totalt	Andel kvinnor
Viltvård; Inventering av rovdjur	0	0	0	0	0	
Skogsskötsel och förvaltning	0	0	0	0	0	
Boktryckerier och övriga tryckerier	0	0	0	0	0	
Byggindustri – byggnation av naturum, leder, etc.	0	0	0	0	0	
Hotell- och restaurang	0	0	0	0	0	
Datakonsulter	1	3	4	5	12	43 %
Fastighetsförmedling	0	1	2	2	5	40 %
Juridisk konsultverksamhet	1	2	4	4	11	43 %
Ekonomisk konsult – värdering av mark	1	4	6	7	19	43 %
Teknisk konsultverksamhet	1	3	5	5	14	43 %
Veterinärverksamhet	0	0	0	0	0	
Arbete på myndigheter; länsstyrelser, m.m.	7	31	45	49	132	58 %
Vetenskaplig forskning	0	0	0	0	0	
Intresseorganisationer	0	0	0	0	0	
Total sysselsättningseffekt	11	44	65	72	192	53 %
varav direkt sysselsättningseffekt	7	34	54	56	152	
varav indirekt sysselsättningseffekt	4	11	11	16	41	

11.5.4 Jämförelse över flera år

I tabell 59 och 60 redovisas sakanslagens utfall de senaste tre åren.

År 2020 ökade sakanslag 1:3 till en nivå mellan 2018 och 2019, och den totala sysselsättningseffekten av anslaget ligger också på en nivå mellan 2018 och 2019 års resultat. Det totala sakanslaget 1:14 minskade 2020 jämfört med 2019, men den sysselsättningsgivande andelen av anslaget ökade och därmed

⁴⁵ Siffrorna i tabellen är avrundade och delarna summerar därför inte nödvändigtvis exakt till totalen

även antalet sysselsatta. Antalet sysselsatta per miljoner kronor låg år 2020 på 1,15 jämfört med 1,16 föregående år.

Andelen kvinnor som sysselsatts av medlen har ökat mellan år 2018–2020 för sakanslag 1:14. För sakanslag 1:3 har andelen kvinnor som sysselsatts med medlen jämfört med 2018, men minskat i jämförelse med föregående år. Det beror främst på att en något lägre andel av de sysselsättningsskapande medlen har gått till arbete på myndigheter, vilket är en bransch med en förhållandevis hög andel kvinnor.

Tabell 59. Sakanslag 1:3 Förbrukning och sysselsättningseffekter för år 2018–2020.

År	2018	2019	2020
Anslagsförbrukning	1 194,6 miljoner kr	861,8 miljoner kr	1 058,3 miljoner kr
Medel som ger upphov till sysselsättning	1 202,1 miljoner kr	867,7 miljoner kr	1 081,6 miljoner kr
Direkt sysselsättningseffekt, helårsarbetskrafter	1 210	879	1 094
Indirekt och inducerad sysselsättningseffekt, helårsarbetskrafter	173	132	160
Total sysselsättningseffekt	1 383	1 011	1 254
Andel kvinnor	31 %	34 %	32 %

Tabell 60. Sakanslag 1:14 (tidigare 1:15/16). Förbrukning och sysselsättningseffekter för år 2018–2020.

År	2018	2019	2020
Anslagsförbrukning	1 419,9 miljoner kr	976,5 miljoner kr	873,6 miljoner kr
Medel som ger upphov till sysselsättning	177,8 miljoner kr	159,5 miljoner kr	172,5 miljoner kr
Direkt sysselsättningseffekt, helårsarbetskrafter	149	139	152
Indirekt och inducerad sysselsättningseffekt, helårsarbetskrafter	39	38	41
Total sysselsättningseffekt	188	177	192
Andel kvinnor	52 %	52 %	53 %

11.6 Referenser

Naturvårdsverket (2020). Återrapportering av skydd och åtgärder för värdefull natur 2017–2019. Naturvårdsverket rapport 6920, Stockholm 2020.

RAMS – Registerbaserad arbetsmarknadsstatistik från SCB. (I Arbetskraftundersökningen, AKU, är åldersfördelningen 15–74 år.)

Stockholm 2021-03-01

WSP Sverige AB

Anna Clara Örtendahl och Joakim Franklin

Bilaga 1. Tabell- och figurförteckning

Tabell 1. Anslaget 1:14 för skydd av värdefull natur 2018–2020 (tkr)	11
Tabell 2. Budget och utfall för anslaget 1:14 åren 2018–2020 (mnkr samt procentandel av förbrukad summa)	11
Tabell 3. Genomförda åtgärder för 1:14-medel, till inventering m.m. arealer i hektar	13
Tabell 4. Antal beslut och areal för nybildade och utökade statliga naturreservat (hektar)	17
Tabell 5. Antal beslut och areal för nybildade och utökade kommunala naturreservat (hektar)	18
Tabell 6. Totalt antal och areal för nybildade och utökade statliga och kommunala naturreservat (hektar)	19
Tabell 7. Antal beslut om statliga naturreservat samt areal för nybildade och utökade naturreservat (hektar)	19
Tabell 8. Areal marktäcke i nybildade och utökade statliga naturreservat (hektar) ..	20
Tabell 9. Areal marktäcke i nybildade i kommunala naturreservat (hektar)	20
Tabell 10. Antal beslut om statliga naturreservat där markåtkomsten är klar sedan minst 3 år tillbaka	21
Tabell 11. Antal årsarbetskrafter och öppna ärenden om bildande av naturreservat	23
Tabell 12. Antal naturvårdsavtal 2018–2020 fördelat på huvudsakliga objektkategorier	24
Tabell 13. Markersättningslag, skyddad mark, landareal respektive areal produktiv skog, arealer i hektar	24
Tabell 14. Markersättningslag, antal beslut/avtal och kostnad (mnkr)	25
Tabell 15. Ersättningar till markägare fördelat på olika objektkategorier av skyddade områden (mnkr)	25
Tabell 16. Kringkostnader för områdesskyddet (tkr)	26
Tabell 17. Anslaget 1:3 för åtgärder för värdefull natur 2018–2020 (tkr)	28
Tabell 18. Användning av 1:3-anslaget, ap 1 och 2, 2018–2020 (tkr)	30
Tabell 19. Summa och andel fördelat av 1:3-anslaget, ap1 och ap2, per länsstyrelse 2018–2020 (tkr)	31
Tabell 20. Användning av 1:3-medel inom Tema naturskötsel, 2018–2020 (tkr) ...	32
Tabell 21. Förbrukning av länsstyrelsernas, Stiftelsen Tyrestaskogens och föreningen Laponiatjuottjudus bidrag för skötsel av skyddade områden (tkr)	33
Tabell 22. Kostnader för naturtypsskötsel i skyddade områden fördelat på åtgärder (tkr)	34
Tabell 23. Areal med olika typer av naturvårdsåtgärder 2019 och 2020 (areal i hektar)	35
Tabell 24. Andel registrerade åtgärder i Skötseldos	35
Tabell 25. Medfinansiering av LIFE-projekt från 1:3-anslaget, pågående projekt 2020	39
Tabell 26. Utbetalda 1:3-medel till pågående LIFE-projekt 2018–2020 (tkr)	39
Tabell 27. Inmätning av områdesskyddsgränser. Förbrukade medel (tkr)	40
Tabell 28. Länsstyrelsernas kostnader för arbetet med åtgärdsprogram (tkr)	41

Tabell 29. Åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper 2018–2020	42
Tabell 30. Förbrukade medel till arbete med invasiva främmande arter (tkr)	44
Tabell 31. Medelsanvändning för projekt inom ordinarie LONA 2018–2020 (tkr) ..	46
Tabell 32. Antal beviljade LONA-projekt 2018–2020 (ordinarie LONA, ej våtmark- eller pollineringsprojekt), samt antal åtgärder och kommuner som omfattas	46
Tabell 33. Antal beviljade åtgärder i olika kategorier för LONA-projekt under 2018–2020	47
Tabell 34. Användning av 1:3-medel inom Tema våtmark, 2018–2020 (tkr).....	49
Tabell 35. Medelsanvändningen för våtmarksprojekt inom LONA våtmark 2018–2020 (tkr).....	49
Tabell 36. Fördelningen av de åtgärder som avslutats i LONA våtmarksprojekt som finansierats 2018–2020.....	50
Tabell 37. Fördelningen av åtgärder som ännu inte avslutats men påbörjats under perioden 2018–2020	50
Tabell 38. Användning av 1:3-medel inom Tema pollinering, 2020 (tkr).....	52
Tabell 39. Åtgärder för vilda pollinatörer inom ÅGP-verksamheten 2020 (tkr)	54
Tabell 40. Arealer där åtgärder för vilda pollinatörer inom ÅGP-verksamheten genomförts (hektar).....	54
Tabell 41. Användning av 1:3-medel inom Tema tillgänglighet till naturen, 2018–2020 (tkr).....	55
Tabell 42. Länsstyrelsemas och föreningen Laponiatjuottjudus faktiska medelsanvändning för det statliga ledsystemet i fjällen (tkr)	60
Tabell 43. Genomförda upprustningsåtgärder statliga ledsystemet i fjällen 2015–2020	60
Tabell 44. Medel till naturum 2018–2020 (tkr).....	62
Tabell 45. Antal besökare i naturum 2018–2020	63
Tabell 46. Förbrukning av länsstyrelsernas, Stiftelsen Tyrestaskogens och föreningen Laponiatjuottjudus bidrag för skötsel av skyddade områden – friluftsliv (tkr).....	64
Tabell 47. Antal besök i Sveriges nationalparker och på Sverigesnationalparker, se 2018–2020.....	64
Tabell 48. Användning av 1:3-medel inom Tema fastighetsförvaltning, 2018–2020 (tkr).....	71
Tabell 49. Användning av 1:3-medel inom Tema kunskapsstöd och uppföljning 2018–2020, ap 1 och ap 2 (tkr).....	73
Tabell 50. Översikt över insatser 2018–2020 inom inventering och kunskapsstöd (tkr)	75
Tabell 51. Medel från 1:3-anlaget till nationella marktäckedata, 2018–2020 (tkr) .	78
Tabell 52. Kostnader för åtgärder mot översvämningsmygg 2018–2020 (tkr).....	79
Tabell 53. Användning av 1:3-medel inom Tema rovdjur och annat vilt, 2018–2020 (tkr).....	83
Tabell 54. Sakanslagsförbrukning år 2020 med de beräknade sysselsättningseffekterna.....	96
Tabell 55. Fördelning av sakanslag 1:3 och 1:14 över olika branscher år 2020.....	96

Tabell 56. Länsvis fördelning av sakanslag 1:3 och 1:14 år 2020	97
Tabell 57. Sysselsättningseffekter av sakanslag 1:3 år 2020.....	98
Tabell 58. Sysselsättningseffekter av sakanslag 1:14 år 2020.....	99
Tabell 59. Sakanslag 1:3 Förbrukning och sysselsättningseffekter för år 2018–2020	100
Tabell 60. Sakanslag 1:14 (tidigare 1:15/16). Förbrukning och sysselsättningseffekter för år 2018–2020	100
Figur 1. Antal utförda friluftslivsåtgärder i skyddade områden år 2020	68
Figur 2. Friluftslivsåtgärdernas fördelning på olika kategorier och åtgärdstyper.....	69
Figur 3. Andel (ljusgrönt) av länens statliga naturreservat, nationalparker och naturvårdsområden inom vilka det under 2020 registrerats friluftslivsåtgärder	69
Figur 4. Diagrammet visar den samverkan som länsstyrelserna gemensamt planerar eller genomför såväl lokalt (via kommunerna), regionalt och nationellt, med olika aktörer och inom olika friluftsmål.....	116

Bilaga 2. Nya naturreservat 2020

Län	Namn	Beslutsdatum (bildande)	Beslutsmyndighet	Total areal (hektar)	Landareal (hektar)	Sjöar och vattendrag (hektar)	Hav (hektar)	Skogsmark (hektar)	Varav produktiv skog (hektar)
AB	Tulka	2020-11-22	Länsstyrelse	55,67	55,67			55,16	54,73
C	Bångmossen	2020-09-21	Länsstyrelse	57,23	52,44	4,79		42,47	40,48
C	Djupfjärd	2020-12-14	Länsstyrelse	135,39	135,08	0,31		118,95	103,61
C	Lohusmyr	2020-09-21	Länsstyrelse	20,83	20,83			20,49	20,49
C	Marka-Sandika	2020-11-30	Länsstyrelse	35,23	35,23			34,23	31,75
C	Norboda-Kråkan	2020-12-14	Länsstyrelse	93,98	89,59		4,39	79,7	72,38
C	Södra Lunsen	2020-12-07	Länsstyrelse	112,41	112,41			112,03	97,82
C	Tuskösundet	2020-12-07	Länsstyrelse	59,11	59,11			52,39	52,05
C	Öster-Mörtarö	2020-12-07	Länsstyrelse	32,98	29,03		3,95	26,71	22,98
D	Horsvik	2020-09-08	Kommun	86,88	26,3		60,58	10,05	5,59
D	Trollskogen	2020-03-09	Länsstyrelse	37,94	37,94			37,82	37,61
D	Åsbymon	2020-11-30	Länsstyrelse	23,41	23,41			23,41	23,41
E	Dämpekulla	2020-11-27	Länsstyrelse	32,88	32,88			32,36	32,09
E	Lundaudden	2020-12-15	Länsstyrelse	11,51	11,51			10,13	10
E	Norra Finnledens tallskog	2020-12-15	Länsstyrelse	16,02	15,98		0,04	15,24	13,13
E	Trangölamyren	2020-12-15	Länsstyrelse	75,59	74,4	1,19		59,91	33,45
E	Vreta	2020-12-15	Länsstyrelse	6,02	6,02			5,78	5,78
E	Åksjöskogen	2020-05-20	Länsstyrelse	59,52	59,52			57,81	47,34
F	Kaxholmens lövskog	2020-11-05	Kommun	33,37	33,37			31,54	31,46
G	Fagerhult	2020-06-10	Länsstyrelse	98,89	84,4	14,49		56,13	53,29
G	Ljungsjömyren	2020-11-04	Länsstyrelse	250,64	243,51	7,13		144,7	102,49
G	Näsen	2020-10-21	Länsstyrelse	64,79	32,43	32,36		21,26	18,87
G	Äskekulla	2020-01-29	Länsstyrelse	19,71	19,67	0,04		16,26	16,16

Län	Namn	Beslutsdatum (bildande)	Beslutsmyndighet	Total areal (hektar)	Landareal (hektar)	Sjöar och vattendrag (hektar)	Hav (hektar)	Skogsmark (hektar)	Varav produktiv skog (hektar)
H	Ottenby rev	2020-03-26	Länsstyrelse	12 766,05	28,82		12 737,23		
H	Rälla-Ekerum	2020-12-16	Länsstyrelse	602,8	249,4		353,4	216,8	216,8
H	Värmanäs	2020-01-30	Länsstyrelse	344,48	340,4	3,05	1,03	256,33	248,45
H	Västra Sörby	2020-12-16	Länsstyrelse	172	172			141,91	140,4
I	Bojsvåtar södra	2020-02-06	Länsstyrelse	77,92	77,92			64,01	61,27
I	Fonnsånget	2020-11-09	Länsstyrelse	14,52	14,52			13,89	13,86
I	Hajdhagskogen	2020-02-06	Länsstyrelse	275,84	275,78	0,06		195,29	142,29
I	Hejnum hällar	2020-02-06	Länsstyrelse	245,42	245,42			143,21	57,47
I	Hejnum Kallgate	2020-02-06	Länsstyrelse	249,59	249,59			171,83	92,51
K	Mörrumsåns övre dalgång	2020-11-19	Länsstyrelse	39,01	32,71	6,3		28,01	27,87
K	Ronneby blåmusselbankar	2020-12-17	Länsstyrelse	14 179,37	5,11		14 174,26		
M	Anderstorps eneskog	2020-06-17	Länsstyrelse	14,69	14,69			10,68	10,68
M	Gyertorp	2020-09-10	Länsstyrelse	254,03	147,67	0,05	106,31	35,37	34,8
M	Kustdamarna	2020-02-13	Kommun	20,77	4,18	16,59		1,39	1,38
M	Lyngsjö	2020-01-15	Länsstyrelse	80,37	73,49	6,88		4,01	3,76
M	Rölabackarna	2020-04-16	Länsstyrelse	28,56	28,56			7,16	6,9
M	Skånska Kattegatt	2020-06-17	Länsstyrelse	58 487,8			58 487,8		
M	Törringelund	2020-06-17	Länsstyrelse	25,98	25,17	0,81		22,9	22,9
M	Wanås	2020-10-08	Länsstyrelse	124,81	124,35	0,46		92,8	92,66
N	Alet	2020-02-13	Kommun	54,42	40,55		13,87	22,18	22,07
N	Himmelsberg	2020-06-17	Länsstyrelse	28,92	28,92			24	23,73
N	Keddaböke	2020-03-02	Länsstyrelse	34,94	34,94			32,03	31,47
N	Klimtamossen	2020-12-03	Länsstyrelse	217,1	211,23	5,87		161,12	132,12
N	Sik	2020-03-16	Länsstyrelse	1 393,85	73,86	1,03	1 318,96	0,58	0,56
N	Åkullaböket	2020-11-12	Länsstyrelse	49,3	49,1	0,2		46,41	45,5
O	Borgundaberget	2020-04-16	Länsstyrelse	87,51	87,51			75,64	75,56

Län	Namn	Beslutsdatum (bildande)	Beslutsmyndighet	Total areal (hektar)	Landareal (hektar)	Sjöar och vattendrag (hektar)	Hav (hektar)	Skogsmark (hektar)	Varav produktiv skog (hektar)
O	Marstrandens skärgård	2020-11-16	Länsstyrelse	6 836,72	270,92	0,42	6 565,38	2,55	0,84
O	Snappan	2020-12-16	Länsstyrelse	32,22	32,22			31,68	31,31
S	Brännåsen	2020-03-23	Länsstyrelse	654,37	587,58	66,79		403,95	282,42
S	Båstnäs	2020-06-01	Länsstyrelse	105,42	104,97	0,45		104,68	101,84
S	Havsvalladalen	2020-03-23	Länsstyrelse	1 601,23	1 542,48	58,75		1 413,43	1 186,6
S	Hultberget	2020-02-03	Länsstyrelse	26,72	26,72			25,52	22,11
S	Hån	2020-11-23	Länsstyrelse	49,31	40,87	8,44		38,11	36,67
S	Märramyren	2020-01-27	Länsstyrelse	2 025,99	2 010	15,99		1 224,91	796,11
S	Rackstadsbogen	2020-04-20	Länsstyrelse	28,4	28,34	0,06		28,04	27,94
T	Forsäns mader	2020-11-16	Länsstyrelse	63,73	63,73			21,02	8,91
T	Knapptorp	2020-11-16	Länsstyrelse	19,44	19,44			19,23	19,22
T	Stora Kortorp	2020-11-16	Länsstyrelse	23,61	23,61			11,2	11
T	Svenstorp	2020-11-16	Länsstyrelse	49,96	49,96			47,98	47,96
U	Härsta	2020-12-11	Länsstyrelse	36,41	36,41			35,97	35,32
U	Klinta	2020-06-02	Länsstyrelse	56,02	49,69	6,33		45,22	43,66
U	Stora Bastås	2020-06-02	Länsstyrelse	12,66	12,62	0,04		11,5	11,44
U	Valstasjöns naturreservat	2020-02-17	Kommun	75,16	74,25	0,91		69,17	68,76
U	Virboåsen	2020-12-11	Länsstyrelse	56,49	56,22	0,27		36,97	24,61
W	Alderängarna (utökning)	2020-05-04	Kommun	58,57	52,81	5,76		50,15	50
W	Björnåarna	2020-03-02	Kommun	93,63	25,46	68,17		24,51	23,65
W	Nysundberget	2020-06-18	Länsstyrelse	342,55	342,48	0,07		297,89	220,45
W	Plintsberg	2020-06-08	Kommun	25,27	25,27			23,97	23,97
W	Stormorallen	2020-10-16	Länsstyrelse	111,01	111,01			100,33	98,65
W	Tomossen	2020-07-03	Länsstyrelse	66,52	66,52			41,43	24,64
W	Tranumyren	2020-07-03	Länsstyrelse	27,71	27,41	0,3		4,9	2,68
W	Väckelbergets skogar	2020-10-15	Kommun	45,08	45,08			43,86	42,07

Län	Namn	Beslutsdatum (bildande)	Beslutsmyndighet	Total areal (hektar)	Landareal (hektar)	Sjöar och vattendrag (hektar)	Hav (hektar)	Skogsmark (hektar)	Varav produktiv skog (hektar)
X	Björnberget	2020-10-05	Länsstyrelse	32,75	32,75			32,75	32,75
X	Hälberget	2020-03-02	Länsstyrelse	20,25	20,25			20,13	19,84
X	Kolarsjöbäcken	2020-09-28	Länsstyrelse	120,93	50,16	70,77		43,41	38,85
X	Kvarnberget	2020-11-16	Länsstyrelse	89,72	89,72			88,57	86,61
X	Limön	2020-03-30	Kommun	205	103,29		101,71	86,2	85,66
X	Lomsjuren	2020-09-28	Länsstyrelse	755,95	680,58	75,37		235,14	107,47
X	Långvind	2020-12-15	Länsstyrelse	1 264,96	307,34	8,74	948,88	251,06	231,35
X	Skansberget	2020-03-16	Länsstyrelse	20,15	20,15			20,1	19,62
X	Örnberget	2020-11-16	Länsstyrelse	111,19	105,69	5,5		103,76	97,31
Y	Hjältaberget	2020-12-09	Länsstyrelse	49,4	49,4			48,89	37,13
Y	Hälberget	2020-11-05	Länsstyrelse	36,37	36,23	0,14		33,98	24,29
Y	Kornsjö fjällskog	2020-12-09	Länsstyrelse	33,51	33,51			26,85	20,03
Y	Röforsarnas naturreservat	2020-11-05	Länsstyrelse	30,87	23,9	6,97		19,94	19,65
Z	Ansättån	2020-06-22	Länsstyrelse	521,07	520,23	0,84		436,92	358,12
Z	Djupdalsbäcken	2020-03-30	Länsstyrelse	88,79	88,76	0,03		87,65	87,33
Z	Duwigaeisje	2020-06-01	Länsstyrelse	1 597,04	1 593,12	3,92		533,3	248,37
Z	Edsån	2020-12-07	Länsstyrelse	132,87	127,07	5,8		94,67	62,53
Z	Falkberget	2020-05-11	Länsstyrelse	23,58	23,58			22,9	18,55
Z	Grimsåvallen	2020-05-11	Länsstyrelse	246,08	243,01	3,07		195,31	146,06
Z	Hundtjärnåsen	2020-05-11	Länsstyrelse	58,51	57,73	0,78		55,65	54,19
Z	Hökvattsån	2020-12-14	Länsstyrelse	82,75	59,09	23,66		47,83	35
Z	Siljeåsen	2020-04-06	Länsstyrelse	327,52	327,52			323,59	307,09
Z	Skallet-Ryssen	2020-11-02	Länsstyrelse	70,4	70,4			69,12	65,6
Z	Sprötberget	2020-09-21	Länsstyrelse	315,68	315,68			308,84	301,24
Z	Strömhöjden	2020-09-21	Länsstyrelse	358,33	355,51	2,82		344,55	307,29
Z	Övre Råndalen	2020-11-09	Länsstyrelse	4 265,6	4 069,28	196,32		2 717,99	1 246,81

Län	Namn	Beslutsdatum (bildande)	Beslutsmyndighet	Total areal (hektar)	Landareal (hektar)	Sjöar och vattendrag (hektar)	Hav (hektar)	Skogsmark (hektar)	Varav produktiv skog (hektar)
AC	Bornsmyran	2020-05-07	Länsstyrelse	34,56	31,49	3,07		26,26	24,28
AC	Börtingberget	2020-12-15	Länsstyrelse	1 399,96	1 384,68	15,28		915,44	829,1
AC	Järnesberget	2020-02-28	Länsstyrelse	185,86	185,86			158,93	153,26
AC	Nymyrleden	2020-02-28	Länsstyrelse	5,92	5,92			5,9	5,73
AC	Spärmyrberget	2020-02-28	Länsstyrelse	21,67	21,43	0,24		20,73	20,64
AC	Stor-Almselberget	2020-03-02	Länsstyrelse	218,61	218,2	0,41		152,77	133,22
AC	Stortjärnberget	2020-03-02	Länsstyrelse	12,94	12,94			11,04	8,73
AC	Södra Brånet	2020-02-28	Länsstyrelse	17,99	17,99			17,44	17,4
BD	Ainavarto	2020-06-04	Länsstyrelse	1 486,71	1 486,6	0,11		711,25	513,02
BD	Didnok	2020-12-18	Länsstyrelse	197,55	194,58	2,97		137,77	88,45
BD	Illök	2020-06-04	Länsstyrelse	156,16	142,23	13,93		109,69	94,26
BD	Jarrebacken	2020-11-25	Länsstyrelse	100,58	91,92	8,66		59,09	43,05
BD	Kuusivaara-Penikkajärvi	2020-06-24	Länsstyrelse	188,01	170,42	17,59		149,97	130,84
BD	Laurivaara	2020-06-24	Länsstyrelse	752,43	703,1	49,33		550,67	461,21
BD	Långberget	2020-06-24	Länsstyrelse	65,96	65,96			65,45	51,83
BD	Matala Kuusivaara	2020-06-24	Länsstyrelse	885,31	850,54	34,77		583,67	376,06
BD	Mossabäcken	2020-11-25	Länsstyrelse	46,86	46,86			24,12	15,39
BD	Norra Jukkasvaara	2020-11-25	Länsstyrelse	136,34	136,34			132,41	129,79
BD	Parravirreheden	2020-12-18	Länsstyrelse	555,12	548,91	6,21		411,8	338,38
BD	Päävaara	2020-06-04	Länsstyrelse	443,42	443,42			406,89	365,64
BD	Sileäkielinen	2020-12-18	Länsstyrelse	89,56	89,56			46,02	30,67
BD	Storsanden	2020-06-08	Länsstyrelse	75,56	59,41		16,15	53,23	53
BD	Vatshaanvaara	2020-06-24	Länsstyrelse	2 794,81	2 747,56	47,25		1 492,73	994,35
BD	Ylinen Honkanenvaara	2020-11-25	Länsstyrelse	153,5	147,46	6,04		138,26	107,88

Bilaga 3 Naturvårdsverkets regleringsbrev för 2020

Nedanstående är hämtat från det sista ändringsbeslutet för år 2020, daterat 2020-11-26⁴⁶.

1:3 Åtgärder för värdefull natur (Ramanslag)

<i>Disponeras av Naturvårdsverket</i>		1 065 035
ap.2	Kostnader för skötsel av skyddade områden, artbevarande, friluftsliv m.m. (ram)	1 065 035
<i>Disponeras av Länsstyrelsen i Örebro län</i>		89 000
ap.1	Åtgärder för värdefull natur – del till länsstyrelsen i Örebro (ram)	89 000

Villkor för anslag 1:3

ap.1 Åtgärder för värdefull natur – del till länsstyrelsen i Örebro

1. Anslagsposten disponeras av Länsstyrelsen i Örebro län och ska fördelas ut till samtliga länsstyrelser. Länsstyrelsen i Örebro län ska redovisa anslagspostens användning till Naturvårdsverket.
2. Anslagsposten får användas för kostnader vid länsstyrelserna för arbete och åtgärder som avser friluftsliv, regionala handlingsplaner för grön infrastruktur, invasiva främmande arter och pollinatörer. Medlen ska fördelas enligt beslutad fördelningsnyckel.
3. Högst 13 000 000 kronor får användas för kostnader och arbete vid länsstyrelserna som avser gröna jobb.

ap.2 Kostnader för skötsel av skyddade områden, artbevarande, friluftsliv m.m.

1. Anslagsposten får användas för kostnader samt visst arbete vid länsstyrelserna som avser skötsel, fastighetsförvaltning, byggnadsinvesteringar, samt uppföljning och övervakning av nationalparker, naturreservat, områden som ingår i eller föreslås ingå i nätverket Natura 2000, andra områden med områdesskydd, Kungliga nationalstadsparken, världsarv och Ramsarområden. Anslagsposten får även användas för kostnader för arbete med biosfärområden inklusive bidrag till kommuner och Stockholms universitet.
2. Anslagsposten får användas för kostnader som avser arbete med artbevarande, artskydd, grön infrastruktur, inklusive regionala handlingsplaner, vilt- och rovdjursförvaltning, strategin för svensk viltförvaltning, rovdjursinformation inklusive bidrag till Rovdjurscentrum Sverige, att före-

⁴⁶ <https://www.esv.se/statsliggaren/regleringsbrev/?rbid=21642>

bygga och förhindra introduktion och spridning av invasiva främmande arter, inventering och kunskapsstöd vad gäller arter och naturtyper samt annan övervakning. Anslagsposten får även användas för visst arbete vid länsstyrelserna och för arbete vid Sveriges lantbruksuniversitet, bl.a. Artdatabanken inklusive Artportalen, samt för visst arbete med rovdjursinventeringar hos berörda samebyar. Anslagsposten får även användas för bidrag till de länsstyrelser, kommuner och stiftelser som är huvudmän för naturum och för verksamhet i naturum.

3. Anslagsposten får användas för kostnader samt visst arbete vid länsstyrelserna som avser friluftsliv, inklusive att samordna och leda arbetet med att förverkliga regeringens friluftslivspolitik och allemansrätt samt kommunikation och utbildning inom naturvårdsområdet. Anslagsposten får även användas för bidrag till ideella organisationer som arbetar med natur-, miljö- eller friluftslivfrågor för att sprida information om allemansrätten och utveckla arbetet med friluftsliv.
4. Anslagsposten får användas för kostnader för det statliga ledsystemet i fjällen, där en särskild satsning ska göras på högst 20 000 000 kronor, etablering och drift av ett lavinprognosprogram för den svenska fjällkedjan, verksamhet inom ramen för Fjällsäkerhetsrådet och Nationella snöskoterrådet samt för samebyarnas arbete att ta fram och genomföra terrängkörningsplaner. Anslagsposten får även användas för visst arbete vid länsstyrelserna avseende samma ändamål. Anslagsposten får även användas för bidrag till lokala fjällsäkerhetskommittéer för fjällsäkerhetsarbete.
5. Anslagsposten får användas för statsbidrag till naturvårdsprojekt enligt 1 § 1–6 förordningen (2003:598) om statliga bidrag till lokala naturvårdsprojekt. Högst 31 000 000 kronor får användas som en särskild satsning för att förstärka förutsättningar för vilda pollinatörer. Anslagsposten får även användas som bidrag till länsstyrelserna för att förstärka förutsättningar för vilda pollinatörer. Anslagsposten får även användas för visst arbete vid länsstyrelserna och Naturvårdsverket avseende samma ändamål.
6. Anslagsposten får användas för statsbidrag till naturvårdsprojekt för att restaurera och anlägga våtmarker enligt 1 § 7–8 i samma förordning. Anslagsposten får användas som bidrag till länsstyrelserna för att restaurera och anlägga våtmarker. Anslagsposten får även användas för visst arbete vid länsstyrelserna, Naturvårdsverket och Sveriges geologiska undersökning avseende samma ändamål.
7. Anslagsposten får användas för bidrag till Statens veterinärmedicinska anstalt för eventuella akuta åtgärder – utförda efter samråd med Naturvårdsverket – i arbetet med att följa och analysera utvecklingen av sjukdomstillstånd hos vilda djurpopulationer.
8. Anslagsposten får användas för arbete som avser lokal och traditionell kunskap samt får utbetalas som bidrag till Centrum för biologisk mångfald avseende samma ändamål.

9. Anslagsposten får användas för bidrag till föreningen Laponiatjuottjudus för förvaltningen av världsarvet Lapponia enligt Laponiaförordningen (2011:840) och för bidrag till Stiftelsen Tyrestaskogen för förvaltning av Tyresta nationalpark enligt nationalparksförordningen (1987:938).
10. Anslagsposten får användas för arbetet med åtgärdsprogram för hotade arter, särskilt insatser för att genomföra programmen. Anslagsposten får även användas för visst arbete vid länsstyrelserna avseende samma ändamål. Anslagsposten får även användas för bidrag till de organisationer som bidrar till att genomföra programmen.
11. Intäkter från fastighetsuthyrning, arrenden, naturvårdsskötsel m.m. får användas i verksamheten under anslaget.
12. Anslagsposten får användas som bidrag till länsstyrelser, kommuner och Statens veterinärmedicinska anstalt för att finansiera åtgärder för begränsning av massförekomst av översvämningsmyggor.
13. Anslagsposten får även användas för utgifter för medlemsavgifter och stöd till internationella organisationer som främjar arbetet med biologisk mångfald.
14. Högst 26 000 000 kronor får användas för åtgärder inom naturvård, friluftsliv och biologisk mångfald som skapar gröna jobb.

1:14 Skydd av värdefull natur (Ramanslag)

<i>Disponeras av Naturvårdsverket</i>	870 700
ap.1 Skydd värdefull natur – till NV (ram)	870 700
<i>Disponeras av Länsstyrelsen i Örebro län</i>	4 800
ap.2 Skydd värdefull natur – till länsstyrelsen i Örebro (ram)	4 800

Villkor för anslag 1:14

ap.1 Skydd värdefull natur – till NV

1. Anslagsposten får användas för ersättningar enligt 31 kap. miljöbalken inom Naturvårdsverkets ansvarsområde.
2. Anslagsposten får användas för kostnader som avser förvärv och avtalslösningar för statens räkning av värdefulla naturområden, särskilt skogar och marina områden.
3. Anslagsposten får användas för statsbidrag till kommuner för skydd av värdefulla naturområden.
4. Anslagsposten får användas för kostnader som avser värdering, förhandling och förrättning efter prövning i varje enskilt fall i samband med skydd av värdefulla naturområden enligt miljöbalken, kostnader för arbete, utredningar och inventeringar som ger underlag för detta skydd, förslag till utpekande till nätverket Natura 2000 (inklusive arbete med bevarandeplaner) samt sådana övriga kostnader och kostnader för visst arbete vid länsstyrelserna som hör samman med skydd av värdefulla naturområden.

5. Anslagsposten får användas för bidrag till länsstyrelserna för en tillfällig insats för att slutföra ärenden och fatta beslut om naturreservat i syfte att minska länsstyrelsernas ärendebalanser vad avser skydd av värdefulla naturområden, särskilt för de ärenden där markersättningen är helt löst.
6. Intäkter från försäljning av fastigheter ska tillföras anslaget.

ap.2 Skydd värdefull natur – till Länsstyrelsen i Örebro

Anslagsposten disponeras av Länsstyrelsen i Örebro län och ska fördelas ut till länsstyrelserna i Stockholms, Västra Götalands och Skåne län för att genomföra programmen för skydd av tätortsnära natur. Medlen ska fördelas enligt beslutad fördelningsnyckel.

Bilaga 4. Friluftslivssamordning

Redovisning av länsstyrelsernas arbete med friluftsliv 2020

Naturvårdsverket har i uppdrag att bevara och utveckla förutsättningarna för friluftslivet i Sverige. Genom att anordna regelbundna samordningsträffar, kompetensutvecklingsinsatser, referensgrupper och kommunikationsinsatser skapas förutsättningar för erfarenhets- och informationsutbyte mellan länsstyrelser, med aktörer, kommuner, organisationer och andra myndigheter.

Länsstyrelsernas uppdrag

För sjunde året har länsstyrelserna i uppdrag att samordna och leda det regionala arbetet med att förverkliga regeringens friluftspolitik samt stärka arbetet med tätortsnära natur. Sedan 2015 finansieras uppdraget delvis av medel från anslaget 1:3 *Åtgärder för värdefull natur*. Naturvårdsverket tillhandahåller instruktioner och verktyg för återrapporteringen av uppdraget och sammanställer en samlad rapport.

SAMORDNA OCH LEDA

I det uppdrag som länsstyrelsen har är en viktig del att jobba inom verksamheten med att integrera friluftsmålen. Som en andra del att nå ut till organisationer, kommuner och andra myndigheter.

Den interna samordningen sker exempelvis via informationsmöten, dialogmöten och i olika grupper som består av representanter från avdelningar som har koppling till uppdragets huvudinriktningar för friluftsliv (landsbygdsutveckling, samhällsplanering och naturvård). Arbetet med friluftslivsmålen har fått större genomslag genom att samverka med flera olika verksamheter för att kunna stärka det tvärssektoriella arbetet. Flera länsstyrelser har utformat uppdragsbeskrivning och arbetar med att ta fram interna handlingsplaner för friluftslivet.

Kommunsamarbetet har förstärkts genom fler initiativ och ökad efterfrågan på samarbete via regelbundna träffar. Länsstyrelsernas samordnare har haft en god samverkan med kommunernas tjänstemän men har haft svårare att nå de kommunala politikerna för dialog om utmaningarna i arbetet med att skapa förutsättningar för friluftsutövande. Genom stärkt samverkan inom länsstyrelsen kan man nå fler verksamheter inom den kommunala verksamheten med information och vägledning.

Under 2020 har friluftsliv varit mer synligt i länsstyrelsens kommunikationsarbete, bland annat till följd av ökad naturvistelse på grund av pandemin. Exempelvis har information om allemansrätten lyfts fram.

Det har varit stort fokus på att förankra Friluftslivets år i regionerna. De särskilda förutsättningarna under året har delvis bidragit till ett ökat intresse för friluftslivfrågorna vilket har underlättat arbetet med att förbereda och planera för aktiviteter under Friluftslivets år 2021.

En utmaning med uppdraget att leda och samordna det regionala arbetet är att ingen annan har motsvarande uppdrag med att stärka och utveckla arbetet för att uppnå målen för friluftspolitiken.

Pandemin har påverkat möjligheterna att genomföra uppdraget på så vis att resurser inom länsstyrelsen har omfördelats och det har till viss del försvårat arbetet med uppdraget.

Samordningsinsatser med konkreta exempel

I arbetet med att samordna och leda det regionala friluftslivsarbetet har 86 % av länsstyrelserna valt att tillsätta en tjänst med ansvar för att genomföra uppdraget.

Som stöd i sin samverkansroll har flera länsstyrelser inrättat en intern samordningsgrupp, andra har valt att placera friluftslivssamordnare på en enhet som arbetar med strategiska frågor. Att ta fram regionala strategier är ett sätt att leda arbetet. Bemanningen på flera länsstyrelser har under året förändrats något för att möta behoven i samband med planeringen inför Friluftslivets år 2021.

Länsstyrelsens information på webben om friluftsliv har utökats. Exempel på detta är bland annat information till verksamma inom friluftsliv, framtagande av olika verktyg som underlättar att hitta ut i naturen (naturkartan, fiskeguiden, broschyr om tillgängliga naturområden, beskrivning av besöksvärda naturreservat osv.) samt om vad man ska tänka på som enskild och arrangör i naturen under pandemin.

10 länsstyrelser har genomfört regional konferens om friluftsliv.

Exempel: Genomfört regionala digitala webinarier under året om besöksstrycket och friluftslivets år.

1 länsstyrelse har utsett ansvariga internt för respektive friluftsmål.

Exempel: Länsstyrelsen arbetar organiserat långsiktigt mot de nationella målen för friluftsliv; 9. Friluftsliv för god folkhälsa och 6. Hållbar regional tillväxt och landsbygdsutveckling.

16 länsstyrelser har bildat nätverk för friluftsliv med kommuner, näringsliv, ideella aktörer m.fl.

Exempel: Länsstyrelsen har en intern styrgrupp för samordningen av friluftsuppdraget, styrgruppen består av chefer från naturenheterna, miljöavdelningen och samhällsplaneringsenheten. Efter våren och sommarens stora besöksstryck i den skånska naturen har landshövdingen bjudit in till avstämningar med kommunerna för att fånga upp erfarenheterna för att sedan samla till frukostmöten under 2021 och gemensamt hitta vägar för att underlätta för besökare, naturen och markägare inför besökssäsongen 2021. En intern samordningsgrupp kopplat till arbetet med friluftslivets år har tillsatts.

Exempel: I länsstyrelsens interna nätverk deltar de enheter som arbetar med de olika målen. Goda exempel lyfts vid möten i interna och externa nätverk. Alla bidrar med sina erfarenheter. Arbetet med en långsiktig strategi för tillgänglighet i våra skyddade områden har påbörjats under året. Områdena prioriteras bland annat utifrån besöksstryck, om de är tätortsnära och om de är möjliga att funktionsanpassa.

8 länsstyrelser har tagit fram en långsiktig strategi för arbetet med friluftsliv.

16 länsstyrelser har tagit fram goda exempel och förmedlat dessa bl.a. via regional tankesmedja, nyhetsbrev och intern utbildning.

Exempel: Länsstyrelsen har också deltagit i planering och förberedelser inför Friluftslivets år 2021 genom samordning med övriga länsstyrelser, deltagande i det nationella projektets arbetsgrupper (invigning samt vardagsnäraltätortsnära natur) samt förberedelser inför det länsstyrelsegemensamma projektet ”Landshövdingestafetten” initierat av Uppsala län. Digitala träffar med länets kommuner med information och diskussion kring planering och genomförande av friluftslivets år har även genomförts. Den årligt återkommande regionala konferensen om friluftsliv ställdes om till en serie digitala seminarier (tre stycken) med tema forskning kring hälsoeffekter av naturvistelse samt friluftsliv i planeringen.

18 länsstyrelser har tagit fram informationsmaterial på webben om friluftsliv.

Exempel: Södermanlands friluftslivssamordnare har tagit fram nya nationella texter till länsstyrelsens webb i samverkan med friluftslivssamordnarnätverket. En nationell kontaktperson för den nationella webbredaktionen för innehållet om friluftsliv är utsedd.

3 länsstyrelser har tagit fram regionala mål för friluftslivet.

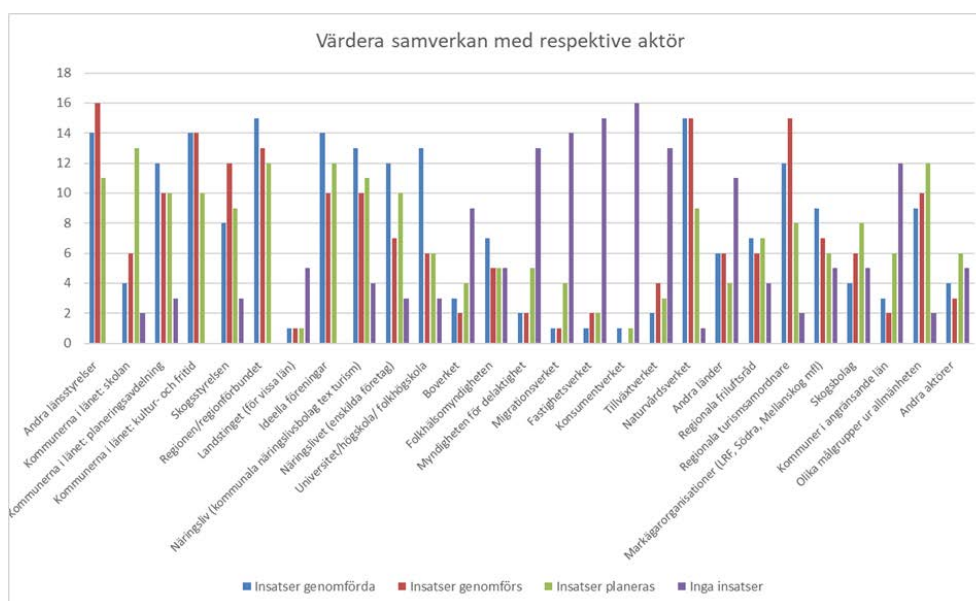
20 länsstyrelser har deltagit i befintliga nätverk.

Exempel: Aktivt deltagande i de nationella nätverken för länsstyrelsernas friluftslivsuppdrag samt olika nätverk för friluftsliv och destinationsutveckling.

Länsstyrelsen har även genomfört andra samordnande aktiviteter och deltagit i olika former av samråd och strategiarbeten. Samverkan med rennäringen i länet har skett under året. I flera regioner har stödmaterial för kartering och planering för friluftsliv utformats och nätverksträffar med kommuner har genomförts. Regionala webinarier om det ökade besöksstrycket och om Friluftslivets år har genomförts.

Det skulle vara önskvärt att centrala myndigheter såsom Boverket och Skolverket tog en mer aktiv roll i det nationella arbetet med friluftslivsmålen och utvecklade samarbetet med Naturvårdsverket och länsstyrelserna i frågor som rör samhällsplanering respektive utomhusundervisning.

Genom en utvecklad samverkan med regionen kan arbetet med att sprida information om värdefulla områden och om vikten av naturen som resurs för folkhälsoarbetet genom att bland annat lyfta FAR (fysiska aktiviteter på recept) och för att öka kollektivtrafik till grönområden.

Figur 4. Diagrammet visar den samverkan som länsstyrelserna gemensamt planerar eller genomför såväl lokalt (via kommunerna), regionalt och nationellt, med olika aktörer och inom olika friluftsmål.

INSATSONMRÅDEN 2020

Det regionala samordningsuppdraget har haft tre insatsområden *samhällsplanering, utvecklings- och tillväxtarbete samt naturvård*. Under året har en rad åtgärder genomförts för att öka förutsättningarna för fler människor att utöva friluftsliv. Åtgärder för att stärka arbetet med tätortsnära natur återkommer under alla insatsområden.

GENOMFÖRDA ÅTGÄRDER OCH PLANERADE EFFEKTER 2020:

❖ SAMHÄLLSPANERING

Länsstyrelsen har gjort insatser för friluftsmålen genomslag i samhällsplaneringen genom:

Åtgärd: Sprida information och material till kommuner, arrangera träffar, granska planer för fysisk planering, göra kommunbesök samt ta fram planeringsunderlag.

Effekt: En träff för länets kommuner som innehöll erfarenhetsutbyte om kartering av friluftsområden (10 kommuner i länet deltog samt 2 kommuner från Norrbotten, 20-tal deltagare) – remisser till översiktsplaner – tillgängliggörande av regionala landskapsanalys av områden potentiellt viktiga för friluftsliv – genomfört 10 kommunbesök i 6 av länets 15 kommuner inriktade på kartering av friluftsområden och utveckling av friluftslivsarbetet – deltagande i nationellt strategiskt arbete bland annat referensgrupp för grönplan (Naturvårdsverket/Boverket) samt målbilder för skogens sociala värden (Skogsstyrelsen).

Åtgärd: Webbinarier i två steg – nationell utblick och exempel från länet. Statistik, kartläggning av områden, friluftsplaner, grönstrukturplaner, tillgänglighöörande, hur den tätortsnära naturen används m.m.
Effekt: Stärka arbetet med friluftsliv i planeringen, särskilt för tätortsnära natur.

Åtgärd: Delta i länsstyrelsens arbete med översiktsplanering för att förbättra möjligheterna för bostadsnära friluftsliv genom att delta i beredning av frågor om tätortsnära natur och med kommunernas kartläggning av områden för friluftslivet i samverkan med enheten för samhällsplanering.
Effekt: Medverkat i yttranden, prövningar, rådgivning, kartläggning med mera.

Åtgärd: Regionens hälsokommunikatörer har utbildats kring allemansrätten och naturvistelse och sprider det vidare till de personer de möter. Kartor för promenadslor i naturområden har tagits fram och kommer ingå i katalogen för fysisk aktivitet på recept.
Effekt: Stärka kunskap hos ovana friluftsutövare, sprida information om allemansrätten till ovana naturbesökare, främja folkhälsa genom naturvistelse.

❖ UTVECKLINGS- OCH TILLVÄXTARBETE

Länsstyrelsen har gjort insatser för friluftsmålets genomslag i utvecklings- och tillväxtarbete genom:

Åtgärd: Länsstyrelsen, regionen och kommunerna bestämde sig för att tillsammans ta fram en gemensam digital friluftsguide. Olika plattformar undersöktes och till slut valdes Naturkartan. LONA-bidrag utbetalades till 5 av länets 6 kommuner efter en gemensam ansökan.

Effekt: Användaren hittar all information enkelt på en plats, oberoende av vem som ansvarar för den specifika friluftsinfrastrukturen. Kommunikationen gentemot användaren underlättas också, extra viktigt när många ovana nu tar sig ut i naturen. Samarbetet mellan aktörerna förbättras och nödvändigheten att lägga in information på Naturkartan bidrar till att man förbättrar förvaltningen av infrastrukturen.

Åtgärd: Länsstyrelsen anordnade i samverkan med Region Norrbotten och Luleå Tekniska Universitet ett heldags webinarium med föredrag om bl.a. folkhälsan i länet, friluftsliv och folkhälsa, fysisk aktivitet och friluftsliv på recept, aktuella projekt på området, grön rehabilitering och naturens betydelse under coronapandemin m.m.

Effekt: Nära 70 personer från länsstyrelsen, region, företag, universitet, organisationer och föreningar med koppling till natur, hälsa, turism och regional utveckling deltog på webinariet. Det har bl.a. utmynnat i en närmare samverkan mellan länsstyrelsen och Region Norrbotten i frågor som rör friluftsliv och folkhälsa samt ett gemensamt projekt mellan länsstyrelsen och Region Norrbotten som ska handla om ”friluftsliv på recept” som ska genomföras under 2021.

Åtgärd: Landshövdingen ställde önskan till samtliga länets kommuner att få vandra tillsammans med kommunledning och representanter från föreningslivet. Samtliga kommuner nappade och vandringarna genomfördes under april till oktober 2020.

Effekt: Få så många människor som möjligt att upptäcka och få förståelse för värdet av ett rikt friluftsliv och för vår natur. Locka fler personer till att utnyttja de fina vandringsleder och naturområden vi har i länet. Lyfta friluftslivet och öka medvetenheten om de värden ett aktivt friluftsliv ger.

Åtgärd: Tillsammans med länsstyrelsens uppdrag med funktionshinderpolitiken har Länsstyrelsen i Stockholms län tagit fram #Delaktighetsboosten# där kommuner kunnat ansöka om konsultcheckar finansierat av länsstyrelsen för att arbeta med tillgänglighet och friluftsliv.

Effekt: Fler människor kommer ut i naturen och folkhälsan stärks. Haninge kommun tar fram en metodik för att tänka in tillgänglighetsfrågan brett över hela kommunen samt utformar friluftslivsanläggningar universellt så att de går att nyttjas av samtliga.

Åtgärd: För att säkerställa förutsättningar för ett robust och långsiktigt kvalitetssäkrat ledsystem i Värmland har samverkan genom möten i regional samverkansgrupp bestående av Visit Värmland, Region Värmland, Skogsstyrelsen, LRF och länsstyrelsen genomförts.

Effekt: Ökad samsyn för en regional ledinfrastruktur samt representation i det nationella projektet Ramverk för låglandsleder.

❖ NATURMILJÖN

Länsstyrelserna har planerat och genomfört insatser för friluftsmålens genomslag i naturvårdsarbetet genom:

Åtgärd: Metod för besöksklassning har tagits fram med klasser utifrån servicegrad och tillgänglighetsanpassningar. Samtliga reservat som länsstyrelsen förvaltar (ca 150 av 170 reservat) klassas enligt metoden.

Effekt: Tydligare prioriteringar. Åtgärdsplan som ger verkstad för att nå målklass. Bättre information till allmänheten.

Åtgärd: Sprida folder med rak och enkel information om Allemansrätten till fler än 170 ställen som möter naturbesökare, hotell, campingar, bensinstationer, mataffärer och naturligtvis turistbyråerna i länet för att nå nya ovana besökare i samband med pandemin.

Effekt: Lättare för ovana besökare i naturen att göra rätt och hitta utflyktsmål. Förhoppningsvis färre konflikter och mindre skräp i naturen.

Åtgärd: Webbinarier *Tätortsnära natur och friluftsliv i översiktsplaneringen* har genomförts i två steg – nationell utblick och exempel från länet. Statistik, kartläggning av områden, friluftspaner, grönstrukturplaner, tillgängliggörande, hur den tätortsnära naturen används m.m.

Effekt: Stärka arbetet med friluftsliv i planeringen, särskilt för tätortsnära natur för målgruppen samhällsplanerare på kommunerna.

Åtgärd: Enkätundersökning till förvaltare i länet för att mäta effekt av coronapandemin i naturen.

Effekt: Ännu inga. Enkätundersökningen pekar på ett antal utmaningar där vi som länsstyrelse behöver stötta förvaltare i naturområden. På sikt kommer denna typ av kunskap stärka samverkan och förvaltning av naturområden i Stockholms län. Vidare får vi också en helt ny kunskap över hur naturen faktiskt mår och kan få en uppfattning över slitage i naturen.

Bilaga 5. Länsstyrelsernas arbete med vilda pollinatörer

Länsstyrelsernas redovisningar av arbete för vilda pollinatörer, ap 1 anslag 1:3 budgetåret 2020

Stockholms län

Återrapportering 2021, uppdrag 3 A:11, stärka förutsättningar för vilda pollinatörer

Inom ramen för uppdraget att arbeta för att stärka förutsättningar för vilda pollinatörer i landskapet har mycket av arbetet under uppdragets första år bestått av förberedelser och planering, både för årets verksamhet och kommande två år eftersom uppdraget sträcker sig till och med 2022. En projektledare för arbetet har rekryterats under året.

När det gäller konkreta åtgärder under 2020 har pollinatörsfrämjande eller kompetenshöjande åtgärder genomförts i tre naturreservat som länsstyrelsen förvaltar. En blommande insädd på åkermark med tillhörande skyltar har utförts i Angarnssjöängens naturreservat och en betesfälla för att möjliggöra sent betet och ökad blomning har ordnats i Väsby hage naturreservat. I Tullgarns naturreservat har en gammal täkt rensats med syfte att skapa bomiljöer för sandlevande bin. En inventering av pollinerande insekter i flera reservat i länet har utförts. Denna syftar till att ge en bättre bild av förutsättningar för och behov av framtida åtgärder.

Bidrag har vidare beviljats till andra förvaltare av statligt skyddade naturområden i länet för åtgärder som gynnar vilda pollinatörer och ökar kunskapen om pollinatörer hos allmänheten som besöker områdena. Bidrag har också beviljats till projektet ”hela Sverige blommar” för blommande insädder på åkermark. Tack vare bidragen kommer en provkarta av olika insatser i olika miljöer över hela länet att snabbt bli tillgänglig för oss att visa upp vid olika pedagogiska aktiviteter kommande år.

En artikel har skrivits i länsstyrelsens tidning till lantbrukare och landsbygdsföretagare, Landsbygd i Centrum, i syfte att öka kunskaperna om pollinatörerna i jordbrukslandskapet.

Ett internt nätverk för pollinatörsfrågor har byggts upp inom länsstyrelsen för effektivare arbete över enhets- och avdelningsgränser. Kommunekologernas kompetensutvecklingsbehov på pollinatörsområdet har kartlagts för att kunna planera aktiviteter som höjer kompetensen både för dem och för länsstyrelsens personal.

Uppsala län

Årsrapport stärka förutsättningar för vilda pollinatörer

Om uppdraget: Länsstyrelsen i Uppsala län har genom regleringsbrevet år 2020 haft i uppdrag att ”arbeta för att stärka förutsättningar för vilda pollinatörer i landskapet”, bl.a. inom ramen för förordningen om statliga bidrag till lokala naturvårdsprojekt”. Den del av detta uppdrag som handlar om att fördela medel till lokala naturvårdsprojekt (LONA) redovisas på annat sätt. Innevarande rapport redovisas till Naturvårdsverket, med kopia till regeringen (Miljödepartementet), senast den 15 februari 2021.

Den 1 juni anställdes en samordnare för projektet i Uppsala län, och ett start-PM för en projektplan har tagits fram. Planen preciserar samordning genom nationell och regional samverkan genom lokala naturvårdssatsningen (LONA), åtgärdsprogram för hotade arter (ÅGP), landsbygd (landsbygdsprogrammet), miljöstrategienheten (grön infrastruktur) och naturskyddsensheten (skötsel av skyddad natur).

Länsstyrelsen har deltagit vid samtliga 6 nationella möten som anordnats av Naturvårdsverket. Länsstyrelsen har även deltagit som ett av tre pilotlän till Naturvårdsverket för att genom METRIA ta fram Nationella geografiska underlag för potentiella boplatser och blomrika miljöer för vildbin.

Pollinering har integrerats i det regionala färdplansarbetet för att påskynda arbetet med att nå miljömålen. Kontakter har tagits med aktörer som skulle kunna bidra, bland annat Uppsala läns kommuner, regionala golfföreningar och svenska golfförbundet samt olika grustäktsföretag. Tolv olika aktörer har valt att göra åtaganden för att hjälpa pollinatörer och pollinering lyftes särskilt under den speciella löftesceremonin.

Fjorton åtgärdsprogram för hotade arter berör direkt hotade pollinatörer och sommaren 2020 förstärktes arbetet inom några av dessa. Några sådana var väddnätfjäril, svartfläckig blåvinge, vildbin på ängsmark och klöversobermal. För de båda tidigare har ett arbete påbörjats med att ta fram en landskapsplan för arterna, för de senare gjordes fynd av nya lokaler i länet, som kan bli en nystart för åtgärder kommande år.

Två skötselmöten har arrangerats (24 augusti och 12 oktober) i sandiga marker på och runt Marma skjutfält tillsammans med förvaltning av skyddade områden och Upplandsstiftelsen, där åtgärder i sandig miljö diskuterades delvis tillsammans med Fortifikationsverket och Fastighetsverket. Ett möte har hållits inom projektet ”Roslagen inom infrastrukturens gräsmarker” där förs en dialog om samordnad och samverkande skötsel mellan kraftledningsbolag, Trafikverket, Jordbruksverket, Golf förbundet, forskare på SLU, Artdatabanken och länsstyrelsen.

Uppsala län har fördelat medel till Hushållningssällskapet för att administrera fröer till lantbrukare i Uppland. Denna satsning är en del av Hela Sverige blommar.

Södermanlands län

Vilda pollinatörer 2020

Länsstyrelsen insåg tidigt att arbetet med vilda pollinatörer skulle bli något försenat varför 200 000 kronor omfördelades till arbete med Grön infrastruktur. För återstående medel har länsstyrelsen påbörjat arbetet med dels konkreta åtgärder, dels samverkan med naturvårdens aktörer i länet.

Uppdraget har diskuterats och förankrats vid Samrådsgrupp för naturvård och vid kommunekologträff. Länsstyrelsen har gett både kommuner och allmänheten råd om insatser för att gynna vilda pollinatörer. Ett samarbete med Hushållningssällskapet kring vilda pollinatörer i odlingslandskapet har också inletts. Internt på länsstyrelsen har naturvårdsenheten och enheten för jordbrukarstöd genomfört en gemensam exkursion.

Som exempel på konkreta åtgärder kan nämnas en insats i Stendörrens naturreservat där länsstyrelsen avsatt ett område för levande utställningar om biologisk mångfald med bl.a. material om vilda pollinatörer kallat ”Artriket”.

Åtgärder för vilda pollinatörer har genomförts tillsammans med reservatsförvaltningen i Åsbyåsen och på Vansö där ÅGP tidigare arbetat med ett större område med flera utpekade arter av vildbin.

Östergötlands län

Redovisning av Länsstyrelsen i Östergötlands län arbete med vilda pollinatörer 2020

Länsstyrelsen i Östergötlands län har lång erfarenhet av naturvårdsarbete med vildbin och god kunskap om var värdefulla områden finns samt behovet av naturvårdsåtgärder på dessa. Länsstyrelsens arbete med vilda pollinatörer har under 2020 därför fokuserat på skötsel- och restaureringsåtgärder.

Länsstyrelsen erhöll 1 299 220 kronor för arbete med vilda pollinatörer. Av dessa medel har ca 20 % använts till konkreta skötselåtgärder av entreprenörer och markägare, och i övrigt till kostnader för personaltid. Denna tid har till stor del använts till planering, kontakter och administration för skötselåtgärder som genomförts via andra medel. Till dessa medel hör bland annat VIP-projektet via ÅGP och medel som erhållits från Landsbygdsprogrammet för skötselinsatser i sandmarker och fällindelning av blomrika betesmarker.

Skötsel- och restaureringsåtgärder för vilda pollinatörer har genomförts på totalt över 50 platser i länet under 2020, med tonvikt på kalktorrängar och sandmarker i slättbygd och blomrika torrängsmiljöer i skogsbygderna. Det handlar om såväl traditionella skötselåtgärder (röjning, slätter, stängsling för att möjliggöra bete, naturvårdsbränning), som mer okonventionella metoder (schaktning, utläggning av sandbäddar, utplantering av ängsväxter). Stora insatser har också gjorts för att bekämpa invasiva främmande arter som blomsterlupin och kanadensiskt gullris.

Det har även genomförts inventeringar och informationsinsatser. Inventeringarna har visat på en mycket snabb positiv respons från hotade vildbin på de åtgärder som genomförts. Informationsinsatserna har bland annat bestått av medverkan i media och föredrag. Som ett exempel kan nämnas ett föredrag till länets golfklubbar om hur de kan gynna vilda pollinatörer, vilket också resulterat i samarbeten kring konkreta åtgärder med två klubbar. Information har också spridits genom skyltar på ett antal platser där mer okonventionella metoder har använts och/eller där många människor passerar.

Jönköpings län

Redovisning av pollineringsarbetet i Jönköpings län 2020

SAMORDNING OCH PLANERING

Länsstyrelsen i Jönköpings län har arbetat med pollineringsuppdraget främst genom en samordnande person, men i samarbete med kollegor inom ÅGP, landsbygd och grön infrastruktur. Med koppling till miljöövervakning har länsstyrelsen upphandlat en gaddstekelövervakning och för att bland annat underlätta prioritering av uppsökande rådgivning har länsstyrelsen upphandlat en analys över lämpliga vallar att omvandla till ängar och tillhörande kunskapsunderlag. På Linköpings stifts mark har länsstyrelsen påbörjat en analys över prioriterade områden att ge rådgivning om skötsel som gynnar vilda pollinatörer.

ÅTGÄRDER SOM GODA EXEMPEL I DEMONSTRATIONSOMRÅDEN

Länsstyrelsen har genom markägare anlagt tre demonstrationsområden samt en fjärilsstig utmed en vandringsled för att under kommande år genom skyltar och guidningar inspirera allmänhet och lantbrukare genom att visa upp goda exempel på insatser. Åtgärderna ger även konkret nytta för pollinatörer genom anläggning av ängsmark och örtrika vägkanter, sandbäddar, död ved och insekshotell. Länsstyrelsen har även anordnat en bränningskurs för att inspirera markägare att själva genomföra bränning av ängsmark.

KOMMUNIKATIONSINSATSER FÖR INSPIRATION OCH ERFARENHETSUTBYTEN

Länsstyrelsen har startat en samarbetsyta för länets kommuner för att underlätta dialog och erfarenhetsutbyte inom pollineringsarbetet. För att ge ytterligare tillfälle att byta erfarenheter, öka kompetensen om pollinering och ge inspiration i arbetet med att gynna pollinatörer har länsstyrelsen anordnat ett digitalt möte för samtliga kommuner samt två fältträffar med utgångspunkt i befintliga LONA-projekt där närliggande kommuner deltog.

I samma syfte anordnade länsstyrelsen även en fältvandring för länets golfklubbar i samarbete med Svenska Golf förbundet. För allmänheten som målgrupp anordnade länsstyrelsen också en trädgårdsvandring med fokus på

pollineringsfrämjande skötsel och biologisk mångfald. Länsstyrelsen har även genomfört en inspirationsdag om ängars betydelse för biologisk mångfald och pollinering med demonstrationer av olika skötselmetoder.

Utöver detta har länsstyrelsen skrivit en artikelserie om pollinering utifrån olika infallsvinklar i länsstyrelsens tidning Förvetet, som skickas till lantbrukare och markägare i länet.

Kronobergs län

Länsstyrelsens arbete 2020 med att stärka förutsättningarna för vilda pollinatörer

Länsstyrelsen i Kronobergs län har under 2020 genomfört flera åtgärder för att stärka förutsättningarna för vilda pollinatörer.

Länsstyrelsen har utsett en projektledare för att planera och genomföra åtgärder i pollinatörsuppdraget. Ett viktigt inslag i planeringen är vår ambition att koordinera länsstyrelsens olika insatser för att främja biologisk mångfald. Projektledaren deltar i och är vår representant i Naturvårdsverkets samordnarnätverk. Vi har tagit fram en kanalstrategi, en idé om hur vi kan använda olika kanaler för att nå olika mottagare med budskap och information som främjar pollinatörer. Syftet med kanalstrategin är att formulera hur vi mer träffsäkert och effektivt kan nå personer med relevanta budskap så att förutsättningarna för vilda pollinatörer stärks. Vi har delat strategin med samordnarnätverket som Naturvårdsverket driver.

Inom ramen för förvaltningen av länets naturreservat har vi skrapat väggkanter, grustag och åkrar och sått in frön, till exempel olika arter fibblor, ärtväxter och åkervädd. Vi har valt frön som kommer från växter som är rika på pollen och nektar och som på så vis gynnar insekter. Syftet med dessa åtgärder är att skapa boplatser åt insekter.

Koordinerat med ÅGP och i samarbete med Älmhults kommun och Trafikverket har vi följt upp och skött om biparadiset Diö stationsäng. Skötseln har bland annat bestått av borttagning av tall och sly samt avbaning av det ytliga jordlagret från områdets mest prioriterade del. Vi har dessutom påbörjat samarbete med ett antal aktörer om andra insatser, till exempel med Eon om etablering av bibäddar vid transformatorstationer.

Vi har beviljat stöd och bedriver verksamhet i två kommuner inom ramen för LONA pollinering.

Kalmar län

Redovisning Vilda Pollinatörer Kalmar län

Den största delen av anslaget till vilda pollinatörer har finansierat två heltidstjänster som arbetat med samordning av Länsstyrelsen i Kalmar läns arbete med pollinatörer. Detta arbete har resulterat i följande åtgärder:

Informationssatsningar

- Produktion av tre kortfilmer om vilda pollinatörer (delvis detta anslag)
- Seminarium om ängsskötsel på kyrkogårdar riktad till kyrkogårdsförvaltare i länet (delvis detta anslag)
- Internutbildning i värdet av sandiga marker
- Framtagande av informationsskyltar om sandiga marker
- Anläggning av en demonstrations- och informationssplats i Algutsrum
- Växtguide – Bra växter för pollinatörer i din trädgård

LONA POLLINERING

Deltagande i handläggning av ansökningar, rådgivning till kommuner, upp rättande av åtgärdsförslag.

ÅGP – POLLINERING

Åtgärder har utförts inom de tre utpekade hotspot-områdena Ancylusvallen, Strandskogen/Ekerum och Nybroåsen. Dessa åtgärder har tillsammans kostat 3 miljoner varav detta anslag finansierat 500 000 kronor (ÅGP-VIP har finansierat det övriga). Åtgärdena riktade sig till 10 särskilt hotade vilda bin och utfördes på totalt 18 platser. De marker som omfattades bestod av bland annat skogsmark, åkermark, betesmark, golfbanor och före detta grustäcker. Åtgärdena syftade till att skapa rikare blomning genom t.ex. insådd av äng i åkermark, plantering av pluggplantor och återinförelse av bete samt att skapa nya uppväxtmiljöer genom avbaning för att blotta sand. Åtgärdena har skett i samarbete med EON, Trafikverket, Nybro kommun, Borgholms kommun, Kalmar kommun, Nybro golfbana, Ekerum resort, Svenska kyrkan, Algutsrums hembygdsförening och privata markägare. Detta arbete redovisas i separat redogörelse.

Skyddade områden

Åtgärder för hotade pollinatörer har genomförts i reservaten:

- Svartbäcksmåla (kommunalt)
- Rälla-Ekerum (statligt)

Områdesskydd

Nya reservat under året där pollinatörer utgör en viktig del av bildandet:

- Bildande av Rälla-Ekerums naturreservat
- Utökning av Slagdala naturreservat

Övriga projekt

Gräsmarkernas infrastruktur – Genomförande av samverkansmöten inom Projekt Region syd-Småland med Trafikverket, E.ON, Svenska kraftnät, länsstyrelserna i Jönköpings och Kronobergs län, SLU Artdatabanken och SLU Institutionen för ekologi.

Gotlands län

Vilda pollinatörer – ap 1 – Länsstyrelsen i Gotlands län

Medlen i pollinatörssatsningen har använts till lön för personal som bland annat förankrat och genomfört åtgärder inom nationellt utpekade fokusområden för vilda, hotade pollinatörer, Stånga respektive Tofta-Visby samt åtgärder som finansierats av ÅGP-medel.

Inom VIP, åtgärder för hotade vilda pollinatörer har sandåtgärder utförts i nedlagda täkter, kraftledningsgator och friluftsområden. Røjningar har genomförts i blomrika alvarmarker, rikkärr, en lövängsrest samt ett änge. Den restaurerade lövängsresten håller på att stängslas och lika så ett skogsbeta. Sådd och planering samt insamling av frön har inriktats på värdväxter, olika blåklockor, men även ängsflora har såtts ut.

Sandåtgärder har även genomförts på två golfbanor, Slite respektive Kronholmen och i samband med bortgrävning av vresros på Ljugarns strand samt i Lickershamn där åtgärden inte är avslutad.

Under sommaren har storblosterbi och andra vildbin knutna till blåklocka inventerats. Svartfläckig blåvinge, apollofjäril och väddnåtfjäril, vilka gått kraftigt tillbaka sedan 2018 följdes även upp, delvis finansierade av biogeografisk uppföljning av dagfjärilar.

Informationstavlor i form av fem bihotell har försetts med nytryckta skyltar om pollinatörer, på strategiska, välbesökta platser. Ytterligare tre temaskyltar har färdigställts och satts upp vid exempelvis blomrika, kommunala grönytor med sen klippning, anlagda bibäddar samt restaurerade blomrika betesmarker. Tre vykort med budskap om Gotlands pollinatörer och dess behov av livsmiljö, hur man bygger ett bihotell, och alvarens betydelse, trycktes och distribuerades bl.a. via naturum. Två fältföreläsningar planerades men fick ställas in på grund av pandemin. Vi har medverkat i lokal press (TV-inslag, radioinslag samt tidningar). Skötseldiskussioner har förts med Trafikverket, Region Gotland, Gotlandshem, Svevia, Svedavia, GEAB, Kyrkan, Fortifikationsverket och Försvarsmakten. Skötselrådgivning har getts till två besöksmål, Lummelundspark och Lunds allé's planerade ridanläggning. Samverkan för att bland annat få till fortsatt lagom slitage i de nyrestaurerade miljöerna har skett med Stånga idrottsförening och ridsportföreträdare, Gutelabben, Visby orienteringsklubb samt djurhållare. Två ekologiska odlare med gårdsbutiker och en krog har anlåtats för att driva upp blåklockor och förmedla information.

Blekinge län

Redovisning av pollineringsuppdraget 2020

Länsstyrelsen i Blekinge län har från och med maj månad 2020 anställt en samordnare för arbetet med pollineringsuppdraget. Samordnaren har arbetat tillsammans med övrig relaterad verksamhet inom ÅGP, och till viss del inom lantbruk och reservatsförvaltning. En viktig del av arbetet har varit informationsspridning till olika aktörer så som privatpersoner, lantbrukare, vägföreningar, hyresgästföreningar, kommuner med flera.

I maj gjordes en röjning av barr- och lövträdsplantor i Häljarums naturreservat. Även en sandblotta på 15 x 4 meter skrapades fram. Naturreservatet är en gammal grustäkt där det finns flera rödlistade vildbin, bland andra svartpälshi. Genom att sanden blottas ökar utrymmet för binas bobygge.

Under två dagar har medlemmar i Jämjö skytteförening rensat bort lupin och krattat bort mossa från sanden på Jämjö skjutbana som ligger i anslutning till Häljarums naturreservat. Skjutbanan ligger i ett sandigt område där flera rödlistade arter finns, bland andra storfibblebi. För åtgärden fick föreningen ett ekonomiskt bidrag av länsstyrelsen, och länsstyrelsen medverkade vid en av dagarna.

Länsstyrelsen medverkade i Karlskrona och Sölvesborg på den Europeiska Trafikantveckan. Syftet med Trafikantveckan är att uppmuntra till hållbara resor och transporter, och det var ett bra tillfälle för att nå ut med information till allmänheten även om pollinatörer. På naturum i Ronneby gjordes en utställning som gick att se hela veckan. Två roll-ups med information om hoten mot vildbin och vad man som privatperson kan göra för att hjälpa dem köptes in. Under veckan delades även information om vildbin ut via broschyrer och det fanns möjlighet för besökare att ställa frågor. Roll-ups:en kommer att kunna användas till fler evenemang i framtiden.

I november anordnade länsstyrelsen en ängskurs för kyrkogårdsförvaltare, två föreläsare var inbjudna att prata om biologisk mångfald och anläggning av äng. Till detta tillfälle införskaffades boken ”Kyrkogården: en noas ark” som delades ut till de 18 deltagarna. Boken beskriver den biologiska mångfalden som kan hittas på en svensk kyrkogård. Flera församlingar i länet är intresserade av att omvandla gräsmattor till äng så kursen var mycket uppskattad.

En insektshåv har köpts in och två stora krukor samt jord för att så ängsfrön i. Krukorna kommer användas som exempel på hur en äng kan se ut och skall kunna vara med på offentliga evenemang i framtiden.

Dessa medel har även finansierat samordnarens arbete med VIP-projektet. Totalt blev kostnaden 575 858 kronor.

Skåne län

Pollineringsuppdraget 2020 i Skåne län

Länsstyrelsen i Skåne län har drivit arbetet för att gynna vilda pollinatörer (enligt dispositionsrätten Örebro län Ref.nr. 511-8388-2019) som internt

projekt tillsammans med bland annat GI, LONA, ÅGP, naturvården och landsbygd. En referensgrupp har formats. Dialogmöten har genomförts med olika regionala aktörer (se nedan). Länsstyrelsen i Skåne län har även medverkat i de nationella samordningsmötena samt suttit som länsstyrelsernas representant i myndighetsnätverket inom pollineringsuppdraget. Intresset från media har varit stort och resulterat i 10-tal inslag/artiklar. Länsstyrelsen har upprepat lyft frågan om vikten av att använda lokalt växtmaterial med känt ursprung för utsättning (utsådd/plantor).

DIALOGMÖTEN OCH SAMARBETEN

Ny kunskap har inhämtats genom workshop med Lunds universitet på temat samverkan om vilda pollinatörer samt planering för vidare samarbete under 2021. Seminarium genomfördes med de skånska kommuner som har LONA-pollineringsprojekt igång och/eller vill söka inför nästa ansökningsomgång samt uppmaning om att upprätta kommunala pollineringsplaner. Dialogmöten med Trafikverket, E.ON och Svenska kraftnät om anpassade åtgärder för vilda pollinatörer i infrastrukturernas gräsmarker, med Försvarmakten och Fortifikationsverket om militära övningsområden, med Skogsstyrelsen om åtgärder i skogsmiljöer. Samarbete med Hushållningssällskapet runt ”Hela Skåne blommar” samt produktion av informationsskyltar.

RIKTAT NATURVÅRDSARBETE

Riktade åtgärder för hotade vildbin har genomförts inom VIP-ÅGP där sammanlagt 58 åtgärder omfattande 58 hektar har genomförts i 33 områden inom 5 hot spots för hotade vildbin. Tillverkning av 50 bihotell för distribution 2021.

KUNSKAPSHÖJANDE AKTIVITETER

Produktion av fyra tematiska foldrar om restaurering och anpassad skötsel av golfbanor, kyrkogårdar, idrotts- samt ridanläggningar. Foldrarna ska bland annat kunna användas för riktade rådgivningar 2021. Illustration av tidslinje med budskapet att blomrikedom är nödvändig under hela växtsäsongen. En bok om och med Skånes humlor har tagits fram. Tre korta filmer har gjorts om åtgärder för pollinatörer på tema sandiga hot spots, ängs- och betesmarker samt urbana miljöer. Information har även spridits på webb och sociala medier samt genom ett 25-tal presentationer. Inom lantbrukssektorn har riktade kurser (fröodling av vilda blommande växter) och rådgivningar (från vall till äng, skötsel och hjälp med insädd samt att gynna pollinatörer på hästgårdar) genomförts.

KOSTNADSREDOVISNING

Summa intäkter	Summa kostnader	Projektutfall
1 803 062	1 647 947	155 115

Hallands län

Redovisning av arbete för vilda pollinatörer i Hallands län 2020

(VIP-satsning Veinge och LONA pollinering ej inkluderad – redovisas separat)

Regeringens satsning på pollinatörer och de medel som länsstyrelsen fått via Örebro län under 2020 för att gynna pollinerande insekter har förstärkt arbetet för landskapets pollinatörer utöver vad som normalt görs inom exempelvis arbetet med åtgärdsprogram för hotade arter (ÅGP) och grön infrastruktur (GI). Medlen har tydliggjort vikten av prioritering av åtgärdsinsatser och kunskapsförmedling både internt på länsstyrelsen och mot landskapets övriga aktörer och har med kort varsel möjliggjort en utveckling av detta viktiga arbete.

Informations- och rådgivningsarbetet kring pollinatörer och blomrika marker har intensifierats. Exempel på insatser under året:

- Ett kunskapshöjande internt upptaktsmöte hölls med förvaltning, områdesskydd, artskyddshandläggare, representant från lantbruksenheten, Västkuststiftelsen och kulturmiljö. Målsättningen var att utveckla intern samverkan och sätta fokus på behov och brister för pollinatörer i skyddade områden/övriga landskapet.
- Samverkan med kulturmiljö där skötsel av fornminnen gynnas av arbetet med pollinatörer och utveckling av åtgärdsarbete i fornlämningsområden.
- Samverkan och utveckling av adaptiv förvaltning med syfte att gynna pollinerare i skyddade områden har skett internt på länsstyrelsen inom den nybildade Hävdgruppen och även i den befintliga Skogsgruppen.
- Samverkan med Region Halland kring en kilometerlång åkerremsa invid en populär cykelled, där regionen informerade om vikten av att gynna pollinatörer, både genom skyltning, TV-inslag och tidningsartiklar. Skyltning med QR-kod för spridning av vår vildbibroschyr.
- Rådgivning och åtgärdsplanering vid förfrågningar från allmänhet och andra aktörer, exempelvis Fortverket/militären, Falkenbergs kommun, Eon, Trafikverket och kyrkogårdsförvaltning. Flera av de planerade åtgärderna har genomförts.
- Nytryck och spridning av länsstyrelsens broschyr om vilda bin i Halland och lämpliga åtgärder för dessa. Broschyren användes exempelvis av Falkenbergs kommun vid en utbildningsinsats för deras tekniska förvaltning.
- Vid framtagande av nya skötselplaner för skyddade områden, har vid remissförfarande betydelsen av områden som kan utvecklas för att gynna vilda pollinatörer lyfts så som hävd av vägkanter i reservaten, brynmiljöer, etc.
- Planeringen av riktade åtgärder inom VIP-projektet kring Veinge, där den biologiska mångfalden är hög och där åtgärder bedömts ge stor effekt, har utförts inom arbetet med vilda pollinatörer.

Västra Götalands län

Återrapportering – arbetet med pollineringsuppdraget 2020 i Västra Götaland

Vi har arbetat brett med kunskapsspridning, vägledning och praktiska åtgärder för att gynna vilda pollinatörer i länet. Dialog har förts med våra förvaltare, internt och med Väst kuststiftelsen, för att få till åtgärder inom våra skyddade områden. Genom röjningar, stängslingar, frösådd och blottläggning av sand har vi skapat förutsättningar för blomrika miljöer och boplatser för många pollinatörer, däribland guldsandbin, både inom och utanför skyddade områden. Konsulter har genomfört rådgivning för flertalet golfklubbar, med fokus på åtgärder för pollinatörer, varav två sedan sökt LONA-bidrag. Inventering av vildbin har påbörjats i flera delområden i länet för kunskapsuppbyggnad.

Kommunerna har fått vägledning om vad de själva kan göra för pollinatörer via bland annat olika utskick, webinarium och nätverksträffar. De har även informerats om LONA-pollinering. Totalt har 13 pollineringsprojekt beviljats LONA-bidrag 2020 och ett ordinarie projekt har lagt till en pollineringsåtgärd som beviljats extra medel. Vi har gett bidrag till Hushållningssällskapets projekt Hela Västra Götaland blommar, för att öka blomrikedomen i åkermarker.

En artikel har publicerats i länets tidning till lantbrukare och vi har deltagit i livesändning med LRF Väst om biologisk mångfald. Vi har även uppdaterat boken Dagfjärilar i Västsverige och köpt illustrationer till kommande vägledningar och broschyrer. Vår hemsida har fått en egen sida om vilda pollinatörer och den uppdateras löpande med matnyttig information. Genom sociala medier har vi informerat allmänhet om vårt arbete med vilda pollinatörer och vad arterna behöver för sin överlevnad. Vi kom igång med arbetet ordentligt först i maj, men har ändå nyttjat det mesta av våra tilldelade medel för 2020.

Värmlands län

Verksamhetsredovisning av Länsstyrelsen i Värmlands län arbete med att stärka förutsättningarna för vilda pollinatörer år 2020

Länsstyrelsen har inom regeringsuppdraget med att stärka förutsättningarna för vilda pollinatörer arbetat i väsentlig grad med nedanstående åtgärder inom rubricerade huvudsakliga kategorier av åtgärder. Därutöver har förts en kontinuerlig dialog och samverkan med andra aktörer/verksamheter både externt och internt på länsstyrelsen. Länsstyrelsens sakkontakt har deltagit i samtliga månatliga samordnarmöten med Naturvårdsverket. Fyra medarbetare har arbetat i mer eller mindre hög grad med uppdraget.

Information och evenemang. 1) Pressmeddelande om pollinatörsuppdraget, och mediaträff vid en pollinatörsrik trädgård och banvall vid Edsgatan norr om Karlstad med deltagande av länsmedia från SVT, Radio P4 och Värmlands

Folkblad; 2) Artikel i länsstyrelsens lantbruksblad Utsikt om betydelsen av sälg för vilda pollinatörer; 3) Föreläsning om vilda pollinatörer på Forshaga-akademien.

Rådgivning. 1) Samverkansmöte i fält med Arvika kommun och täktbrukare för att ge förslag på naturvårdsanpassad efterbehandling av en artrik grus- och bergtäkt väster om N. Fjöle; 2) Deltagande i Svenska kyrkans Leaderprojekt Noaks Ark med att ta fram skötselplaner för att gynna bl.a. vildbin inom tio kyrkogårdar inom Arvika pastorat; 3) Bistå LONA-handläggare med förslag till kommuner på gynnsamma åtgärder för vilda pollinatörer, och att granska inkomna LONA-ansökningar, 4) Samverkan med Karlstads kommun om åtgärder för att friställa grova sälgar och efterträdare inom ett artrikt område vid St. Vänsberg; 5) Förmedling av expertkunskap vid förhandling med Miljööverdomstolen om risk för habitatexploatering för paraplyarten brun gräsfjäril och dess artrika skogsängar; 6) Rådgivning till Karlstads kommun om förtida avverkning av gran inom artrik skogsäng med bl.a. brun gräsfjäril norr om Djupdalen.

Restaurering och nyskapande av livsmiljöer. 1) Instruering av grävmaskin för att efter anpassad avverkning av tidigare alltför skuggig sandtallskog skapa boplatser för bl.a. solitära bin i form av dels större sydvända sandblottor, dels solexponerad död tallved, genom att rotfälla helträd och toppbryta till högstubbar, inom ca 30 hektar av tre naturvårdsavtal inom Brattforshedens naturvårdsområde; 2) Instruering till täktbrukare för att med schaktmaskin och grävmaskin skapa tio stora sandkullar med bred sydsluttning, med gynnsamma boplatzmöjligheter för vilda bin, vid naturvårdsanpassad efterbehandling av två stora avslutade grustäkter väst respektive sydväst om Hynboholm.

Skötsel. 1) Planering, snitsling och instruering för röjarlag samt eget utförande av röjning av alltför skuggande ca 10-årig tall- och björksly inom totalt ca 65 hektar av sex naturvårdsavtal för sandödlor inom Brattforshedens naturvårdsområde, för att gynna bl.a. blommande ljung, lingon och blåbär och dess många pollinatörer; 2) Manuell bortgrävning av blomsterlupin med rötter inom en mindre avslutad sandtäkt söder om Ekshärad, respektive instruering till täktbrukare inför försök till begrävning av blomsterlupin under i snitt 0,5 meter tjocka sandmassor inom två avslutade grustäkter V och SV om Hynboholm, för att bibehålla en rik inhemsk torrängsflora med öppna sandblottor.

Populationsförstärkande åtgärd. Fröinsamling, sådd och plantering av gynnsamma pollenblommor med begränsad spridningskapacitet (främst åkervädd, ängsvädd, rödklint, tjärblomster, kattfot och fibblor), från lokala bestånd inom länet, i tre större avslutade grustäkter med stor nutida och framtida potential för många arter av vilda pollinatörer (Sörmon NV om Smedbergsände respektive Hynboholm N och Ö om flygplatsen).

Uppföljning av åtgärder. Fotodokumentation och räkning av uppväxande plantor av frösådda respektive planterade gynnsamma pollenblommor i den avslutade grustakten på Sörmon NV om Smedbergsände, som nu planeras bli naturreservat.

Örebro län

Redovisning RU för vilda pollinatörer i Örebro län 2020

I Örebro län har vi sedan tidigare en viss kunskap om vilda pollinatörers utbredning. Grundläggande är ett flertal inventeringar av gaddstekelfaunan i länet som fortfarande är aktuella att jobba med.

Utifrån de inventeringarna har vi pekat ut ett antal fokusområden:

Hälleforsdynen	Hällefors
Brunnsheden-Nittälven	Hällefors, Ljusnarsberg
Valsjöheden-Grimsö	Lindesberg
Mo	Degerfors
Mogetorp	Örebro
Ramshyttan	Lindesberg
Rånnesta-Hällebytorp (Kilsåsen)	Örebro
Vissbodamons naturreservat	Askersund

Fokusområdena omfattar mest sandiga marker och berör skyddade områden samt privata markägare.

Arbetet med vilda pollinatörer i länet genomförs genom fyra olika spår: ÅGP, LONA, åtgärder inom skyddade områden och via medelstillelningen utifrån dispositionsrätten. Under 2020 har vi börjat med åtgärdsplaner inom tre fokusområden. Största området är Rånnesta-Hällebytorp-Mogetorp som ligger på Kilsåsen i Örebro kommun och en mindre del i Nora kommun. Syftet med projektet är att ta fram och genomföra en åtgärdsplan 2021–2025 för vilda pollinatörer kring grus- och sandtäckter på Kilsåsen.

Innan sommaren hade vi kontakt med en privat markägare angående en ambitiös plan för att plantera tusentals blommande träd och så in flera hektar blommande kantzoner på en jordbruksfastighet, men på grund av ett osäkert finansiellt läge för markägaren i samband med COVID-19 ställdes projektet in.

Inom LONA har vi beviljat 6 pollineringsprojekt under försommaren. Den 1 december 2020 fick vi 8 nya ansökningar. 9 av total 12 kommuner i länet har sökt bidrag.

På länsstyrelsens webbplats finns nu information om vilda pollinatörer och vi har sammanställt en broschyr ”Hjälp våra vilda bin”. I broschyren kan man läsa vad markägare, trädgårdsägare eller fastighetsförvaltare kan göra för att gynna Sveriges vilda bin. Broschyren kommer att lanseras under våren 2021.

Västmanlands län

Länsstyrelsen i Västmanlands län redovisning av regeringsuppdraget att gynna vilda pollinatörer

Länsstyrelsen har jobbat brett med frågan, genom att utföra praktiska åtgärder, ta fram strategiska dokument som underlättar för olika aktörer att utföra praktiska åtgärder, genomfört fältvandring med syfte att informera om pollinatörer samt lyft pollinatörers behov i arbetet med grön infrastruktur.

PRAKTISKA ÅTGÄRDER

För att gynna vilda pollinatörer så har länsstyrelsen utfört praktiska åtgärder i form av att blottlägga sand och skapa boplatser av död ved.

I naturreservatet stengärdet skapades 20 sandblottor och i samarbete med Sveaskog skapades 45 sandblottor på sandig tallmark i trakterna kring Riddarhyttan. Varje sandblotta bestod av en yta motsvarande 10–15 kvadratmeter.

I en privatägd sen länge nedlagd grustäkt med branta kanter och ett tunt förnalager bestående av främst mossor och små tallar genomfördes åtgärder för att förhindra igenväxning och återställa en så stor yta med solexponerad sand som möjligt. I grustäkten, som tidigare inventerats inom ramen för Åtgärdsprogram för hotade arter, förekommer bland annat bibagge och vårsidenbi rikligt tillsammans med flera andra sällsynta arter som lever i solexponerade sandmiljöer. Åtgärder genomfördes på ca 0,5 hektar.

Åtgärder, som kommer att följas upp under 2021, förväntas ge en snabb positiv effekt för vilda pollinatörer i dessa områden. Vidare kommer åtgärder att kunna fungera som goda exempel vid exkursioner och vid dialoger med olika aktörer för att stimulera att fler aktörer på egen hand kan börja utföra liknande insatser.

STRATEGISKT ARBETE

Länsstyrelsen har tagit fram exempel på färdiga LONA-ansökningar som riktar sig till kommunerna där de får en verktyglåda med exempel på olika åtgärder som lämpar sig som projekt inom LONA pollinatörer. Verktyglådan innehåller drygt 20 lämpliga insatser kopplade till kartläggning, skötsel och information, se bilaga. Vi förväntar oss att den här verktyglådan ökar antalet och kvaliteten på de LONA-ansökningar som vi kommer att få in.

Länsstyrelsen har även utvecklat den tidigare framtagna receptsamlingen av lämpliga åtgärder för att gynna biologisk mångfald med storskaliga åtgärder som riktar sig till kommuner och andra större markägare. Den vidareutvecklade receptsamlingen är i slutfasen och har utvecklats med fler åtgärder för att gynna vilda pollinatörer som snart kommer att publiceras tillsammans med den befintliga receptsamlingen [Receptsamling för biologisk mångfald i parker och trädgårdar | Länsstyrelsen Västmanland \(lansstyrelsen.se\)](#)

FÄLTVANDRING

Pandemin innebar att det blev svårt att genomföra fysiska träffar och exkursioner för att väcka allmänhetens intresse om vilda pollinatörer men under 2021 kunde en fältvandring hållas i samband med ångens dag.

IMPLEMENTERA ÅTGÄRDER FÖR ATT GYNNA VILDA POLLINATÖRER I ARBETET MED GRÖN INFRASTRUKTUR

Länsstyrelsen har genomfört kommunträffar med syfte att främja kommunernas arbete med att arbeta med Grön Infrastruktur. Vid fyra av dessa träffar har bland pollinatörernas roll särskilt lyfts fram och för att visa hur kommuner kan arbeta med att gynna pollinatörer i samband med åtgärder för att främja den Gröna Infrastrukturen.

Dalarnas län

Rapportering av arbetet med vilda pollinatörer inom Länsstyrelsen i Dalarnas län

Följande har gjorts inom uppdraget att arbeta med vilda pollinatörer:

- Framtagande av förstudie där bland annat tidigare arbete med pollinatörer i Dalarna sammanställdes.
- Skapande av projektgrupp och påbörjande av projektplan. Tillgängliga personalresurser har varit begränsade för arbetet under 2020 så projektplanen är inte färdigställd. Fokus för arbetet har varit att med små insatser sätta igång arbetet för att kunna genomföra mer insatser under de kommande åren.
- Uppstart av 2-årig inventering för att täcka kunskapsluckor som identifierats i förstudien.
- En liten post till skötsel av blomrika ängsmarker.
- Delfinansiering av utställning på Naturum Dalarna som till stor del handlar om ekosystemtjänster och att gynna vilda pollinatörer.

Tilldelade medel har utnyttjats enligt följande:

Sammanställning kostnader 2020 – avrundade summor.

Inventering konsult	310 000
Inventering eget arbete	156 000
Administration	36 000
Slätterinsats	8 000
Utställning Naturum	100 000
Att utnyttja för insatser under 2021	162 000
Totalt bidrag	772 000

I stort sett alla tilldelade medel för pollinatörs-LONA har utnyttjats till 7 stycken projekt.

Gävleborgs län

Återrapportering Vilda pollinatörer

De medel som vi fått till projektet vilda pollinatörer har till största delen använts till löner med OH enligt Örebromodellen.

Uppgifterna har bland annat varit att hantera ansökningarna för LONA pollinering, att gå igenom dem, se om de uppfyller kraven, skriva beslut och hantera utbetalningarna.

Medlen har även gått till naturum som planerat och skapat aktiviteter för besökare kring information om pollinering. Naturum har även planerat och påbörjat en utomhus utställning som ska färdigställas 2021 samt skapat en inomhusutställning kring pollinering som är färdig – det är det driftskostnaderna gått till.

För att få ett bra samarbete på länsstyrelsen har det anordnats möten mellan olika enheter och avdelningar. Enheten för skötsel av skyddad natur, med enheten för landsbygd och tillväxt, enheten för naturprövning och biologisk mångfald samt enheten för skydd av natur har tillsammans planerat aktiviteter, letat föreläsare, skapat arbetsuppgifter till arbetslagen inom naturnära jobb (bygga insektshotell), planerat för en publik trädgård för vilda pollinerare och påbörjat upphandling av konsult för att inventera hur det står till med pollinatörerna i länet.

Det har varit diskussioner kring hur man vid reservatsbildning ska tänka för att få med även miljöer för hotade pollinatörer, vilket ibland inte är i linje med hur man jobbat förut.

Inom ÅGP jobbar vi med projekt som fjärilsvägen, slätterängar och gynnande av fältgentiana bland annat.

Inom information har det främst varit inventering kring vilken information vi har, hur det ser ut på hemsidan, vad vi delar på fb och att göra en plan framåt. Inom ÅGP och landsbygd informeras en del, men mycket mer kan göras.

2020 har främst varit ett år för planering, men även praktiska åtgärder inom ÅGP, på naturum och inom landsbygd och tillväxt.

Västernorrlands län

Verksamhetsredovisning av Länsstyrelsen i Västernorrlands län arbete med vilda pollinatörer 2020

Inom uppdraget har det under 2020 anställts en samordnare som ska ansvara för att aktiviteter inom uppdraget kommer till stånd. Samordnaren tillträdde i augusti 2020. Därav har de flesta aktiviteter inom uppdraget skett under andra halvan av året. I början av hösten fokuserades arbetet mycket på att samla ihop och inventera kunskaper och aktiviteter internt som dittills har bäring på aktiviteter som kan gynna pollineringsuppdraget. En liknande dialog startades även upp med länets kommuner. Detta mynnade ut i ett samarbete med en av länets kommuner där två stycken ängar har anlagts i stadsnära miljö. Ängarna

har plöjts och bearbetats inför sådd under hösten och det sista steget med insådd kommer att ske under våren 2021. Fröer för insådd köptes in från företaget *Pratensis* för att få frön som i ursprung ligger så nära länet som möjligt.

Hösten 2020 har också ägnats åt att ta fram en kommunikationsplan för uppdraget med sikte på 2021 med de första aktiviteterna för att öka kunskapen hos länets kommuner och medborgare.

Under hösten påbörjades också ett samarbete mellan länsstyrelsernas samordnare för friluftsliv, grön infrastruktur och pollineringsuppdraget samt handläggare på samhällsbyggnadsenheten för att tillsammans stötta länets kommuner i processen med uppdatering av översiktsplan. Tanken är att plocka fram ett koncept för en workshop där kommunerna tillsammans länsstyrelsen kan fundera på de gröna värdena inom översiktsplanen och hur man kan planera grönt på ett smart sätt. Arbetet med workshopskonceptet fortsätter under 2021 och förhoppningsvis kan man nå ut till flertalet av länets kommuner.

Jämtlands län

Redovisning av arbete med vilda pollinatörer i Jämtlands län 2020

Här redovisas de åtgärder som genomförts i Jämtlands län under 2020 och som direkt kan kopplas till pollinatörsuppdraget. Vilda pollinatörer har även gynnats genom länsstyrelsens arbete inom andra verksamheter, exempelvis ÅGP, vilket här enbart beskrivs i liten omfattning. Även inom LONA, IAS och förvaltning av reservat gynnas pollinatörer i varierande omfattning, vilket inte tagits med i denna redovisning.

SAMVERKAN OCH SAMORDNING:

Länsstyrelsen har deltagit i regelbundna samordnarmöten för pollineringsuppdraget anordnade av Naturvårdsverket och samverkat med länsstyrelserna i de övriga Norrlandsläna. Bland annat planeras ett övervakningsprojekt om insektsövervakning gemensamt med Norrlandsläna.

RÅDGIVNING OCH INFORMATION:

Länsstyrelsen har hjälpt till med underlag och rådgivning i planeringsstadiet av projektet ”gröna ledningsgator” som initierats och ägs av lokala kraftbolaget Jämtkraft AB.

Vid flera tillfällen har länsstyrelsen bistått med rådgivning till kommuner, privatpersoner och ideella föreningar, exempelvis rörande tidpunkt för slåtter av gräsmarker inklusive hänsyn till kulturlämningar med mera.

PRAKTISKA ÅTGÄRDER:

Ett inventeringsuppdrag har upphandlats till en kostnad av 100 000 kronor. Uppdraget avsåg inventering av pollinerande insekter i jordbruksbygd och i sandiga miljöer. Kostnader för GIS-utsök, planering, materialinköp och

tömning av fällor, som länsstyrelsens personal genomfört, tillkommer på det. Inventeringen baserades till största delen på fällfångst med hjälp av färgskålar som placerades ut på 21 platser i länet, från Härjedalen till norra Jämtland. Rapport publiceras under 2021.

Ett uppdrag till naturnära jobb att bygga insektshotell för utplacering i naturreservat 2021 har påbörjats. Kostnad för planering och instruktioner ingår i redovisningen för 2020 (materialkostnad tillkommer under 2021).

Åtgärder som gynnar vilda pollinatörer har också genomförts i samverkansprojekten ”Jämtkrogens fjärlandskap” samt ”Fåssjödals mosippeskog” vilket till största delen bekostats av ÅGP-medel och av ingående övriga aktörer. Exempel på genomförda åtgärder i dessa projekt är alléhuggning efter skogsvägar där sälj särskilt gynnas samt utplantering av sälgsticklingar.

Västerbottens län

Vilda pollinatörer – ap 1 – Västerbotten

Länsstyrelsen i Västerbottens län har under 2020 främst satsat på att skapa sig en bild av läget inom länet genom att ta fram två kunskapsunderlag.

Den ena kunskapsammansättningen sammanställer vilka pollinatörer som förekommer i länet, vilka habitat de nyttjar samt vilken hotbild som finns. Uppdraget köptes in från Umeå universitets projekt Pollinera Norrland. Det andra underlaget som har tagits fram sammanställer vilka åtgärder som kan göras för att gynna pollinatörer inom våra skyddade områden i länet. Vilka habitat finns, vilka åtgärder kan vara aktuella samt vad tillåter skötselplanerna att man gör utan att det behövs sökas dispens för åtgärderna. Sammanställningen togs fram av Naturföretaget. Tillsammans ska dessa underlag lägga grunden för planeringen av kommande års praktiska insatser i länet så att rätt åtgärd görs på rätt ställe.

Medlen har också använts till att delfinansiera Hushållningssällskapet i Västerbottens satsning på ”Hela Sverige blommar”. Projektets mål är att få bönder i Västerbotten att så in blommande åkerkanter, något som inte har skett i någon omfattning i länet tidigare då bönderna, till skillnad från de i södra Sverige, inte får någon kompensation för åtgärden. Medlen har använts till att starta upp projektet i länet genom att etablera kontakt med bönder i länets kustdelar under vintern för att hitta intresserade bönder till 2021. Länsstyrelsen har även bidragit med sin kompetens kring vilka odlingsområden som är mest lämplig att fokusera projektet på under uppstarten.

Norrbottnens län

Redovisning av arbete med vilda pollinatörer – Norrbottens län

Vi har som informationsinsats producerat en kort film för sociala medier riktad mot allmänhet, där vi informerar hur man kan gynna pollinatörer i sin trädgård. Länk till filmen: (126) Gör skillnad för insekter – YouTube Vi har även informerat om pollinatörer i vårt nyhetsbrev om miljöarbete i länet.

Påbörjad samverkan med Trafikverket angående förekomst av lupiner längs vägnätet.

Samverkansmöten med länsstyrelserna i Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Västernorrlands län.

Kunskapsnivån både vad gäller förekomst och förändring av pollinatörer är begränsad, särskilt i norra Sverige. I Norrbotten har vi dålig kunskap om vilka insekter som är viktiga pollinatörer, hur deras populationsutveckling ser ut samt till viss del även deras ekologi. Av den anledningen har vi under året genomfört en inventeringsinsats där vi under barmarkssäsongen hade sju Malaisefällor utplacerade på kalvfället, i fjällbjörkskog, barrskog, slätteräng, rybsodling samt vinbärsodling. Inventeringen har resulterat i 50 prover, som vi i samarbete med Naturhistoriska Riksmuseet och Station Linné (inom ramen för projekt Insect Biome Atlas), ska låta DNA-analyseras för artidentifiering.

Vi har medfinansierat ett pilotprojekt *Hela Sverige blommar i Norrbotten och Västerbotten*, med Hushållningssällskapet Norrbotten-Västerbotten som projektledare, där syftet är att jordbrukare ska anlägga blomremсор i jordbrukslandskapet.

Länsstyrelsen i Norrbottens län beviljade, inom ramen för den lokala naturvårdssatsningen, tre ansökningar för projekt som gynnar pollinatörer och pollinering. Projekten var geografiskt spridda i länet från fjällmiljö till kust och innefattade olika typer av åtgärder, som kunskapsuppbyggnad, informationsinsatser, framtagande av skötselplan och rena restaureringsåtgärder. Fler lokala aktörer har därmed engagerats i åtgärdsarbetet för pollinatörer. Både kunskap om och förutsättningar för pollinatörer kommer att öka i länet tack vare projekten.

Återrapportering av medelsanvändning och resultat för skydd och åtgärder för värdefull natur 2018–2020

Redovisning av ett regeringsuppdrag (RB2021)

RAPPORT 6980

NATURVÅRDSVERKET
ISBN 978-91-620-6980-3
ISSN 0282-7298

I Naturvårdsverkets regleringsbrev för budgetåret 2021 anges att myndigheten senast den 31 mars 2021 ska redovisa medelsanvändning och resultat för naturvård och biologisk mångfald avseende arbetet med skydd av och åtgärder för värdefull natur, statistik om naturreservatsärenden och sysselsättningseffekter samt arbetet med genomförandeplanen för nationalparker.

Rapporteringen bygger på länsstyrelsernas redovisning, Naturvårdsverkets underlag samt data från VIC Natur och andra databaser. På uppdrag av Naturvårdsverket har en studie utförts om sysselsättningseffekter av anslagsanvändningen, och den återfinns i kapitel 11 i rapporten.

